

Stenografični zapisnik

jednajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 9. maja 1893.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela. — Vladni zastopnik: c. kr. dvorni svetnik in voditelj deželne vlade baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar vitez Viljem Laschan. — Vsi člani razun: ekszellenca knezoškof dr. Jakob Missia, grof Ervin Auersperg, Janez Mesar. — Zapisnikar: Deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika X. deželno-zborske seje dne 5. maja 1893.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 58. Poročilo deželnega odbora glede pre naredbe §§ 3. in 7. deželnega volilnega reda z dotičnim načrtom zakona.
4. Priloga 59. Poročilo deželnega odbora o predlogu c. kr. deželne agrarske komisije v Ljubljani zarad pogodbe glede nastavljenja potrebnega zemljemerskega osebja pri agrarskih operacijah.
5. Priloga 60. Poročilo deželnega odbora glede uvrstitve več v cestnem skladovnem okraji Velikolaškem se nahajajočih občinskih cest med okrajne ceste.
6. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji:
 - a) patriotičnega deželnega pomočnega društva Rudečega križa za Kranjsko za podporo občinam za bolnice, ko bi morda nastala kolera;
 - b) Zarnik Helene, soproge umirovljenega učitelja za podporo;
 - c) Kočevar Karoline, učiteljske vdove, za podaljšanje miloščine;
 - d) Lebana Janko, nadučitelja v Begunjah, za podporo v literarne namene;
 - e) krajnega šolskega sveta v Hrenovicah za podporo za ograjo šolskega vrta;
 - f) županstva v Prevojah za podporo za pogorelce;
 - g) slovenskega planinskega društva v Ljubljani za podporo.
7. Ustno poročilo upravnega odseka o vladni prilogi z načrtom lovskega zakona in z načrtom zakona o potrebnostih za potrdbo in zaprisego stražnega osebja, postavljenega v varstvo zemljedelstva (k prilogi 33.).
8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji kranjskega društva v varstvo lova za spremembo nekaterih določil načrta lovskega zakona.

Stenographischer Bericht

der eifften Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 9. Mai 1893.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Vertreter der k. k. Regierung: k. k. Hofrath und Leiter der Landesregierung Victor Baron Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Erwin Graf Auersperg, Johann Mesar. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der X. Landtags-Sitzung vom 5. Mai 1893.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 58. Bericht des Landesausschusses in Betreff der Aenderung der §§ 3 und 7 der Landtags-Wahlordnung mit Vorlage des diesbezüglichen Gesetzentwurfes.
4. Beilage 59. Bericht des Landesausschusses über den Antrag der Landes-Agrarcommission in Laibach wegen eines Ueberkommens zur Anstellung des erforderlichen geometrischen Personales bei den agrarischen Operationen.
5. Beilage 60. Bericht des Landesausschusses betreffend die Einreihung mehrerer im Straßencurrenzbezirke Großlajschitz vorkommenden Gemeindefraßen in die Kategorie der Bezirksstraßen.
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition:
 - a) des patriotischen Landes-Hilfsvereines vom rothen Kreuz für Krain um Subvention zur Errichtung von Gemeindepitälern im Falle des Auftretens der Cholera;
 - b) der Helena Zarnik, pensionirten Volksschullehrersgattin, um eine Geldaushilfe;
 - c) der Karoline Hödevar, Volksschullehrerswitwe, um Verlängerung der Gnadengabe;
 - d) des Oberlehrers Johann Leban in Bigaum um Subvention für literarische Zwecke;
 - e) des Ortschulrathes in Hrenoviz um Subvention behufs Einfriedung des Schulgartens;
 - f) des Gemeindeamtes in Prewoje um Bewilligung einer Unterstützung für die Abbrandler;
 - g) des slovenischen Alpenvereines in Laibach um Subvention.
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Regierungsvorlage mit dem Entwurfe eines Jagdgesetzes und mit dem Entwurfe eines Gesetzes, betreffend die Erfordernisse zur Bestätigung und Beerdigung für das zum Schutze der Landescultur bestellte Wachpersonal (zur Beilage 33.).
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des krainischen Jagdschutzvereines in Laibach um Aenderung einiger Bestimmungen des Jagdgesetzentwurfes.

9. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:
- a) I.: Posebni prigodki;
 - b) II.: Deželni odbor, itd.;
 - c) § 1.: Potrjenje zakonskih načrtov;
 - d) § 2.: Davki;
 - e) § 4.: Deželne podpore.
10. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Hribarja gledé drugovrstnih železnic.
11. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Kersnika gledé slamarske obrti v Domžalah.
12. Ustno poročilo finančnega odseka o načrtu zakona gledé osuševanja Ribniških in Kočevskih dolin (k prilogi 53.).
13. Ustno poročilo finančnega odseka o samostalnem predlogu gospoda poslanca Šukljeja, da se izreče kiparju Alojziju Ganglu priznanje za njegove umotvore in dovoli nagrada (k prilogi 50.).
14. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji:
- a) podobčin Selsček in Begunje za podporo za napravo vodovoda;
 - b) okrožnega zdravnika dr. Emila Klimeka na Bledu za podporo kot zdravstvenemu zdravniku na Bledu;
 - c) nadučitelja Jožefa Bozja na Blokah za zvišanje plače ali osebne doklade;
 - d) posestnikov v Bušnjivasi, občine Suhor, za podporo za napravo vodnjakov.
15. Ustno poročilo upravnega odseka o načrtu novele k zakonu z dne 26. oktobra 1887, dež. zak. št. 2, 1888. l. — agrarski zakon (k prilogi 38.).
16. Ustno poročilo upravnega odseka o § 3. letnega poročila deželnega odbora:
B. Agrarne razmere.
17. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občin Studenec, Iškasas in drugih za izločitev iz zdravstvenega okrožja Šmarije in ustanovitev samostojnega okrožja.
18. Ustno poročilo upravnega odseka o zgradbi ceste Hrib-Sodrašica (k prilogi 47.).
9. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landes-ausschusses, und zwar über:
- a) I. Besondere Vorkommnisse;
 - b) II. Landes-ausschuss etc.;
 - c) § 1: Sanction der Gesetzentwürfe;
 - d) § 2: Steuern;
 - e) § 4: Landesunterstützungen.
10. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Hribar betreffend die Secundärbahnen.
11. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Kersnik inbetreff der Strohindustrie in Domščale.
12. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Entwässerung des Reifnitzer und Gottscheer Thales (zur Beilage 53).
13. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Herrn Šuklje, daß dem Bildhauer Alois Gangl für seine Kunstwerke die Anerkennung ausgesprochen und demselben eine Remuneration bewilliget werde (zur Beilage 50).
14. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition:
- a) der Untergemeinde Selsček und Bigaun um Subvention für die Anlage einer Wasserleitung;
 - b) des Districtsarztes Dr. Emil Klimek in Veldeß um Gewährung einer Subvention als Curarzt in Veldeß;
 - c) des Oberlehrers Josef Bozja in Oblak um Gehalts-erhöhung oder Bewilligung einer Personalauslage;
 - d) der Insassen von Buschinsdorf, Gemeinde Suchor, um Subvention zur Errichtung von Brunnen.
15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Entwurf einer Novelle zum Gesetze vom 26. October 1887, L. G. Bl. Nr. 2 de 1888, — Agrargesetz (zur Beilage 38).
16. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über § 3 des Rechenschaftsberichtes des Landes-ausschusses:
B. Agrarverhältnisse.
17. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Brunn Dorf, Jggdorf und anderer, um Auscheidung aus dem Sanitäts-districte St. Marein und Bildung eines selbständigen Districtes.
18. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit des Straßenbaues Hrib-Soderšičij (zur Beilage 47).

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Gospoda zapisnikarja prosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika X. deželno-zborske seje dne 5. maja 1893.

1. Lesung des Protokoll der X. Landtags-sijung vom 5. Mai 1893.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik X. seje v nemškem jeziku. — Liest das Protokoll der X. Sijung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo kak popravek v prečitanem zapisniku? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) Če ne, je potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Izročam visoki zbornici sledeče prošnje:

Schmidt Katarina, učiteljska udova v Žireh, prosi za pokojnino in vzgojni donesek za otroka.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Stadtgemeindeamt in Gottschee bittet um Subvention zur projectirten Wasserleitung.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Kersnik izroča prošnjo županstva občine Kapljasvas za podporo ondotni požarni brambi za napravo požarnega orodja.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Lavrenčič izroča prošnjo prve vipavske sadjarske zadruge na Slapu za podporo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Hribar izroča prošnjo podobčin Zilce, Osredok, Otave, Ravne, Jeršice, Kranjče, Cajnarje, Kremenca in Struklovavas za izločitev iz Loškega in priklopitve v Cerkniškem sodnijskem okraju.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Kavčič izroča prošnjo podobčinskega odbora na Rakeku in Uncu za izločitev podobčine Rakek iz občine Planina in ustanovitev samostojne občine.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Izročen mi je bil po gospodu poslancu ekscelenci baronu Schwegelnu in tovarišev samostalni in nujni predlog.

Prosim gospoda zapisnikarja, da ga prečita.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — liest:)

Dringlicher Antrag

des Herrn Landtagsabgeordneten
Josef Freiherrn von Schwegel und
Genossen.

I.

Auf Grundlage der von der hohen k. k. Regierung durchgeführten und in dem Erlasse des k. k. Handelsministeriums vom 27. v. M. mitgetheilten Erhebungen über die Karawanenbahn und insbesondere rüchfichtlich der Theilstrecke von einem geeigneten Punkte der Rudolfsbahn über Neumarkt ins Annathal;

und gestüzt auf die Erwägungen, denen hinsichtlich dieser Bahn der Landtag des Herzogthums Krain schon mit seiner Resolution vom 20. Jänner 1886 Ausdruck gegeben hat, sowie auf den Beschluß vom 20. Oktober 1888, durch welchen dieser Landtag den Ausbau einer Lokalbahn nach Neumarkt mit der Uebernahme eines Betrages von 50.000 fl. in Stammaktien fördern zu wollen sich bereit erklärt hat;

in Erwägung, daß die projectirte Bahn nunmehr als Hauptbahn II. Ranges ausgebaut werden soll und die effektiven Kosten für die in Frage stehende Theilstrecke auf beiläufig 1,300.000 fl. veranschlagt werden; und unter voller Würdigung der hiebei maßgebenden gesamtstaatlichen Interessen und der Bedeutung der Karawanenbahn für den Durchzugsverkehr aus den nördlichen Provinzen des Reiches nach Triest, sowie des Antheiles des Landes Krain an diesem allgemeinen Verkehr und der besonderen Förderung seiner Verkehrsbeziehungen mit den Nachbarländern überhaupt;

beschließt der Landtag des Herzogthums Krain:

Dem Unternehmen für den Ausbau einer Hauptbahn II. Ranges von einem geeigneten Punkte der Rudolfsbahn in Krain über Neumarkt und bis zu einem geeigneten Punkte im Annathale zum Anschlusse an die projectirte Loiblbahn wird vom Lande Krain eine Subvention in der Form der Uebernahme von Stammaktien al pari im Betrage von 50.000 fl. unter der Bedingung zugesichert, daß

1.) ein weiterer Betrag von 80.000 fl. in Stammaktien von den Interessenten und der Unternehmung aufgebracht werde, und daß

2.) für den Rest des Baukapitales dieser Theilstrecke, der in Prioritätstitres aufgebracht werden soll, vom Staate die Garantie eines jährlichen Reinertrages

nisses gewährt wird, welches der 4% Verzinsung nebst der Tilgungsquote dieses Prioritätsanlehens gleichkommt.

II.

Im Hinblick auf die allgemein anerkannte Nothwendigkeit einer zweiten selbstständigen Bahnverbindung Triests mit dem Hinterlande und mit Rücksicht auf die Vortheile, welche aus einer solchen Verbindung auf dem Wege über Krain ebenso für das Land, als für die Förderung der allgemeinen Verkehrsinteressen des Reiches sich ergeben;

und mit Rücksicht darauf, daß die Frage dieser Verbindung im Zusammenhange mit der projectirten Karawanenbahn rechtzeitig und ernstlich geprüft und entschieden werden muß und daß zugleich hervorragende wirtschaftliche Landesinteressen mit einer entsprechenden Lösung dieser Frage verknüpft sind;

wird der Landesauschuß zugleich beauftragt:

die hohe k. k. Regierung dringend zu eruchen, zum Zwecke der Herstellung einer zweiten, direkten Verbindung mit Triest, nachdem derzeit, neben den übrigen vorliegenden Erhebungen, das Project einer Bahnlinie Bischoflak-Kirchheim-Görz bereits studiert wird, auch das Project einer Verbindung der westlichen Staatsbahnen (Rudolfsbahn) durch die Woche in einem sorgfältigen Studium zu unterziehen.

Gleichzeitig spricht der Landtag seine Bereitwilligkeit aus, eine Fortsetzung der Rudolfsbahn, welche von einem geeigneten Punkte der Strecke Tarvis-Laibach ausgehend zum Anschlusse nach Triest führen würde, möglichst zu unterstützen.

Laibach, 9. Mai 1893.

Schwegel,

Detela, Dr. Papež, Fr. Povše, Pakiž, V. Ogorelc, Dr. Vošnjak, L. Svetec, Suklje, Murnik, Fr. Višnikar, Dr. Ivan Tavčar, Klun, Dragoš, F. Stegnar, Jos. Lenarčič, Leo Graf Auersperg, Grasselli, C. Lukmann, Langer, Braune, Leop. Baron Liechtenberg, Rehbach, Janko Kersnik, Dr. Schaffer, Iv. Hribar, Dr. vit. Bleiweis, Apfaltrern, W. Pfeifer, Hinko Kavčič, Laurenčič, Ig. Žitnik, v. Wurzbach.“

Deželni glavar:

Gospod poslanec eksccelencia baron Schwegel oglasil se je k besedi.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Im Anschlusse an den soeben zur Vorlesung gebrachten Antrag erlaube ich mir die Dringlichkeit der Verhandlung dieses Gegenstandes mit Anwendung aller geschäftsordnungsmäßig zulässigen Abkürzungsmittel in Vorschlag zu bringen. Die Gründe, welche für die Dringlichkeit sprechen, liegen ebenso in dem nahe bevorstehenden Schlusse dieses Sessionsabschnittes, wie nicht minder darin, daß der Antrag von allen Mitgliedern des hohen Hauses unterzeichnet ist und daß bei dem Gegenstande, um den es sich handelt, eine dringliche Behandlung mit Rücksicht auf die Verhandlungen, die an anderer Stelle darüber geführt werden, wün-

schenswert erscheint, endlich darin, daß heute im Wesentlichen nur Anträge zum Ausdruck gelangen, welche mit Anträgen, die bereits in einer früheren Session des hohen Hauses den Gegenstand der Verhandlung bildeten, in Übereinstimmung sich befinden.

Aus diesen Gründen bitte ich die dringliche Behandlung dieses Gegenstandes zuzulassen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec eksccelencia baron Schwegel predlaga, da se njegov predlog zmatra kot nujni.

Prosim glasovati in prosim, da gospodje poslanci, ki prihrde nujnosti tega predloga, blagovolé ustatí.

(Obvelja. — Angenommen.)

Visoka zbornica je prihrdila nujnosti nasveta in gospod poslanec eksccelencia baron Schwegel ima besedo, da utemeljuje svoj nasvet v meritoricnem oziru.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Hohes Haus! Der Antrag, den ich im Namen des ganzen hohen Hauses — und ich schätze mich besonders glücklich, dies thun zu können — heute stelle, betrifft eine Angelegenheit, die zum Theile wiederholt schon in diesem hohen Hause berathen worden ist, zum andern Theile aber die Interessen des Landes in einer hochwichtigen Angelegenheit tangirt.

Es handelt sich um den Ausbau des Eisenbahnnetzes der diesseitigen Reichshälfte, insoweit das Land Krain hiebei in Betracht kommt; es handelt sich um die Durchführung einer Hauptbahn zweiten Ranges, nicht um eine Localbahn, also um ein Unternehmen, welches nicht bloß das Land Krain, sondern in gleichem, oder vielleicht noch höherem Grade auch die anderen Länder der diesseitigen Reichshälfte, insbesondere Triest und die Industrieländer des Nordens berührt. Wie die Dinge heute stehen, drängt alles dazu, dem Eisenbahnbau eine besondere Aufmerksamkeit zu schenken, weil die Überzeugung allgemein geworden ist, daß der rechtzeitige Ausbau der Bahnen mit den wirtschaftlichen Bedingungen der Industrie und des Ackerbaues in dem allerinnigsten Zusammenhange steht und daß jede Vernachlässigung auf diesem Gebiete von den schwerwiegendsten Folgen begleitet sein kann, ebenso für die Industrieetablissements, welche nicht an einer Eisenbahn liegen, wie für die landwirtschaftliche Production, welche ohne Inanspruchnahme dieses Communicationsmittels außer Concurrenz gesetzt wird.

Das Land Krain, welches bis vor einigen Jahren — wir haben es öfters ausgesprochen und nachgewiesen — bezüglich des Eisenbahnbaues nicht günstig gestellt war, wird Dank der Fürsorge, welche die hohe Regierung in den letzten Jahren dieser ihrer Aufgabe zugewendet hat, ich anerkenne dies lebhaft, in keiner ungünstigen Lage sich befinden, wenn die verschiedenen Projecte, welche gegenwärtig ventilirt werden, zur Durchführung gelangen. Und in dieser Beziehung ist das heute zur Sprache zu bringende Project ein solches, welches vielleicht im hervorragendsten Grade die In-

teressen des Landes, wie auch Oesterreichs überhaupt berührt.

Es handelt sich um den Ausbau der Karawankenbahn. Meine Herren! Ihnen allen sind die Verhandlungen, die über diesen Gegenstand im Reichsrathe geführt wurden, bekannt. Sie wissen, daß Eisenbahnfragen den hervorragendsten Platz in den Discussionen der Vertreter aller Länder gefunden haben und darum ist es auch Pflicht der Vertretung des Landes Krain dieser Frage schon heute eine besondere Aufmerksamkeit zuzuwenden, damit nicht die Interessen des Landes durch Entscheidungen, welche unserem Interesse entgegenstehen, präjudicirt erscheinen. Die Karawankenbahnen, beziehungsweise die Frage des Ausbaues der Rudolfsbahn ist bereits im Jahre 1886 sehr eingehend in diesem hohen Hause behandelt worden und es gebührt diesem hohen Hause die Ehre, die Frage dieses Ausbaues zuerst von einem Standpunkte angeregt zu haben, der nach und nach allgemeine Beachtung und Anerkennung fand auch in jenen Kreisen, welche für die Entscheidung solcher Fragen maßgebend sind. Es sind dies die kapitalstärktesten Industrieländer Oesterreichs, Böhmen und Niederösterreich, jene Länder, welche heute zur Erkenntnis gelangt sind, daß eine zweite Verbindung mit Triest nothwendig ist und daß unbedingt ein Weg gesucht und gefunden werden muß, welcher Triest gegenüber Venedig, Fiume und den anderen concurrirenden Häfen des Mittelmeeres wieder concurrenzfähig macht; alle Welt erkennt, daß für den Abfah und den Export unserer Producte nach dem Oriente nur auf diesem Wege eine entsprechende Abhilfe geschaffen werden kann. Nun sind Ihnen meine Herren, die Verhandlungen bekannt, welche vor ein Paar Jahren in Klagenfurt stattgefunden haben, wo sich die Vertreter der betheiligten Länder, Abgeordnete von Handelskammern, Industrielle, überhaupt eine zahlreiche und ausgezeichnete Versammlung einfand, welche diese Frage eingehend besprach und zu der Überzeugung gelangte, welcher sie, im gleichen Sinne wie wir schon früher es gethan hatten, dahin Ausdruck verlieh, daß der Ausbau der Karawankenbahn entschieden im höheren Grade das Interesse Oesterreichs berühre, als der Ausbau der Tauernbahn, die in früherer Zeit allein auf der Tagesordnung stand und das allgemeine Schlagwort bildete.

Ich bin weit entfernt mich heute mit dem Kampfe der Anhänger der Tauern- und der Karawankenbahn des näheren zu befassen, gestehe aber, daß dieser Kampf, der von einer Partei in Triest durch längere Jahre mit besonderem Nachdrucke geführt wurde, der Sache mehr geschadet als genützt hat, weil auf dem Gebiete des Eisenbahnwesens bei uns, wie die Verhältnisse nun einmal liegen, solche Concurrenzkämpfe im höchsten Grade gefährlich und für alle Theile gleich schädlich sind. Die Tauernbahn mag vielen hochwichtigen Interessen vielleicht sehr dienlich sein; ich anerkenne vollkommen, daß die Tauernbahn mit Rücksicht auf die Förderung des Verkehrs mit Süddeutschland für Triest von der größten Bedeutung ist und es ist begreiflich, daß einzelne Länder, wie Salzburg und Görz, und selbst ein Theil von Kärnthen dieser Frage ihre besondere Aufmerksamkeit zugewendet haben; nicht destoweniger darf behauptet werden, daß im eminent österreichischen, ja ausschließlich österreichischen Interesse die Tauernbahn weniger

gelegen ist, als die Karawankenbahn und daß durch die Karawankenbahn das Ziel, welches wir bezüglich Triests und der Förderung des eigenen Exportes anstreben, besser erreicht wird, als auf eine andere Weise. Wir haben als Vertreter des Landes Krain die Pflicht dafür Sorge zu tragen, daß unser Land bei der Entscheidung der Frage, in welcher Richtung die zweite Eisenbahnverbindung mit der Adria geführt werden soll, womöglich nicht umgangen werde und daß wo möglich die Verbindungsstraße, welche den Waarentransport von Mittel-Europa nach der Adria vermitteln wird, durch unser Land ziehe, damit wir an den Vortheilen dieses Communicationsweges participiren können.

Das ist der Grund, warum wir ebenso für die Karawankenbahn, als auch für die Fortsetzung der Rudolfsbahn in einer Richtung plaidiren müssen, welche durch unser Land zieht. Ich werde mich auf die Darstellung der Vortheile, welche die Karawankenbahn vom Standpunkte der Abkürzung und Erleichterung des Verkehrs bietet, welche Vortheile mit Zuhilfenahme eines vorliegenden reichhaltigen statistischen Material leicht nachzuweisen sind, nicht einlassen und zwar einfach aus dem Grunde nicht, weil dieser Gegenstand in früheren Jahren wiederholt und auch von mir schon eingehend hier erörtert worden ist und darüber so vielseitige Studien vorliegen, daß Jedermann, der sich über den Stand dieser Angelegenheit informiren will, thatsächlich im ausgiebigen Maße hiezu die Gelegenheit geboten ist. Hervorheben will ich aber nur das Eine, daß wenn die Karawankenbahn ausgeführt wird, die Abkürzung des Weges zum Meere in so ausgiebigem Grade, wie auf keinem anderen Wege unmittelbar für Klagenfurt, einen Theil von Obersteiermark, Nieder- und Oberösterreich und insbesondere für Böhmen zum Ausdrucke gelangt.

Diese Abkürzung beträgt für die Voilbahn allein 70 Kilometer. Das sind Ziffern die mit Gewicht in die Waagschale fallen, worüber aber nicht wir, sondern die Techniker endgültig zu entscheiden haben werden. So viel steht jedoch fest, daß diese Wegabkürzung ein wesentliches Hilfsmittel zur Hebung des Triester Handels bilden muß, was uns und die anderen Hinterländer ebenso interessiren muß, wie den Staat im Hinblick auf das allgemeine Reichsinteresse.

Die Lage von Triest wird von allen Seiten als durch die Concurrenz der anderen Häfen im höchsten Grade bedroht dargestellt. Diese Sachlage ist hier schon wiederholt des näheren erörtert worden und es würde zu weit führen, wenn ich heute hier die Concurrenzverhältnisse von Triest gegenüber Fiume, Genua, Marseille usw. beleuchten wollte; ich verweise einfach auf die Thatsache, daß der Niedergang von Triest dadurch verursacht wurde, daß Triest zu spät und in ungenügender Weise mit dem Hinterlande durch Eisenbahnen verbunden worden ist. Die verschiedenen Verjuche, welche diesen Schaden gutzumachen bestrebt waren, sind theils zu spät veranlaßt, theils in ungenügender Weise durchgeführt worden; zu spät insoferne, als die Südbahn überhaupt zu spät ausgebaut wurde, während die anderen concurrirenden Hafenplätze am Mittelmeere viel früher in der Lage waren sich dieses modernen Communicationsmittels zu bedienen; in ungenügender Weise aber dadurch, daß auch der Péagevertrag mit der Südbahn,

wie er gegenwärtig besteht, den wichtigsten Anforderungen des Verkehrs nicht im vollen Umfange Rechnung trägt. Andererseits bestehen speziell bezüglich des Verkehrs auf dem Karstterritorium Schwierigkeiten, welche es wünschenswerth erscheinen lassen, Mittel und Wege zu suchen, damit unser einziges Emporium an der Adria zu keiner Zeit, sei es durch Elementarereignisse, sei es in anderer Weise von dem Verkehre mit dem Hinterlande abgeschlossen werde.

Dieser Rückgang von Triest ist auch der hohen Regierung bekannt und er ist ihr gewiß sehr nahe gegangen, weil sie zu verschiedenen Zeiten und mit verschiedenen Mitteln eine Sanirung dieser ungünstigen Verkehrsverhältnisse, wenn auch bisher nicht erfolgreich versucht hat. Diese Sanirung wurde auch in der Aufhebung des Freihafens gesucht, weil in dem Privilegium des Freihafens, welches die Stadt genoß, von vielen Seiten der Grund erkannt wurde, welcher die Entwicklung der Stadt nach vielen Richtungen nicht erleichterte. Dagegen wurden der Stadt manche andere werthvolle Concessionen eingeräumt. Insbesondere hat die hohe Regierung für Triest auch Außerordentliches durch die Unterstützung des Lloyd gethan. Aber alle diese Mittel können nicht helfen, solange nicht die entscheidende und wichtigste Frage, das ist, eine ausreichende Verbindung Triest's mit dem Hinterlande gelöst erscheint. Deshalb wird trotz der größten Fürsorge und Unterstützung, welche die hohe Regierung dieser Stadt zuwendet, die Lösung der vorhandenen Schwierigkeiten nicht gefunden werden, bis eine zweite ausreichende Verbindung mit dem Hinterlande geschaffen ist. Triest muß diese Forderung mit allem Nachdrucke solange erheben, bis sie erfüllt ist, wenn es die Fähigkeit besitzt die eigenen Interessen mit Ernst und Nachdruck zu vertreten. Die Gefahren des Niederganges, welche Triest immer mehr und mehr bedrohen, sind naheliegend und nach mancher Richtung noch in Zunahme begriffen. So ist es Ihnen, meine Herren bekannt, daß z. B. Venedig im Begriffe steht, einen neuen Vortheil durch unsere Vermittlung zu erreichen, welcher der Lagunenstadt im Concurrenz-kampfe mit Triest außerordentlich zustatten kommen wird. Es handelt sich um die Balsuganabahn, eine bedeutende Abkürzung des Weges von Triest über Primolano und in der Fortsetzung über Bassano nach Venedig. Diese Abkürzung gewährt für Venedig einen Vorsprung von 80 Klm. gegenüber dem gegenwärtigen Zustande. Diese 80 Klm. aber drücken sich dadurch aus, daß die Grenzen jenes Verkehrsgebietes, in welches Triest und Venedig im Norden, in Böhmen und in Sachsen sich theilen, gegen Osten verschoben werden, so daß Provenienzen, welche über Ala, beziehungsweise Trient-Balsugana einen um 80 Klm. kürzeren Weg als bisher nach Venedig haben werden, dort oben von ihrem bisherigen Wege abgeleitet und nach Venedig geführt werden können, beziehungsweise Provenienzen, welche bisher über die Rudolfsbahn nach Triest geleitet wurden, für Triest in Zukunft verloren gehen.

Man hat freilich dagegen eingewendet, daß es leicht möglich sei, allen diesen Schwierigkeiten der wirklichen Bahnlänge dadurch zu begegnen, daß man den betreffenden Waaren auf tarifarischem Gebiete solche Begünstigungen einräumt, durch welche der gedachte Ausfall ausgeglichen wird. Nun ist allerdings nicht zu verkennen, daß bis zu einer gewissen Grenze tarifpoli-

tische Maßregeln Abhilfe schaffen können, aber man überfieht bei diesem Argumente heute das Eine, daß diese Mittel bei uns bereits an die äußerste Grenze ihrer Anwendbarkeit ausgenützt sind, daß wir thatsächlich auf tarifpolitischem Gebiete dem Verkehre nach Triest die weitgehendsten Concessionen bereits eingeräumt haben und daß wir vielfach mit diesen Concessionen bereits an jener Grenze angelangt sind, über die niemand hinausgehen kann, der wirtschaftlich bestehen will. Dieses Gesetz gilt ebenso für Staats-, wie für andere Bahnen. Es ist also eine ernstliche und wirkliche Abhilfe nur zu finden durch eine effective, wirkliche Abkürzung des Weges und diese ist, wenn man den Ausfall ausgleichen will, den Triest durch die Balsuganabahn erleidet, allein durch die Karawankenbahn möglich. Dieselben 80 Klm. Abkürzung, die durch die Balsuganabahn Venedig zu gute kommen, gewinnt Triest durch die Karawankenbahn. Schon dieses Argument allein müßte ausschlaggebend für die Karawankenbahn sprechen.

Diese Bahn nun haben wir schon in früheren Zeiten in diesem hohen Hause ventilirt, aber wesentlich nur als Localbahn, als eine Localbahn im Interesse des Marktes Neumarkt, des industriereichsten Ortes des Landes, für den eine Unterstützung durch eine Bahnverbindung nothwendig ist. Damals, es war im Jahre 1888, hat das hohe Haus die Erwägungen, welche für die Nothwendigkeit dieser Bahn sprechen, gewürdigt und den Beschluß gefaßt, wonach das Land sich bereit erklärt durch eine Subvention von 50.000 fl. in Stammactien das Zustandekommen dieses Unternehmens zu unterstützen, unter der Voraussetzung jedoch, daß der Beweis für eine entsprechende Ertragsfähigkeit erbracht wird. Das Unternehmen des Baues einer Localbahn von einem geeigneten Punkte der Rudolfsbahn nach Neumarkt wurde damals mit einem Kostenaufwande von einer halben Million ins Auge gefaßt und mit 500.000 fl. ließe sich diese Bahn, die nur localen Interessen zu dienen hätte, thatsächlich auch ausführen. Ich erwähne dies deshalb, weil die Situation von damals, wo es sich darum handelte eine Localbahn zu subventioniren, wesentlich verschieden ist von der Situation, in der wir heute stehen, wo es sich darum handelt, eine Hauptbahn zu subventioniren, welche allen Anforderungen des localen Verkehrs in erhöhtem Maße Rechnung tragen und dem Lande durch die Verbindung mit dem Nachbarlande Kärnten und den übrigen Ländern in ausgeprochenem Maße noch größere Vortheile gewähren wird. Trotzdem glaube ich im Namen aller Herren die Überzeugung aussprechen zu müssen, daß unsere finanziellen Mittel die Inanspruchnahme einer größeren Unterstützung als 50.000 fl. nicht erlauben. Ich beschränke mich deshalb darauf, mich genau innerhalb der Grenzen des Beschlusses vom Jahre 1888 zu halten, welcher die Möglichkeit gewährt, für das Zustandekommen dieser Bahn auf dem damals angedeuteten Wege das Auslangen zu finden. Der Nachweis der Nützlichkeit und Ertragsfähigkeit der Bahn vom Standpunkte des localen Verkehrs erscheint von dem Momente an überflüssig, als das höhere gesamtstaatliche Interesse für den Ausbau dieser Linie eintritt.

Über die ausreichende Alimentirung dieser Linie als Localbahn besteht übrigens kaum mehr der geringste Zweifel. Nun fragt man sich allerdings und man ist

berechtigt dazu, nachdem heute doch nur von einer Theilstrecke der Karawankenbahn die Rede ist, in welcher Weise der Ausbau dieser ganzen Bahn gesichert erscheint. Nur wenn der ganze Ausbau gesichert erscheint, kann die unvergleichlich kostspieligere Ausführung als Hauptbahn statt der früher projectirten Localbahn gerechtfertigt erscheinen. Ich erlaube mir in dieser Beziehung in erster Reihe darauf hinzuweisen, daß die genauen Studien und Erhebungen, welche die hohe Regierung über den Ausbau der ganzen Linie, die von Klagenfurt aus über den Voibl bis zu einem Punkte der Rudolfsbahn zwischen Laibach und Tarvis geführt werden soll, durchgeführt hat, allein schon darauf hindeuten, daß es sich nicht um eine Theilstrecke handelt, sondern daß gesamtstaatliche Interessen diese Studien veranlaßt haben und daß unter diesen Umständen die Durchführung der ganzen Linie in gewissem Sinne vom Staate moralisch garantirt wird. Aber noch mehr; die ganz gleiche Aufgabe, welche an das Land Krain herantritt, eine Zufahrtsstraße zum Voibl zu bauen, tritt zu gleicher Stunde auch an das Land Kärnten heran, welches seinerseits auf gleiche Weise, wie wir, die Zufahrt zum Voibl vom Norden her sicherzustellen sich bemühen wird.

Wenn nun die beiden Nachbarländer den Beweis erbracht haben werden, daß sie für das Zustandekommen dieser Bahn nach Maßgabe ihrer Mittel ernstlich mitzuwirken bestrebt sind, wenn die Linie als Hauptbahn gebaut werden muß, weil für diese Ausführung schon heute das gesamtstaatliche Interesse engagirt erscheint und es erscheint insoferne engagirt, als wir nicht bloß die Strecke bis Neumarkt und bis zum Voibl, sondern bis zu einem geeigneten Punkte im Annathale ins Auge fassen und andererseits auf der nördlichen Strecke der ganz gleiche Vorgang beobachtet und bezüglich der Überbrückung der Drau eine besondere staatliche Subvention in Anspruch genommen wird, so ist es, glaube ich außer Zweifel gestellt, daß die einfache Sachlage, wie sie durch diese Beschlüsse der Vertretungen der beiden Länder geschaffen wird, die unerlässliche Nothwendigkeit der Verbindung beider Theilstrecken durch die Überschienung des Voiblpasses als Staatsbahn in einem gegebenen Zeitpunkte sicher in Aussicht stellt.

Ich abstrahire von den Erklärungen der hohen Regierung im Reichsrathe, die sowohl im Ausschusse als auch öffentlich im Hause es klar ausgesprochen hat, daß sie die Forderung nach dem Ausbau der Karawankenbahn durchaus in ernster Weise in's Auge fasse und in dieser Beziehung beifüge, daß die neuesten Erfindungen auf dem Gebiete der Alpenbahnen jede Gewähr für die Durchführung des Projectes bieten. Ich kann also annehmen, daß niemand einen Zweifel darüber hegen wird, daß unter den Voraussetzungen, die durch den Ausbau der Zufahrtsstraßen geschaffen werden, die Ausführung der Karawankenbahn gesichert erscheint, betone aber, daß die Ausführung des ganzen Baues ebenso eine Voraussetzung für alle jene bilden muß, welche für eine Hauptbahn stimmen, weil der Ausbau einer Theilstrecke als Hauptbahn absolut überflüssig wäre, wenn es sich nur um eine locale Verbindung handeln würde. Wenn die Staatsverwaltung für eine Hauptbahn zweiten Ranges mit zweimal so großen

Kosten eintritt, als eine Localbahn kosten würde, so begründet dies für die Regierung die unabweisliche moralische Verpflichtung auch den Abschluß des Unternehmens, durch Überschienung oder Durchbohrung des Voibl sobald als möglich sicherzustellen. Ich halte also die Ausführung der Karawankenbahn auf diesem Wege für vollständig gesichert, glaube aber auch, daß dies der einzige Weg ist, der in Betracht gezogen werden muß, um jene Verbindungen zu schaffen, welche die weiteren Consequenzen nach sich zu ziehen geeignet sein werden.

In diesem Sinne ist der erste Theil des Antrages gestellt und wenn wir bei diesem Anlasse uns dafür aussprechen, daß das Land einen Beitrag von 50.000 fl. an Stammactien übernimmt, aber beifügen, daß diese Subvention auf 130.000 fl. erhöht werden muß, durch den Beitrag, den die Interessenten und die Unternehmung im Betrage von 80.000 fl. aufzubringen haben werden, so ist damit der Beweis erbracht, daß wir für das Zustandekommen des Unternehmens in der ausgiebigsten Weise mitzuwirken, die Inanspruchnahme der weitgehendsten, in unseren Kräften gelegenen Mittel zur Verfügung zu stellen bereit sind.

Anderer Länder haben in ähnlichen Fällen 5% an Beiträgen ausgewiesen und die hohe Regierung hat ihnen eine Unterstützung auf gleicher Basis gewährt; 130.000 fl. bilden aber 10% der prälimirten Bausumme und ich kann somit den Beweis als erbracht ansehen, daß wir alle unsere Kräfte anstrengen, um dem Staate den Beweis zu erbringen, wie sehr wir das Unternehmen zu unterstützen bemüht sind. Wenn diese Voraussetzungen geschaffen werden, dann unterliegt es wohl keinem Zweifel, daß das Wohlwollen der hohen Regierung in dieser Angelegenheit uns gegenüber kein geringeres sein wird, als es unter ähnlichen Verhältnissen andern Ländern und insbesondere anderen Bahnen gegenüber, die nicht entfernt die gleiche Bedeutung, wie die Karawankenbahn beanspruchen können, zutheil geworden ist. Wenn ich auf die Gailthalbahn hinweise, eine Secundärbahn, die vielleicht ein strategisches Interesse hat, die aber mit einer Hauptbahn in keiner Weise verglichen werden kann, und wenn ich bemerke, daß diese Bahn genau dieselben Begünstigungen genießt, welche wir durch diesen Antrag für die projectirte Theilstrecke von der Rudolfsbahn über Neumarkt ins Annathal beanspruchen, dann glaube ich, kann uns niemand den Vorwurf machen, daß wir einerseits nicht mit der größten Opferwilligkeit alles zu thun bereit sind, um ein derartiges Unternehmen zu fördern, andererseits aber in der Inanspruchnahme der Unterstützung seitens des Staates nicht weiter, ja nicht einmal soweit gehen, als andere Länder. Diese Gründe werden, so hoffe ich zuversichtlich, die hohe Regierung bestimmen, uns bei der Durchführung dieses Unternehmens thatkräftigst zu unterstützen. Auf diesem Wege kann die Karawankenbahn zu Stande gebracht werden; auf diesem Wege werden wir für ein dringliches Bedürfnis des Landes Vorsorge getroffen haben und ich erblicke in der votirung dieser Subvention vom Standpunkte des Abgeordneten nur die Erfüllung einer unabweislichen Pflicht, die umso größer ist, je dringlicher die Ansprüche sind, die wegen des Ausbaues dieser Bahnstrecke von allen Seiten erhoben werden und je gefähr-

licher ein Zurückbleiben auf diesem Gebiete werden kann. —

Ich habe mir erlaubt auf die Karawankenbahn als ein Glied der nothwendigen zweiten Verbindungsstraße mit Triest hinzuweisen. Die Wege, welche von der Rudolfsbahn nach Triest führen, sind verschieden und ich glaube, daß es heute noch verfrüht wäre, sich in entscheidender Weise darüber auszusprechen, welcher von diesen Wegen der günstigste ist. Das aber kann ich behaupten, daß jeder Abgeordnete von Krain wünschen und alles thun muß, damit dieser Weg durch Krain gehe, unser Land nicht zur Seite lasse.

Der zweite Theil meines Antrages hat daher auch keine andere, als diese Bedeutung, daß wir alles aufzubieten bestrebt sein müssen, um auf diese Weise den Durchzug des Verkehrs durch unser Land zu sichern. Und in diesem Sinne wollen wir heute keiner Richtung, heiße sie Laak-Divacca, Kirchheim-Görz oder Wochein-Görz irgendwie präjudiciren. Da nun die Studien über die Linie Laak-Divacca schon fast im Detail ausgearbeitet vorliegen, da ferner, wie es zuverlässig verlautet, die Linie Laak-Kirchheim-Görz von der Regierung eingehend studirt wird, erübrigt nur noch eine gründliche Studie auch des letzten möglichen Weges, das ist des Weges, welcher durch die Wochein über Podbrdo und St. Lucia nach Görz führt. Für jeden dieser Wege werden verschiedene Vortheile geltend gemacht und stünde mir zur Beleuchtung der einzelnen Projecte ein umfangreiches Material zur Verfügung; da es mir aber nicht darum zu thun ist, mit diesen Daten das stenografische Protokoll zu bereichern, so will ich Sie damit verschonen und nur constatiren, daß jede dieser Linien neben dem großen Interesse als Durchzugsbahn auch vitale Interessen einzelner Theile des Landes berührt.

Eine jede der drei genannten Linien würde auf ihrem Durchzuge unstreitig verschiedene Landestheile, die sich zur Anlage von industriellen Etablissements in der Nähe von Triest eignen und die mancherlei landwirtschaftlichen Producte besser als bisher verwerthen könnten, sehr zweckmäßig befruchten. Durch eine jede dieser drei Linien würde eine wesentliche Abkürzung des Weges zum Meere erreicht werden und selbst der Weg von Laibach über die Wochein nach Görz bedeutet eine Abkürzung von 15 Kilom., die bei dem Verkehre nach Italien von Werthe wären, welche Abkürzung aber im allgemeinen Interesse wesentlich gewichtiger in die Waagschale fällt, je näher der Wochein die Abzweigung von der Rudolfsbahn erfolgt.

Eine möglichste Abkürzung des Weges nach Italien ist überhaupt in unserem Interesse gelegen und insbesondere sind es die reichhaltigen Kohlenlager unseres Landes, welche durch den Export nach Italien verwertet werden können. Indes würde es zu weit führen, die Vortheile der einen oder der anderen Strecke hier näher auseinanderzusetzen. Mancherlei andere Rücksichten müssen dabei auch auf unsere Entschlüsse bestimmend einwirken. Wenn wir z. B. bedenken, in welcher Lage die Wochein in der letzten Zeit gekommen ist, so möchte ich, falls die Entscheidung des günstigsten Weges ohnehin in dieser Richtung liegen würde, noch darauf hinweisen, daß gerade dieser Landestheil die früher dort bestandene blühende Industrie wegen Mangels einer entsprechenden Communication verloren hat und daß es

in jeder Beziehung zu wünschen wäre, diesen schweren Verlust wieder gut zu machen. Gerade dieser Theil des Landes besitzt eine tüchtige Bevölkerung für industrielle Zwecke und ist in jeder Weise, durch seine Wasserkraft, sowie Holz- und Mineralreichthum dazu besonders geeignet. Wie die Verhältnisse heute liegen, könnte aus der Wochein allein in Holz ein Export von 200.000 q jährlich in Aussicht gestellt werden. Ähnliche Verhältnisse walten ob bezüglich der Kopačnica-Strasse und der längst derselben gelegenen Territorien. Als wir über den Bau der Kopačnica-Strasse verhandelten, machten wir uns Hoffnungen, für die Belebung des Verkehrs durch Bewertung der Wälder und sonstiger Producte, an welchen jene Gegend reich ist und wenn sich unsere Hoffnungen nicht erfüllt haben, so liegt der Grund nur in der Unzulänglichkeit der Communicationsmittel, wie wir sie heute dort besitzen, die aber, durch eine Eisenbahn ersetzt, gewiß ein neues und außerordentlich intensives wirtschaftliches Leben erwecken würden.

Aus diesen Gründen und mit Rücksicht auf das große Interesse, welches das Land daran haben muß, daß die große Durchzugslinie im internationalen Verkehre durch das Land führe und ebenso mit Rücksicht auf die wirtschaftliche Entwicklung der Länderteile, welche durch die Bahn in dieser Weise tangirt werden, glaubte ich den zweiten Theil meines Antrages in Vorschlag bringen zu dürfen, welcher dahin geht, daß auch das Project einer Verbindung der Rudolfsbahn mit Triest durch die Wochein ernstlich studirt und dahin gewirkt werde, daß die Entscheidung darüber, welche zweite Verbindungslinie nach Triest zu wählen sei, so bald als möglich getroffen werde. Der Ausbau der einen oder der anderen dieser Linien ist dringlich, doppelt dringlich angesichts des Ausbaues der Karawankenbahn, weil es sehr zu bedauern wäre, wenn man die Entscheidung, welche Linie gewählt wird, vertagen würde und es sich hinterdrein herausstellen könnte, daß man wieder einmal mit einer guten Idee zu spät gekommen sei und daß es zweckmäßiger gewesen wäre, diese oder jene Linie in einer bestimmten Richtung zu führen, um das Geld für eine unzweckmäßige Anlage nicht unnütz auszugeben. Es erscheint mir deshalb wichtig, insbesondere die Dringlichkeit dieser Entscheidung zu betonen, — das ist jetzt die Hauptfrage. — Die Wichtigkeit der Frage, ob eine zweite Verbindung mit Triest unbedingt nothwendig sei, ist heute wohl schon allgemein anerkannt.

Wir müssen jetzt, neben unserer Action für die Karawankenbahn, bei unseren Beschlüssen das Hauptgewicht darauf legen, daß zu rechter Zeit die rechte Entscheidung über die Fortsetzung der Karawankenbahn gefällt werde. Da die Karawankenbahn gebaut wird, soll nicht verabfümt werden, zu rechter Zeit die richtige Entscheidung über die Fortführung derselben zu treffen. Darum sind ernste Vorstudien über die eventuelle Trace durch die Wochein nach Görz unerläßlich.

Aus diesen Gründen glaube ich den Anschauungen des gesammten hohen Landtages Ausdruck zu geben, wenn ich die vorliegenden Anträge zur Annahme empfehle und da sämmtliche Mitglieder des hohen Hauses diesen Anträgen durch ihre Unterschrift in voraus die Zustimmung erteilt haben, so entfällt umsomehr die

Nothwendigkeit einer Behandlung derselben im Ausschusse, als dadurch nur bereits früher in allgemeinen Umrissen gefasste Beschlüsse recapitulirt werden. Ich glaube deshalb beantragen zu dürfen: Das hohe Haus wolle dem in Verhandlung stehenden Dringlichkeitsantrage seine Zustimmung ertheilen.

(Zivahna pohvala po celej zbornici. — Lebhafter Beifall im ganzen Hause.)

Deželni glavar:

Po opravljenem redu bi se moral sicer predlog izročiti kakemu odseku, kateri bi o njem imel staviti svoje predloge, ker pa gospod predlagatelj navetuje, naj se predlog njegov takoj danes meritorno obravnava in o njem glasuje, ne da bi se po prej izročil kakemu odseku, prosim gospode poslance, ki pritrdé predlogu, da se preide takoj v meritorno razpravo, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Zeli torej kdo besede?

K besedi se je oglasil gospod poslanec Šuklje.

Poslanec Šuklje:

Gospoda moja! Iz svoje strani radostno podpiram nasvet častitega tovariša ekscelenca barona Schwegelna in sicer iz formalnih in stvarnih razlogov. Formalni motiv za me je, da se mi popolnoma umestno vidi, da deželni zbor, zastop vojvodine Kranjske v veliki spontanji izjavi označi stališče svoje nasproti najvažnejšemu železniškemu vprašanju, kar jih ima dandanes rešiti naša državna polovica. A tudi iz stvarnih razlogov radostno pozdravljam ta nasvet. Ves kompleks teh železniških vprašanj dá se deliti na dve polovici in pri vsaki treba postopati na drug način. Kar je onih velikih tranzitnih prog, ki so namenjene svetovnemu prometu, za te skrbeti je dolžnost države. Dezele imajo tu podrejeno vlogo, one ne morejo drugega, kakor le podpirati državo. Drugače pri sekundarnih železnicah; tukaj so poklicana v prvi vrsti avtonomna oblastva, katera najbolj poznajo prometne odnose in dotične potrebe in zato jim gre pri takih vprašanjih prva beseda. Iz tega se vidi, da predlog, ki ga je danes stavil s pritrjevanjem cele zbornice častiti tovariš ekscelenca baron Schwegel, da ta predlog nikakor ne nasprotuje onemu predlogu, ki ga bode še v današnji seji utemeljeval gospod tovariš Hribar. Ravno nasprotno — ta dva predloga se prav lepo dopolnjujeta in strinjata.

En faktum bi jaz pred vsem tukaj poudarjal. Vprašam Vas, kako je bilo mogoče, da smo tekom zadnjega desetletja priborili si toliko znamenitih rezultatov na železniškem polju? Gospoda moja, kje je razlog? Smelo trdim, da so se ti rezultati dosegli le s tem, da sta se dve sicer ločeni politični stranki zjedini v skupno delovanje in postopanje. Jaz mislim na narodno stranko v tej zbornici, zlasti na napredni del te stranke in na nemško stranko. Uspeh tega složnega postopanja vidimo posebno drastično pri

Dolenjski železnici. Tovariš iz veleposestva, ekscelenca gospod baron Schwegel in jaz vendar poznava zgodovino te železnice in razne štadije tega vprašanja, in naravnost rečem, da brez skupnega sodelovanja nam nikdar ne bi bilo mogoče premagati vseh težav. Bog dal, da bi s tem skupnim sodelovanjem dosegli enak rezultat tudi v vprašanji, katero je danes sprožil častiti gospod tovariš ekscelenca baron Schwegel.

Gre za to, da se napravi druga zveza s Trstom, da se po železniškem tiru zvežejo zapadne dežele našega cesarstva z glavnim pristaniščem Avstrijskim, s Tržaškim mestom. To vprašanje je pa zato tako znamenito za deželo našo, ker radi lokalnih, deželnih koristij, pa tudi iz splošnih trgovinsko- in prometno-političnih ozirov moramo težiti po tem, da gre ta zveza preko naše zemlje. Eden najbolj usodnih udarcev bi bil za Kranjsko deželo, ako bi se ta železnični tir izognil Kranjski. To se pa zgodi v istem trenutku, kakor hitro se napravi ta zveza čez Predil. Meni se vidi torej nasvet, katerega je sprožil tovariš gospod baron Schwegel, jako praktičen.

Prvi del predloga meri na zgradbo glavne železnice II. vrste, od kake primerne postaje na državni železnici Rudolfovi čez Tržič in do primerne kraja v Šentanski dolini, kjer bi se zvezala s projektirano železnico čez Ljubelj. Pa tudi drugi del predloga ne prejudicira končni rešitvi, meri samo na to, da se merodajni faktorji kmalu odločijo za eno ali drugo proggo in zato smo lahko vsi podpisali predlog, ne gledé na to, da je eden bolj vnet za Loško varijanto, drugi za kako drugo proggo.

Gospoda moja, jaz sem izjavil svoje popolno pritrjevanje tem predlogom in cela zbornica jih bode radostno sprejela. Pri tej priliki pa hočem tangirati še neko drugo stvar. Stavil ne bodem nobenega posebnega predloga. Čas za to danes ni ugoden in potem se mi vidi, da bi mi oslabili akcijo svojo v tem vprašanji, ako ga združimo z drugim projektom. Vendar moram že pri tej priliki opozarjati na to, da imamo vsaj en del neke tranzitne proge v deželi naši, o kateri bi bilo najnujnejše želeti, da se kmalu dopolni, to je namreč Dolenjska železnica po proggi od Ljubljane do Novega mesta. Da je to tranzitna progga, je povedano v vladni predlogi pa tudi v predlogi železniškega odseka o zakonu za Dolenjske železnice. Pa če bi bilo tudi zamolčano v vladni predlogi in v državnozbornem poročilu, že ta faktum, da se je ta progga zgradila kot glavna železnica, dokazuje, da se je moralo a priori misliti na zvezo z hrvatskimi železnicami ter na uvrstitev te proge med velike tranzitne linije, kajti sicer bi bila ta normalnotirna železnica ena največjih potrat. Za sedanje potrebe lokalnega prometa na proggi od Ljubljane do Novega mesta bi bila zadostovala ozkotirna železnica. Ravno iz tega torej, da se je napravila kot glavna železnica, se mora sklepati, da so železnični politiki pred očmi imeli zvezo s Hrvatsko in sprejembo te proge med velike tranzitne železnice. Če si ogledamo železniško karto, videli bomo, da gre tu za direktno zvezo s Siskom in Belgradom. S tem, da smo zidali železnico iz Ljubljane do Novega mesta, smo že polovico tega pota

napravili, kajti proga iz Novega mesta do Siska je komaj tako dolga, kakor ona iz Ljubljane do Novega mesta. Ako se torej proga dopolni, potem bodo zapadne dežele imele direktno pot do glavnega mesta Srbske države preko Ljubljane in Dolenjske.

Prečastiti gospod predgovornik naglašal je tudi lokalne potrebe onih okrajev, katerih se tiče njegov predlog. Naj izpregovorim danes tukaj nekoliko besed, kazoč pred vsem na Belo Krajino. Bela Krajina se dá lepo razvijati v obrtnem in poljedelskem oziru; Vi imate tam vodne sile, imate dovolj lesa, imate jako bogato skladišče premoga, ki sega iz Črnomlja do Vinice, prebivalstvo pa je jako usposobljeno za vsakovrstno obrtnijo. Saj smo imeli svoje dni v Gradacu prav znamenite fužine. Nadalje imate tam vina, rodovitna polja, sadjerejo in vse to, ako pride do tega, da se Bela Krajina po železnici zveže z drugim delom dežele naše, dalo bode obilno dohodka. Čutim se dolžnega, da pri tej priliki, pri kateri, kakor sem že dejal, nasveta ne bodem stavil, opozarjam kompetentne kroge, v prvi vrsti visoko vlado, da se bavijo z mislijo, nadaljevati železnico preko Novega mesta proti Karlovcu. Prosim torej vse častite gospode tovariše, da sodelujejo v tem zmislu, zlasti pa pozivljam tovariša ekscelenco barona Schwegelna, da naj bi on, kakor je uže tvorno, uspešno in za sluzno sodeloval pri Dolenjski železnici, tudi v bodoče pri nadaljevanji te proge deželi naši ne odrekel svoje pomoči.

(Živahno odobravanje v središči in med somišljeniki na levi. — Lebhafter Beifall im Centrum und unter den Gesinnungsgenossen links.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo na glasovanje o 1. predlogu gospoda poslanca ekscelence barona Schwegelna in prosim gospode, ki pritrdijo temu predlogu, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Sedaj prosim glasovati še o 2. predlogu in prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi drugi predlog je sprejet.

Izročén mi je bil še drug samostalni predlog gospoda poslanca ces. svétnika Murnika in tovarišev.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečíta ta predlog.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — liest:)

„Samostalni predlog

gospoda deželnega poslanca Ivana Murnika in tovarišev.

Z ozirom na to, da so v takozvani reformni tarifi c. kr. priv. južne železnice postavki večinoma višji, kakor v prejšnji, z ozirom na to, da je vsled

tega promet na Kranjskem zelo otežen in da bode morala marsiktera industrija ponehati, ako se kmalu ne premeni ta tarifa, se stavlja nastopni predlog:

Visoki deželni zbor naj sklène:

Deželnemu odboru se naroča:

a) da se obrne do ravnateljstva c. kr. priv. južne železnice, da prenaredi reformno tarifo;

b) da se obrne do visokega c. kr. trgovinskega ministerstva, da ves svoj vpljiv porabi v to, da se reformna tarifa c. kr. priv. južne železnice brž ko mogoče premeni;

c) da se obrne do visokega c. kr. trgovinskega ministerstva s prošnjo, da prevzame država promet po južni železnici, ako bi ta ne predrugačila tarife in da vse potrebno ukrene, da se svoječasno podzavi južna železnica.

V Ljubljani dne 9. maja 1893.

Murnik,

Šuklje, Pakiž, V. Ogorelc, dr. Vošnjak, dr. Papež, Pfeifer, L. Svetec, Dragoš, dr. Ivan Tavčar, Janko Kersnik, Jos. Lenarčič, Ig. Žitnik, Fr. Višnikar, F. Stegnar, Klun, Povše, Hinko Kavčič, Ivan Hribar, dr. vit. Bleiweis, Grasselli, Laurenčič.*

Deželni glavar:

Postavil bodem ta samostalni predlog na dnevni red prihodnje seje, da ga gospod predlagatelj utemelji.

Preidemo na dnevni red, to je k točki:

3. Priloga 58. Poročilo deželnega odbora gledé prenarodbe §§ 3. in 7. deželnega volilnega reda z dotičnim načrtom zakona.

3. Beilage 58. Bericht des Landesauschusses in Betreff der Aenderung der §§ 3 und 7 der Landtags-Wahlordnung mit Vorlage des diesbezüglichen Gesetzentwurfes.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 59. Poročilo deželnega odbora o predlogu c. kr. deželne agrarske komisije v Ljubljani zarad pogodbe gledé nastavljenja potrebnega zemljemerskega osebja pri agrarskih operacijah.

4. Beilage 59. Bericht des Landesauschusses über den Antrag der k. k. Landes-Agrarcommission in Laibach wegen eines Ueber-einkommens zur Anstellung des erforderlichen geometrischen Personales bei den agrarischen Operationen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

5. Priloga 60. **Poročilo deželnega odbora gledé uvrstitve več v cestnem skladovnem okraji Velikolaškem se nahajajočih občinskih cest med okrajne ceste.**

5. Beilage 60. **Bericht des Landesauschusses betreffend die Einreihung mehrerer im Straßenconcurrentbezirke Großlajschitz vorkommenden Gemeindestraßen in die Kategorie der Bezirksstraßen.**

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Razdelili sta se častitim gospodom poslancem še dve poročili deželnega odbora. Akoravno niste bili na dnevnem redu, usojam se vendar predlagati, da se že danes izročé dotičnim odsekom.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Ker se visoka zbornica strinja s tem nasvetom, predlagam, da se izroči priloga 61.

Poročilo deželnega odbora o zvršitvi sklepa deželnega zbora z dné 2. aprila 1892. l. gledé deželne razstave v Ljubljani leta 1894.

Bericht des Landesauschusses über die Ausführung des Landtagsbeschlusses vom 2. April 1892, betreffend die Landesausstellung in Laibach im Jahre 1894.

finančnemu odseku.

Ako nihče ne ugovarja? (Ni ugovora. — Wird kein Widerspruch erhoben.) je predlog sprejet.

Dalje predlagam, da se tudi priloga 62.

Poročilo deželnega odbora gledé zgradbe kopališča na Studenci.

Bericht des Landesauschusses, betreffend den Bau einer Badeanstalt in Studenc.

izroči finančnemu odseku.

Ako nihče ne ugovarja? (Ni ugovora. — Wird kein Widerspruch erhoben.) zmatram, da je predlog sprejet.

Preidemo k daljni točki, to je:

6. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji:

a) patriotičnega deželnega pomočnega društva Rudečega križa za Kranjsko za podporo občinam za bolnice, ko bi morda nastala kolera.

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition:

a) des patriotischen Landeshilfsvereines vom rothen Kreuz für Krain um Subvention zur Errichtung von Gemeendespitälern im Falle des Auftretens der Cholera.

Poročevalec dr. Vošnjak:

Visoki zbor! Patrijotično deželno pomočno društvo Rudečega križa za Kranjsko je sklenilo, da se v slučaju kolere v deželi tudi udeleži pri dotični akeiji in se je obrnilo v ta namen do c. kr. deželne vlade, da bi mu naznanila, koliko bi bilo treba pomočnih sredstev v tem slučaju. Vlada je vprašala okrajna glavarstva in pokazalo se je, da bi bilo treba po deželi kakih 40 bolnic za silo in za tiste bi bilo preskrbeti postelje in drugo opravo. Troški za vse to bi znašali 7000 gld. S tem zneskom društvo ne more razpolagati in potem se je po dogovoru z dotičnimi faktorji pokazalo, da bi se za silo moglo izhajati s 1700 gld. Društvo je pripravljeno žrtvovati 600 gld., ostali znesek pa meni, da bi se razdelil med deželo in glavno društvo Rudečega križa Avstrijsko na Dunaji. Zaradi tega se obrača do visokega deželnega zbora s prošnjo, da bi prevzel tretji del stroškov in navaja tudi, zakaj bi se znesek uporabil.

Finančni odsek je sprevidel, da je prošnja opravljena, ker bi v slučaju kake epidemične bolezni, v prvi vrsti kolere, bilo treba povsodi napravljati bolnice za silo in jih preskrbljevati s potrebno opravo in zaradi tega nasvetuje:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu pomočnemu društvu Rudečega križa v Ljubljani se dovoljuje podpora 600 gld. iz deželnega zaklada za opravo bolnic za silo.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. -- Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

b) Zarnik Helene, soproge umirovljenega učitelja, za podporo.

b) Der Helena Zarnik, pensionirten Volksschul-lehrersgattin, um eine Geldaushilfe.

Poročevalec Klun:

Visoki zbor! Učiteljeva soproga Helena Zarnik je izročila visokemu deželnemu zboru prošnjo, da bi

se jej dovolila podpora za vzgojo njene hčerke Stanislaje. Njen mož, učitelj Ivan Zarnik, je bolan na umu in je že več let v blaznici na Studenci.

Omenjati mi je, da vse troške zanj plačuje dežela in da soproga njegova dobiva popolno pokojnino, ki sicer ni velika, pa vendar precejšna, ako se pomisli, da dežela še posebej skrbi za njenega moža. Znaša namreč 202 gld. 50 kr. in vso to pokojnino porabi Helena Zarnik zgolj za se in za svojo hčerko. Prosila je pri deželnem zboru že v prejšnjih letih za enako podporo, katera se ji je bila dovolila dvakrat v znesku 20 gld. s pristavkom: „enkrat za vselej“.

Z ozirom na to, da je veliko udov in sirot še v slabšem stanju in z ozirom na to, da deželni zaklad itak že veliko žrtvuje za prosilko, ker preskrbljuje njenega moža, predlaga finančni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja učiteljeve soproge Helene Zarnik za podporo se odklanja“.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

c) Hočevar Karoline, učiteljske udove, za podaljšanje miloščine.

e) Der Karoline Hočevar, Volksschullehrerswitwe, um Verlängerung der Gnadengabe.

Poročevalec Klun:

Učiteljeva udova Karolina Hočevar je uživala miloščino letnih 50 gld., katera se jej je dovoljevala od treh do treh let. Ker jej pa poteče ta miloščina z letošnjim letom, prosi, da se jej podaljša. Finančni odsek ni imel uzroka, upirati se prošnji ter predlaga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Učiteljevi udovi Karolini Hočevar se dovoljuje podaljšanje dosedanje miloščine letnih 50 gld. iz učiteljskega pokojninskega zaklada za daljna tri leta in sicer za l. 1894., 1895. in 1896.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovanja in prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k daljni točki, to je:

d) Lebana Janko, nadučitelja v Begunjah, za podporo v literarne namene.

d) Des Oberlehrers Janko Leban in Wigam um Subvention für literarische Zwecke.

Poročevalec Žitnik:

Visoki zbor! G. Janko Leban, nadučitelj v Begunjah pri Cerknici, prosi denarne podpore za literarne namene. Prošnjik navaja v svojej prošnji dela, katera je že spisal, namreč „Iskrice“, zbirka pesmij in povesti, I., II. in III. zvezek; — povest „Mirko Poštenjakovič“; — „Človek, v pogledu na njegovo telo in dušo“; — „Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli“ in potem „Šestdeset malih povestij za otroke“. Dalje pravi, da bode družba sv. Cirila in Metoda v kratkem izdala njegovo knjižico „Andrej baron Čehovin, slavni junak slovenski“ in da sedaj pripravlja „Slovensko slovnico za ljudske šole“, povest „Dva brata“ in IV. zvezek „Iskrice“. V namen izdaje teh del potrebuje podpore in prosi za njo.

Finančni odsek je mnenja, kateremu se tudi jaz pridružujem, da visoki deželni zbor še ni tako daleč prišel, da bi tudi povesti zalagal in za take namene dajal podpore. Prošnjik naj se obrne morda do „Slovenske Matice“, ali do družbe sv. Cirila in Metoda in drugih takih zavodov, kateri radovoljno podpirajo dobra dela. Ako pa namerava prošnjik izdati kako šolsko knjigo, potem mora najprej za to skrbeti, da jo potrdi šolsko oblastvo in za ta slučaj bi se mu potem gotovo dovolila kaka podpora.

Predlagam torej:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja gosp. Janeza Lebana, nadučitelja v Begunjah pri Cerknici, za podporo v literarne namene se odkloni“.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

e) Krajnega šolskega sveta v Hrenovicalh za podporo za ograjo šolskega vrta.

e) Des Ortschulrathes in Hrenoviz um Subvention behufs Einfriedung des Schulgartens.

Poročevalec dr. Vošnjak:

Visoki zbor! Krajni šolski svet v Hrenovicalh si je napravil šolski vrt, ki meri 380 m², na katerem se je že precej drevesc izgojilo. Ograja šolskega vrta pa je popolnoma segnila in razpadla; šolska občina

nima sredstev, da bi napravila novo, ker ima letos nad 400 gld. stroškov za popravo šolskega poslopja in torej prosi krajni šolski svet za podporo za popravilo omenjene ograje.

Finančni odsek nasvetuje, da se prošnja v primerno rešitev izroči deželnemu odboru, ki za take namene zmirom podeljuje primerne podpore iz deželnega zaklada.

Predlog se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja se izroča deželnemu odboru v primerno rešitev“.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrdijo temu predlogu, naj blagovolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

- f) Županstva v Prevojah za podporo za pogorelce.
- f) Des Gemeindeamtes in Prewoje um Bewilligung einer Unterstützung für die Abbrandler.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Županstvo v Prevojah se je obrnilo do visokega deželnega zbora vsled tega, ker je bil v vasi Vrba dné 28. aprila hud ogenj, ki je povzročil mnogo škode s tem, da ni le uničil nekoliko hiš in gospodarskih poslopij, temveč tudi veliko živine, krme, živeža in obleke. Škoda je ocenjena na 17.808 gld., zavarovani so bili sicer ljudje, ali znesek je — kakor navadno — jako nizek, znaša namreč le 5700 gld. Ker visoki deželni zbor pri sklepanji o proračunu deželnega zaklada itak dovoljuje deželnemu odboru v take namene primeren kredit, spadajo take prošnje prav za prav pred deželni odbor in zaradi tega nasvetuje finančni odsek, da se reši prošnja naravnost pri deželnem odboru, kateri se bode na njo istotako, kakor na druge take prošnje, moral ozirati.

Nasvetujem torej:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja županstva v Prevojah se izroča deželnemu odboru v rešitev“.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovanja in prosim gospode, kateri pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

- g) Slovenskega planinskega društva v Ljubljani za podporo.
- g) Des slovenischen Alpenvereines in Raibach um Subvention.

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica! Slovensko planinsko društvo, katero se je letos ustanovilo v Ljubljani, vložilo je prošnjo do visokega deželnega zbora, naj bi mu dal v društvene namene kako podporo. Namen slovenskemu planinskemu društvu je po § 2. pravil: „Spoznavati slovenske gore, planine in kraški svet ter pospeševati in olajševati potovanje po Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem“. Za svoj namen začelo je društvo, dasi je še mlado, jako uspešno delovati, kajti zaznamovalo je že več gozdnih in gorskih potov in pripravlja popravilo razglednih piramid. Zlasti je obrnilo svojo pozornost na doslej od tujcev in domačinov še jako zanemarjeno Dolenjsko, katera ima veliko prirodnih krasot in zanimivosti in ker se bode že letos odprl del Dolenjske železnice, skrbelo bode društvo, da omogoči tujcem in domačinom potovanje v lepše kraje na Dolenjsko. Tako na pr. namerava napraviti na Gorjancih veliko razgledno piramido. Društvo pripravlja tudi izdajo posebne knjižice, v kateri bodo popisani vsi poludnevni in celodnevni izleti iz Ljubljane na Gorenjsko, Dolenjsko in Notranjsko. Vsekako bode slovensko planinsko društvo pospeševalo turizmo v naši deželi in z ozirom na vse to je bil finančni odsek mnenja, da je društvo vredno podpore in zatorej predlagam v njegovem imenu:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Slovenskemu planinskemu društvu v Ljubljani se dovoli ob ustanovitvi njegovej v pospeševanje društvenega namena 300 gld. prispevka iz deželnega zaklada“.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in prestopimo k daljni točki, to je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka o vladni predlogi z načrtom lovskega zakona in z načrtom zakona o potrebščinah za potrdbo in zaprisego stražnega osebja, postavljenega v varstvo zemljedelstva (k prilogi 33.).

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Regierungsvorlage mit

dem Entwurfe eines Jagdgesetzes und mit dem Entwurfe eines Gesetzes, betreffend die Erfordernisse zur Bestätigung und Beerdigung für das zum Schutze der Landeskultur bestellte Wachpersonal (zur Beilage 33).

Poročevalce Povše:

Visoka zbornica! Čast mi je v imenu upravnega odseka poročati o vladni predlogi lovskega zakonskega načrta, o katerem se je ta odsek posvetoval. Ta načrt ima tri glavne dele, katerih prvi razpravlja o lovski pravici in nje izvrševanju, drugi o lovsko-policijskih določilih in tretji o škodah, storjenih po lovu in divjačini in o postopanju pri cenitvi škod.

Če si ogledamo načrt, vidimo, da je obveljalo še tisto načelo gledé pravice do lovske zakupnine, da imajo zemljiški posestniki, ki so zloženi v lovski okraj, pravico do zakupnine, ki je med posamezne posestnike, ki so zloženi v lovski okraj, razdeliti po velikosti zemljišč ali po razmeri davkov. Le kdor ima skupno ležečih 115 ha, to je 200 oralov zemljišč, je opravičen do samosvojega lova, do katerega imajo pravico tudi posestniki vrtov, ograjenih z zidom ali s stalno umetno ograjo, in posestniki zverinjakov.

Novo določilo v tem zakonskem načrtu je, da imajo lovski okraji biti sestavljeni po političnih občinskih mejah in ne, kakor doslej, po katastralnih občinah.

Lovska zakupna doba je določena, ne kakor sedaj na dobo 5 let, temveč na 10 let in zahteva se, da se po preteku lovske dobe in pred pričetkom nove morejo vsi do samosvojega lova opravičeni posestniki za to zglaševati.

Zakup občinskega lova oddaje okrajno glavarstvo. Zakupnina se steka v občinsko blagajnico in do zakupnine opravičeni morajo se za pripadajoči jim delež v objavljenem obroku zglasiti, sicer zapade njih delež občinski blagajnici v korist. Posebna določila veljajo za slučaj, da se občinski lov ne more dati v zakup, v takem slučaju nastavi okrajno glavarstvo izvedenca v lovstvu, da izvršuje lov. Plačo dobiva od občine, ki pobira tudi dotične dohodke. Če so pa izdatki večji od dohodkov, pa imajo do lovske zakupnine opravičeni posestniki primanjkljaj plačati!

Tudi pripušča ta zakonski načrt, da sme okrajno glavarstvo lov za prihodnjo dobo 10 let brez dražbe iz proste roke dati v zakup.

Važen je drugi del zakona, ki razpravlja o lovsko-policijskih določilih. Za lovski nadzor zahteva ta zakon, da je v vsakem lovskem okraju nameščeno posebno lovsko varstveno osobje, katero mora biti od okrajnega glavarstva potrjeno in zapriseženo. V posebnem zakonu pa je izraženo, koliko se more zahtevati znanja od takih lovskih čuvajev, ki morajo prestati posebno preskušnjo pri okrajnem glavarstvu, če se ne morejo izkazati, da so prestali z dobrim uspehom nižji državni izpit za varstvo lovstva.

Posebni paragrafi določujejo o lovskih kartah, za katere se ima plačati za eno leto po 6 kron takse, ki se stekajo v deželni zaklad.

Za varstvo divjačine veljajo posebni predpisi, ki kažejo, da ima o tem vso oblast okrajno glavarstvo, ki sme celó za dobo dveh let v posameznih ali celó v vsih lovskih okrajih popolnoma prepovedati lov!

Posebne določbe veljajo o tem, kedaj se ne sme divjačina loviti, niti s psi zasledovati.

V tretjem delu zakonskega načrta pa so določila, po kojih je postopati pri cenitvi in presojanji škod, storjenih po lovu in divjačini. O zahtevi povračila škode storjene po lovu, sodi okrajno glavarstvo, katero odredi komisijo, ki potrebne poizvedbe pravočasno izvrši na mestu samem ter sme okrajno glavarstvo celó dva izvedenca privzeti, katera ono izbira. V slučaju pa, v katerem se mora po izreku izvedenca zaradi cenitve škode počakati še do želve, mora poškodovani posestnik pravočasno — sicer izgubi pravico do odškodbe — prositi za izvršitev druge nove komisije!

Končno razpravlja zakon o prestopkih in kaznih.

To so najvažnejša načela novega zakona, ki v svoji celoti prav jasno kaže, da ni povsem prirojen po dejanskih razmerah v naši deželi.

Že z avtonomnega stališča omenjati je proti temu zakonskemu načrtu, da se premalo ozira na avtonomno oblast ter da vso oblast izročuje okrajnim glavarstvom.

Tako ima po tem zakonskem načrtu prestatu pravica deželnega avtonomnega zastopstva, našega zbora, določevati, katere živali so izvzete od splošnega lova, oziroma, katere so varovane, ker to pravico bi po § 57. tega načrta imela c. kr. deželna vlada, ki sme posamezne vrste živali izvzeti od določil po § 55., ali pa še druge vrste živali podvreči določilom omenjenega paragrafa. S tem pa pride tedaj ob veljavo v letu 1887. skleneni deželni zakon iz leta 1888. o prepovedanem lovskem času.

Preudariti je nadalje treba, ali bi ne bilo pravičnejše, ohraniti dosedaj veljavne določbe, da so lovski okraji zloženi po mejah katastralnih občin, ker nekatere pokrajine so posebno dobre za lov in te potem pripadejo v večji krog, ki je manj ugoden za lov, potem pa trpé škode do zakupnine opravičeni zemljiški posestniki prvo omenjenega za lov boljšega lovskega krožja.

Tudi lovska zakupna doba za 10 let je predolga, toliko bolj, ker jo okrajno glavarstvo sme celó na 14 let podaljšati.

Treba predružačiti določbo, po kateri bi zemljiški posestniki morali plačevati celó primanjkljaj, ko bi se lov ne mogel dati v zakup in bi okrajno glavarstvo smelo najeti veččaka za izvršbo lova, kar bo gotovo veliko stalo.

Tudi se mora predružačiti oni paragraf, ki daje okrajnemu glavarstvu pravico, da sme lov za prihodnjo lovsko dobo brez dražbe iz proste roke dati v zakup, le zaslišavši občinski zastop, in bi se smelo kaj tacega dopustiti le tedaj, če bi občinski zastop sklenil v to privoliti.

Prav tako bo treba ublažiti določilo, da mora vsak lovski opravičenec, ali samosvoji ali najemnik, nastaviti od okrajnega glavarstva v lovsko varstvo potrjene čuvaje. Po § 3. posebnega tudi predloženega zakona o potrebščinah za potrdbo stražnega osobja, postavljenega v varstvo lovstva, mora okrajno glavarstvo kaj veliko zahtevati od lovskega čuvaja, ker le oni, ki izkažejo, da so prestali državno nižjo preskušnjo za varstvo gozdov in lova, so po zakonu kvalifikovani.

Če obvelja tako določilo, bodo mogli le velikaši imeti lov v najemu. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vsaj jih ni v deželi!“) Jaz bi Vam hitro enega povedal. — Mogli bi le veliki posestniki, oziroma najemniki več tisoč hektarov obsegajočih lovskih okrajev zadostiti takim zahtevam, s tem pa bo tako rekoč nemogoče manj imovitim sploh, pogajati se za lovski zakup, kar bo imelo tudi posledico, da bo zakupnina za lov le malo vrgla

Prav tako se ne more pritrđiti temu, da bi okrajno glavarstvo smelo lov na določene vrste divjačine za dobo dveh let kar povsem ustaviti ali prepovedati. Toliko oblast pač ni umestno dati politični okrajni oblasti, katera to prepoved brez zaslđanja deželnega odbora, oziroma županstev more proglasiti. In kdo more tajiti, da bi taka polna moč mogla v posameznih slučajih, kjer bi bil okrajni glavar posebno skrben za lovski napredek, postati silno nevarna in škodljiva kmetijskim interesom, ker zalplodila bi se divjačina čez vso mero.

Prav tako ne more odobravati se § 51., ki določuje, da se le o zorenju žita ne sme divjačina loviti. Toliko gledé žita, kolikor gledé osobito vinogradov treba boljših določil, ker v vinogradih, v katerih so nasajene ameriške cepljene trte, ki se kaj naglo odkrhnejo, je velika škoda, če se med trtami podijo psi za divjačino.

Posebno pa se mora tretji del zakonskega načrta predelati. Te določbe ne ugajajo ne kmetiskim interesom in tudi lovskim ne, kakor to najjasneje spričuje visokemu zboru predložena peticija kranjskega lovskega društva, kateremu posebno §§ 71. in 77. nikakor ne ugajata.

Omenjeno lovsko društvo zmatra te določbe kot take, ki bi strankam napravljale velike troške, ter opozarja na to, da v novejši zakonodaji se pazi na hitro in ceno pravljanje. Tudi upravni odsek pritrjuje temu načelu, da bi se moralo postopanje skrajšati, ker, kakor preloženi lovski zakonski načrt velevala, bi se moral tudi poškodovanec zbiti, sploh pričeti kako tožbo, ker za slučaj, da pravdo zgubi, ga zadenejo ogromni komisijski troški. Popraviti se morajo torej vsi §§ 69. do 78., ki obsezajo določila o postopanju pri presojevanju škod, storjenih po lovu in divjačini. Morda bi v to svrho bila umestna občinska mirovna sodišča ali razzodišča, kakoršna zalploduje za poravnavo, oziroma obravnavanje tožb za odkodovanje že od leta 1866. obstoječi in izvrstno ugajajoči deželni lovski zakon, veljaven za kraljevino Češko. Ta razzodišča so sestavljena iz zastopnikov obeh strank. Dotični zaupniki obeh strank, oziroma člani razzodišča, so domačini, ki so blizu,

in gotovo prizadenejo le malo troškov, ko so nasproti komisije političnih okrajnih oblastev jako drage, osobito če je dotični kraj daleč od sedeža politične okrajne oblasti, in prav politični okraji so mnogokrat zelo obširni, tako da komisija potrebuje par dni za obravnavo.

Ker je sploh poleg navedenih nedostatnosti, od katerih so nekatere naravnost v veliko kvar kmetijstvu, še drugih pomanjkljivosti v tem lovskem zakonskem načrtu, je najumestnejše, toliko bolj, ker se temu načrtu ni niti od visoke vlade, niti od deželnega odbora pridejalo nikako poročilo, da se načrt izroči deželnemu odboru v nadaljno posvetovanje ter da deželni odbor zasliši v posebni enketi zastopnike lovskega društva, kakor tudi zastopnike osobito kmetiskih posestnikov ter drugih izkušanih mož. Prevažen je lovski zakon, od katerega je veliko odvisno, in ker je želeli in z vso odločnostjo skrbeti za to, da se tolikokrat ponovljene opravičene tožbe poljedelcev in sadjerejcev odpravijo, predlaga upravni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Načrt lovskega zakona in zakona o potrebščinah za potrdbo stražnega osobja izročal se deželnemu odboru z naročilom, da zasliši interesente, toliko lovske kolikor kmetijske, ter da zakonski načrt s svojim poročilom in nasveti deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju predloži v razpravo.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec vitez Langer oglasil se je k besedi.

Abgeordneter Ritter v. Langer:

Wenn schon die Vorlage eines neuen Jagdgesetzes der Regierung als nothwendig erschienen ist, wiewohl aus der Mitte der Bevölkerung ein Bedürfnis darnach nicht laut geworden ist, so wäre ich der Ansicht, daß es am besten gewesen wäre, die noch jetzt gültigen Bestimmungen aus dem Patente vom Jahre 1849, der Verordnung vom Jahre 1849 und der vom Jahre 1852 den einzelnen bezüglichlichen Landesgesetzen vom Jahre 1884, 1887 und 1889 ohne weitere Hinzufügung zu codificiren. Nachdem jedoch dies nicht der Fall ist, sondern ein neues Jagdgesetz geschaffen worden ist, in welchem die bestehenden, jetzt gültigen Bestimmungen theils abgeändert, theils ergänzt worden sind, so fühle ich mich bemüßiget, mir einige Bemerkungen zu erlauben. Ich will durchaus nicht dem Antrage des Herrn Berichterstatters widersprechen, im Gegentheil, es gereicht mir zum Vergnügen, wenn die Jagdgesetzvorlage wieder an den Landesausschuß zurückgeleitet und einer neuerlichen Berathung mit der Regierung unterzogen werden soll. Und eben in Erwartung dessen möchte ich mir einige Bemerkungen erlauben und der Regierung ans Herz legen, an der Vorlage einige Änderungen zu treffen. —

Vor allem berühre ich § 4 der Jagdgesetzvorlage. Dieser Paragraph spricht von der Befugnis zur Eigenjagd und bestimmt: (bere: — ließt:)

„Die Befugnis zur Eigenjagd steht dem Besitzer einer zusammenhängenden Grundfläche von wenigstens 115 ha (Eigenjagdgebiet) zu, wobei es keinen Unterschied macht, ob diese ganze Grundfläche in einer Ortsgemeinde liegt oder sich auf das Gebiet mehrerer Ortsgemeinden erstreckt.“

Diese 115 ha entsprechen meistens den Bedürfnissen der Jagd, namentlich den Bedürfnissen der Niederjagd und werden somit die 115 ha wie bisher, als das Minimalflächenmaß für die Jagdberechtigung statuiert. Dieses Flächenmaß von 115 ha wird auch bei der Bestimmung des Minimalflächenmaßes einer Gemeindejagd festgehalten.

Ich habe gesagt, daß das Minimalflächenmaß von 115 ha meistens genügt, allein es gibt in Krain auch Jagdverhältnisse, wo diese 115 ha als Minimalflächenmaß für die Eigenjagd nicht genügen würden.

In dieser Beziehung mache ich darauf aufmerksam, daß es in den krainischen Alpen große Flächen gibt, die nur aus Gerölle und Felsen bestehen, und unproductiv, daher unbesteuert sind.

Auf diesen Flächen findet man die besten Gemsjagden. Gerade die Gemsjagd ist aber für Krain von ökonomischer Wichtigkeit, indem sie Fremde heranzieht und diese Jagdliebhaber veranlaßt, im Lande Geld auszugeben. Die Gemsjagd sollte also in ihrer Existenzbedingung im Jagdgesetze Berücksichtigung finden.

Die Flächen, welche sich für die Gemsjagd eignen, weisen aber ganz andere Besitzverhältnisse auf, als die tiefer liegenden productiven.

Die Eigenthumsfläche jedes einzelnen Besitzers ist dort viel größer und dürften eine Menge von Parzellen nebeneinanderliegen, die 115 ha oder mehr umfassen und jede Einzelne derselben zur Eigenjagd berechtigen.

Es entspricht jedoch nicht der Natur der Gemsjagd, daß sie auf so kleines Terrain beschränkt wird, vielmehr erfordert sie ein großes Terrain, weil sie sonst nicht gehalten und gehegt werden kann.

Es wäre daher meiner Ansicht nach wünschenswert, wenn § 4 für die unproductiven und unbesteuerten Flächen in Oberkrain, welche sich für die Gemsjagd eignen im Interesse derselben eine Ausnahme statuiren würde und zwar in der Richtung, daß dort die Eigenjagdbefugnis von einem Besitze von bedeutend größerem Umfange als 115 ha abhängig gemacht würde. Ich will diesbezüglich keine Anzahl von Hektar vorschlagen, sondern überlasse es der hohen Regierung und dem Landesauschusse darüber Erhebungen zu pflegen.

Nun stehen mit dem § 4 die §§ 13 und 14 in Verbindung. § 13 spricht davon, was zu geschehen hat, wenn ein Gemeindejagdgebiet weniger als 115 ha beträgt; § 14 aber davon, was dann zu geschehen hat, wenn ein das Ausmaß von 115 ha nicht erreichender Theil eines Gemeindegebietes von einer in Gemäßheit des § 4 bestehenden Eigenjagd dem ganzen Umfange nach oder zu zweidrittheilen des Umfanges umschlossen, oder durch eine solche Eigenjagd von dem übrigen Gemeindejagdgebiete derart abgetrennt wird, daß man auf das Trennstück ohne Überschreitung der Gemeindegrenze nur über die zur Eigenjagd gehörigen Grundstücke gelangen kann, wie sich also diese Trennstücke zu den nachbarlichen Eigenjagden verhalten.

Der § 14 spricht von Enclaven. Es müßte also auch bezüglich der Alpen, beziehungsweise der Gemsjagd bestimmt werden, daß dort die einzelnen Enclaven nicht erst Enclaven werden, wenn deren Flächenmaß unter 115 ha sinkt, sondern erst, wenn es unter dasjenige Ausmaß sinkt, welches in den unproductiven und unbesteuerten Alpengebieten als Minimalflächenmaß für die Eigenjagdberechtigung statuiert werden müßte. Dies wollte ich über § 4 mit Bezug auf die Alpenjagden sagen. Nun steht § 4 noch in Beziehung mit § 10, letzterer lautet (bere: — liest:)

„Sechs Monate vor Ende der jeweilig laufenden Jagdpachtperiode hat die politische Bezirksbehörde an ihrem Amtssitze und in der Gemeinde ein Edikt kundzumachen, womit diejenigen Grundbesitzer, welche für die kommende im Edikt zu bezeichnende Jagdpachtperiode (§ 9) auf Grund des § 4 die Befugnis zur Eigenjagd beanspruchen, aufgefordert werden, diesen Anspruch binnen acht Wochen bei der politischen Bezirksbehörde anzumelden und in angemessener Weise zu begründen.“

Die politische Bezirksbehörde hat die Anmeldungen und Nachweise zu prüfen, die etwa noch nöthigen Erhebungen vorzunehmen und hiernach die Eigenjagdgebiete gemäß § 4, sowie das zu verpachtende Gemeindejagdgebiet festzustellen.

Eigenjagden gemäß § 4, welche hiebei nicht innerhalb der obigen Frist von acht Wochen zur Ausschcheidung aus dem Gemeindejagdgebiete angemeldet wurden, gehören für die nächste Pachtperiode zum Gemeindejagdgebiete.“

Ich würde es ganz natürlich und begreiflich finden, daß nach Inkrafttreten eines neuen Jagdgesetzes diejenigen Besitzer, welche zufolge eines Besitzes von 115 ha die Befugnis zur Eigenjagd zu haben glauben, dieses ihr Jagdrecht bei der politischen Behörde anzumelden und den Beweis zu erbringen hätten, daß ihr Anspruch gesetzlich begründet ist, ferner daß die politische Behörde diesen Nachweis zu prüfen und nach Maßgabe des Resultates dieser Prüfung gemäß den Vorschriften des neuen Jagdgesetzes die Eigenjagd zuzuerkennen oder abzuschneiden hätte; das finde ich ganz in der Ordnung. Wenn aber einmal die politische Bezirksbehörde einen Besitzer einer zusammenhängenden Fläche von wenigstens 115 ha die Eigenjagd zugesprochen hat, so hat er sie erworben, er hat die Befugnis, das Recht der Eigenjagd. Und dieses Recht kann ihm nicht genommen werden, bis ihm nicht nachgewiesen worden ist, daß er den Bedingungen des Gesetzes bezüglich der Eigenjagd nicht mehr entspricht.

Es verstößt aber gegen alle Rechtsnormen, daß jemand ein erworbenes Recht, welches unbestritten ist, solange es unbestritten ist, periodisch und sogar unter Einhaltung von Präklusivfristen nachweisen soll, wie es die Gesetzesvorlage verlangt. — Das ist eine Vorschrift, die jedenfalls änderungsbedürftig ist. Meiner Ansicht nach wäre es sehr einfach, die Sache so zu ordnen, daß der Besitzer eines Eigenjagdgebietes im Falle von Besitzänderungen, wodurch sein Besitz unter 115 ha herabsinken würde, die Jagd abmelden müßte und falls er dies nicht thun würde, einfach die Bestimmungen der §§ 85 und 86 zur Anwendung zu kommen hätten. Die §§ 85 und 86 handeln von den Übertretungen und Strafen und zwar bestimmt § 85: (bere: — liest:)

„Die Gemeindevorsteher, die k. k. Gendarmerie, sowie die bestätigten und beeideten Jagdhüter sind verpflichtet, die Beobachtung der Bestimmungen dieses Gesetzes zu überwachen und wahrgenommene Übertretungen zur Kenntnis der politischen Bezirksbehörde zu bringen.

Demnach hätten die Gemeindevorsteher, die Gendarmerie und eventuell die nachbarlichen Jagdhüter die Anzeige zu machen, wenn der betreffende Eigenthümer infolge Mangels eines Besitzes von mindestens 115 ha die Eigenjagd auszuüben nicht mehr berechtigt ist, selbe jedoch noch ausübt oder nicht abgemeldet hat.

Ein weiterer Punkt über den ich mir einige Bemerkungen zu machen erlauben möchte und der sich ebenfalls auf die Eigenjagd bezieht ist § 6; dieser lautet (here: — liest:)

„Dem Besitzer einer solchen Grundfläche, ohne Unterschied ihres Flächenmaßes und ihrer Widmung und Lage, welche durch eine Mauer, ein Gitterwerk oder eine ähnliche ständige Anlage derart umschlossen ist, daß unter gewöhnlichen Verhältnissen das Haarwild, welches außer der umfriedeten Fläche vorherrscht, in diese Fläche nicht einwechseln kann. Unter gewöhnlichen Verhältnissen sind hiebei solche Verhältnisse zu verstehen, bei welchen die Wirkung der Umfriedung nicht etwa durch Schneeverwehungen oder dergleichen Zufälligkeiten abgeschwächt wird.“

Nach diesem Paragraph ist es möglich, daß sich jeder eine Umfriedung und somit Eigenjagd macht, der innerhalb des Jagdgebietes eines Jagdpächters eine eigene Grundparcelle hat.

Mit diesem Paragraph steht in Verbindung der letzte Absatz des § 10 welcher lautet (here: — liest:)

„Eigenjagden im Sinne des § 5 bleiben hingegen schon als solche von dem Gemeindejagdgebiete ausgeschlossen, ohne daß es hiezu einer besondern Anmeldung seitens der betreffenden Grundbesitzer oder einer näheren Bezeichnung dieser Eigenjagden bei Feststellung des Gemeindejagdgebietes bedürfte.“

Wer also 115 ha Grund besitzt, muß periodisch sein Jagdrecht erweisen, der Besitzer aber, der eine Fläche umfriedet, mag diese wo und wie groß immer sein, ist nicht verpflichtet, die Eigenjagd anzumelden, sondern er hat sie eo ipso. Es tritt infolgedessen der merkwürdige Fall ein, daß nachdem etwas anderes nicht bedungen ist, als daß die Umzäunung eine derartige ist, daß das Haarwild unter den gewöhnlichen Verhältnissen in die Umfriedung nicht hineinkommen kann, der Besitzer einer umfriedeten Fläche heute im Besitze der Eigenjagd sein kann, morgen nicht, übermorgen aber wieder. Heute ist die Umfriedung ganz, so daß kein Haarwild hinein kann, der Besitzer ist infolgedessen eigenjagdberechtigt; morgen öffnet er die Umfriedung, sie ist nicht mehr geschlossen, der Besitzer infolgedessen nicht mehr eigenjagdberechtigt; übermorgen wird die Umfriedung wieder geschlossen und das Eigenjagdrecht ist wieder begründet. Mit anderen Worten, den Fall praktisch genommen: Jemand hat eine Fläche umzäunt, so daß das Haarwild nicht hinein kommt, nun macht er die Umzäunung auf und lockt Haarwild hinein.

Er hat derzeit keine Eigenjagdberechtigung; wenn aber das Haarwild einmal in der Umzäunung ist, macht er diese zu und hat damit die Eigenjagdberechtigung;

hat er nun das Wild abgeschossen, so macht er wieder dieselbe Manipulation, wie früher und wird so in einem Jahre vielleicht zwanzigmal Eigenjagdberechtigter und wieder nicht eigenjagdberechtigt. Sie sehen also meine Herren, dieser Paragraph ist etwas mangelhaft und meiner Ansicht nach etwas übereilt geschaffen worden, es sind da ganz andere Seiten sich vor Augen gehalten worden, wobei jedoch vergessen wurde, daß wenn man ein Jagdgesetz schafft, man auch die Ausübung der Jagd berücksichtigen muß.

Eine weitere Bestimmung, welche ich berühren möchte, ist die Eintheilung der Jagdgebiete. Als Grundlage für die Eintheilung der Jagdgebiete ist die Ortsgemeinde bestimmt. Es ist wohl nicht anderes möglich, als daß zur Grundlage die Ortsgemeinde bestimmt wird, da die Katastralgemeinde zu klein ist, andere aber nicht existiren. Nun fallen die Grenzen der Ortsgemeinden nicht immer mit den natürlichen Grenzen des Jagdgebietes zusammen; dies ist in der Vorlage in den §§ 11 und 13 berücksichtigt worden. Wenn nämlich die Grenzen einer politischen Gemeinde nicht die Interessen der Grenzen einer Jagd decken, so hat nach § 12 der Vorlage die politische Behörde nach Anhörung der theiligten Gemeindevertretung das Recht, eine Arrondirung der Jagdgrenzen nach den natürlichen Jagdbedürfnissen zu schaffen; es heißt nämlich im § 12: (here: — liest:)

„Behufs entsprechender Arrondirung anstehender Gemeindejagdgebiete kann die politische Bezirksbehörde bei Feststellung dieser Gebiete nach Anhörung der theiligten Gemeindevertretungen einzelne Theile von dem einen Gemeindejagdgebiete abtrennen und dem anderen zuweisen; doch darf hiedurch die Fläche eines Gemeindejagdgebietes nicht unter 115 ha sinken.“

Die politische Behörde hat also in diesem Falle nach Anhörung der Gemeindevertretung entsprechend vorzugehen. Nun kommt es aber auch vor, daß einzelne Gemeinden so groß sind — und das kommt in Krain öfters vor, z. B. die Gemeinde St. Michael in Unterkrain, — daß ein die ganze Gemeinde umfassendes Jagdgebiet zu groß wäre und infolgedessen getheilt werden muß; davon handelt § 11, indem es da zunächst bezüglich der Vereinigung heißt: (here: — liest:)

„Wenn zwei oder mehrere Gemeindevertretungen vor Erlassung des im § 10 erwähnten Edictes beschließen, daß die Gemeindejagdgebiete oder Theile derselben zu einem gemeinschaftlichen Jagdgebiete zu vereinigen sind, so hat die politische Bezirksbehörde diese Vereinigung dann zu verfügen, wenn keine erheblichen Bedenken hinsichtlich der Jagdausübung entgegenstehen.“

Bezüglich der Zerlegung aber bestimmt § 11 (here: — liest:)

„Wenn anderseits die Gemeindevertretung vor dem eben bezeichneten Zeitpunkte die Zerlegung des Gemeindejagdgebietes in mehrere, besonders zu verpachtende Theile beschließt, so hat die politische Bezirksbehörde diese Zerlegung dann zu verfügen, wenn besondere Verhältnisse, wie namentlich die Verschiedenartigkeit der Jagd, diese Zerlegung rechtfertigen; doch darf die Fläche keines dieser Theile weniger als 115 ha betragen.“

Also die politische Behörde hat nach § 12 das Recht, nach Anhörung der Gemeindevertretung zu verfügen, nach § 11 aber hat sie erst dann ein Verfügungs-

recht, wenn die Gemeindevertretung es beschließt. Ich glaube, daß es im Interesse der Uniformität und der Zweckmäßigkeit der beiden Paragraphen, um allzulangen Verhandlungen zwischen Gemeinden, die einander nicht freundlich gesinnt sind, sondern sich gegenseitig bekämpfen, auszuweichen, angezeigt wäre, auch in den Fällen des § 11 die politische Behörde nach Anhörung der Gemeindevertretung und nicht auf Grund eines Beschlusses derselben handeln zu lassen.

Ein weiterer Punkt, den ich noch berühren will, ist schließlich die Frage des Schadenersatzes bei Wildschäden, oder eigentlich des Verfahrens bei Bestimmung derselben und zwar sprechen davon die § 71 und 77, welche ich geändert haben wünschte. Auch die Petition des krainischen Jagdschutzvereines, welche als nächster Punkt der Tagesordnung in Verhandlung kommt, strebt dasselbe an. Die Tendenz des § 71 ist die, daß die politische Behörde, nachdem sie an Ort und Stelle commissionirt hat, sowohl bezüglich des Schadens als auch bezüglich der anerlaufenen Kosten einen Vergleich herbeizuführen trachten soll. Nun würden in diesem Falle unter allen Umständen Kosten anlaufen, indem die Commission schon an Ort und Stelle ist und dort erst der Antrag auf einen Vergleich gestellt wird. Meiner Ansicht nach würde es viel weniger zu großen Kosten und viel öfters zu Vergleichen kommen, wenn der Vorgang folgender wäre: Der Beschädigte macht mündlich oder schriftlich die Anzeige bei der politischen Bezirksbehörde; die politische Bezirksbehörde nimmt den Fall zu Protokoll, ladet hierauf beide Parteien ins Amt vor und versucht im Amte selbst einen Vergleich herbeizuführen.

Ich bin vollkommen überzeugt, daß unter 10 Fällen gewiß 8 mit einem Ausgleich ihre Erledigung fänden, wenn die Parteien, nämlich der Jagdberechtigte und der Beschädigte, von der politischen Behörde vorgeladen würden; erst wenn ein Vergleich nicht zu Stande käme, wäre es nothwendig, daß die Commission an Ort und Stelle sich begibt und den Schaden erhebt, um zu entscheiden, wie hoch der Schade ist und wer die Amtskosten zu tragen hat. Bezüglich der Tragung der Kosten wäre aber weiter noch zu normiren, daß für den Fall als jemand von der politischen Behörde vorgeladen worden ist, sich aber nicht ausgleichen will, trotzdem der Jagdberechtigte einen Antrag gestellt hat, der später von den Sachverständigen als hoch genug angesehen worden ist, der Jagdberechtigte nicht schuldig sei, die Commissionskosten zu tragen; der Jagdberechtigte stellt z. B. den Antrag, er wolle 10 fl. zahlen, womit sich jedoch der Beschädigte nicht begnügt. Nun findet die Commission statt und die Sachverständigen erklären, der Schade betrage nur 9 fl.; in diesem Falle ist der Jagdberechtigte doch nicht schuld daran, daß die Commission hinausgehen mußte und infolgedessen können ihn auch die Amts- und Parteikosten nicht treffen. In diesem Falle muß derjenige die Kosten tragen, der die Commission dadurch verursacht, daß er den angebotenen Entschädigungsbetrag nicht annehmen wollte.

Dies wollte ich über die Jagdgesetzvorlage erwähnen, ich habe zwar nur einige Punkte hervorgehoben, obwohl noch manche andere zu Bemerkungen Anlaß geben würden, ich bitte aber die hohe Regierung insbesondere diese Punkte, welche ich soeben des näheren

auszuführen die Ehre hatte, bei etwaigen neuen Verhandlungen in Berücksichtigung zu ziehen und eventuell abzuändern.

Deželni glavar:

Gospod c. kr. dvorni svétnik baron Hein oglasil se je k besedi.

S. k. Hofrath Baron Sein.

Hoher Landtag! Die Regierung ist, als sie den Entwurf eines neuen Jagdgesetzes dem hohen Hause vorlegte, von der Anschauung ausgegangen, daß es einem praktischen Bedürfnisse entsprechen würde, die jetzt zerstreuten, in verschiedenen Gesetzen und Verordnungen, in Reichs- und Landesgesetzen zerstreut sich vorfindenden Bestimmungen über das Jagdrecht, über die Jagdverpachtung, über die Schonzeit, den Ersatz der Jagd- und Wildschäden, die Beeidigung der Schutzorgane u. s. w. in ein systematisches Ganzes zu bringen. Nachdem diese Vorschriften übrigens theilweise aus einer längst vergangenen und verklungenen Zeit stammen, so wurde dieser Anlaß benützt, um Modificationen einzuführen, welche im Laufe der Jahre durch die Praxis als nothwendig sich ergeben haben, durch die Praxis, welche im Wege der Indicatur eine große Anzahl von Fällen von so verschiedener Art behandelt hat. Es erscheint nicht thunlich im gegenwärtigen Stadium der Berathung auf die Details dieser einzelnen Fälle des Näheren einzugehen, doch muß ich den weiteren Umstand hervorheben, daß auch im Hinblick auf die verschiedensten Rechtsanschauungen, welche sowohl bei den Behörden, als auch bei dem Verwaltungsgerichtshofe sich geltend gemacht haben, es zweckmäßig erschien, nach neuen, auf den vorhandenen Indicataen aufgebauten Vorschriften zu greifen. —

Nun hat der Herr Berichterstatter einen Vertagungsantrag — als etwas anderes kann ich ihn nicht auffassen — gestellt. Das Gesetz soll zurückgeleitet werden an den löblichen Landesauschuß, welcher beauftragt wird, darüber neuerdings die interessirten Kreise zu vernehmen. Diese Vernehmung hat bereits im vorigen Jahre stattgefunden; es hat eine Enquete getagt, zu welcher der Jagdschutzverein, die Vertreter der Landwirtschaftsgesellschaft usw. herangezogen wurden, somit wäre das nur eine Erneuerung des bereits einmal abgehandelten Verfahrens.

Ich glaube, daß die vom Herrn Berichterstatter und von Seite des Herrn Abgeordneten Ritter von Langer gegen das Gesetz vorgebrachten Einwendungen nicht von so weitgehender und triftiger Natur sind, daß sie das hohe Haus von dem Eingehen in die Spezialdebatte abhalten sollten, nachdem es weniger prinzipielle Bestimmungen sind, welche den Anlaß zu den vorgebrachten Einwendungen gegeben haben, sondern meistens Bestimmungen, die sich in das Detail des Gesetzes verlieren und bezüglich welcher sich die Anschauungen in der Spezialdebatte klären würden. Als Haupteinwand ist von Seite des Herrn Berichterstatters geltend gemacht worden, das Gesetz statuire insoferne ein Novum, als die Verpachtung nach Steuergemeinden aufhören und nach Ortsgemeinden geregelt werden soll. Dem gegenüber muß ich betonen, daß gegenwärtig die Ver-

verpachtung nur nach Ortsgemeinden stattfinden kann und daß die Verpachtung nach Steuergemeinden gänzlich ausgeschlossen ist. Ein solches Novum liegt somit nicht vor.

Allerdings hat in Krain seit Jahren in einzelnen Bezirken die Praxis stattgefunden, daß die Verpachtung nicht nach Ortsgemeinden, sondern nach Steuergemeinden vorgenommen wurde, in den letzten Jahren ist jedoch infolge wiederholter Entscheidungen der Centralstellen der Uebergang zur Verpachtung nach Ortsgemeinden zur Pflicht gemacht worden und heute wird die Jagd bei neuen Licitationen immer nach Ortsgemeinden verpachtet. Der Herr Berichterstatter scheint diese Bestimmung als beklagenswerth hinzustellen und meint, die Verhältnisse seien in den einzelnen Gemeinden so verschieden, daß man auf kleinere Territorien Rücksicht nehmen müsse.

Gerade diesen Intentionen des Herrn Berichterstatters wird im § 11 des vorliegenden Gesetzentwurfes Rechnung getragen, vielleicht noch weiter als die gegenwärtigen Normen es überhaupt gestatten. § 11, den auch der Herr Abgeordnete Ritter von Langer erwähnt hat, bestimmt nämlich im zweiten Alinea, daß die politische Bezirksbehörde über einen diesbezüglichen Beschluß der Gemeindevertretung die Zerlegung des Gemeindejagdgebietes dann zu verfügen hat, wenn besondere Verhältnisse, wie namentlich die Verschiedenheit der Jagd, diese Zerlegung der Jagd rechtfertigen, doch dürfe die Fläche keines dieser Theile weniger als 115 ha betragen. Ich glaube ein weiteres Entgegenkommen kann man den Anschauungen des Herrn Berichterstatters gegenüber doch nicht eintreten lassen, als dies im § 11 geschieht, dessen Bestimmung nicht nur auf die Steuergemeinden, sondern sogar auf die Fläche von 115 ha heruntergeht. Diese Einwendung ist also nicht geeignet den Anlaß zu einer neuen Verathung der Jagdgesetzvorlage zu geben, nachdem in der Vorlage selbst das sanirt wird, was der Herr Berichterstatter als Nachtheil hinstellt.

Der Herr Berichterstatter hat weiters auf die Unterjagung der Jagdausübung durch die Bezirkshauptmannschaften hingewiesen. Das ist allerdings eine neue Bestimmung, welche jedenfalls nur ganz ausnahmsweise eintreten kann und dazu bestimmt ist, um besonders kostbare Wildgattungen dem Lande zu erhalten. Ich mache speziell darauf aufmerksam, daß seinerzeit einer der größten Reize der Tirolerjagd die Steinbockjagd war, eine Wildgattung, welche den landwirtschaftlichen Culturen absolut keinen Schaden bringt. Einen besonderen Reiz bringt in Krain, wie der Herr Abgeordnete Ritter von Langer hervorgehoben hat, die Gemisjagd mit sich und für solche Jagden ist es unter Umständen nothwendig, eine ausgedehntere Schonzeit einzuführen und das Jagen zu verbieten, um nicht das völlige Aussterben von einzelnen Wildgattungen, wodurch dem Lande nur ein Schade zugefügt werden würde — herbeizuführen. Für derlei Ausnahmefälle gilt jene Bestimmung.

Wäre in Tirol früher eine solche Bestimmung in Geltung gewesen, so hätte es heute noch den Steinbock, für dessen Wiederaufzucht man jetzt große Summen hinausgibt, ohne daß es jedoch gelingt, einen Erfolg zu erzielen. Ich glaube also, daß auch diese Bestimmung

nicht von so prinzipieller Bedeutung ist, daß sie dem Eingehen in die Spezialdebatte entgegenstände.

Der Herr Berichterstatter hat ferner darauf hingewiesen, daß das Gesetz nicht in jeder Richtung auf die krainischen Verhältnisse paßt und daß insbesondere den autonomen Behörden nicht jener Wirkungskreis eingeräumt sei, welcher ihnen zukomme, vielmehr das Schwergewicht auf die Bezirkshauptmannschaften gelegt sei. In diesem Punkte kann ich dem Herrn Berichterstatter nicht beistimmen, denn wir stehen ja auf demselben Standpunkte, welchen die heutige Gesetzgebung einnimmt.

Es wird den autonomen Behörden von dem gegenwärtigen Wirkungskreise nichts weggenommen, mit Ausnahme von ein paar Bestimmungen über die Schonzeit, in die ich mich bei dem gegenwärtigen Stadium der Verhandlung nicht einlassen kann. Der Herr Berichterstatter hat insbesondere auf § 57 hingewiesen; dieser Paragraph lautet nach dem vorliegenden Entwurfe: (here: — liest:)

„Die Landesregierung kann im Verordnungswege noch andere Thierarten den Bestimmungen des § 55 unterwerfen. In derselben Weise kann die Landesregierung einzelne Thierarten von den Bestimmungen des § 55 ausnehmen.“

Diese Bestimmung, daß die Landesregierung im Verordnungswege eine Modification eintreten lassen kann, gründet sich darauf, daß solche Bestimmungen oft momentan nothwendig werden können und sie zu spät kommen würden, wenn man hiezu den legislativen Apparat ausbieten wollte.

Damit glaube ich diesem Einwande begegnet zu sein und ich gehe nun auf einige weitere Einwendungen des Herrn Berichterstatters über.

Der Herr Berichterstatter hat weiters hervorgehoben, daß die Verpachtungsdauer bis zu 10 Jahren sich als etwas Nachtheiliges darstellt.

Es ist dies eine Detailbestimmung, welche § 9 bietet. —

Dieser Paragraph gewährt aber auch die Möglichkeit auf 6 Jahre herunterzugehen; unter diese 6 Jahre herunterzugehen aber erscheint wohl nicht empfehlenswerth. Die Festsetzung allzu kurzer Verpachtungstermine ist in der Regel sehr nachtheilig und gewöhnlich mit einem Sinken des Pachtzinses verbunden, da niemand Lust hat, ein Jagdgebiet zu erwerben, von dem er überzeugt sein kann, daß es ihm in der kürzesten Frist wieder streitig gemacht werden wird, und insbesondere müssen dort längere Fristen gegeben werden, wo es sich um Jagden handelt, welche größere Investitionskosten verursachen, also insbesondere bei Hochgebirgsjagden. Speziell die Verhältnisse in Krain drängen dazu, weil die Jagd in Hochgebirge hier eigentlich das Wichtigste ist und wir von einer Niederjagd auf Hasen, Hühner kaum sprechen können.

Weiters hat der Herr Berichterstatter den Gesetzentwurf betreffend die Aufstellung und Beerdigung von Jagdhütern in Debatte gezogen. In diesem Gesetzentwurfe wird im § 2 als Erfordernis für die Beerdigung der Wachorgane verlangt, daß die betreffende Person das 20. Jahr zurückgelegt hat, das österreichische Staatsbürgerrecht besitzt, unbescholten ist und daß sich die politische Behörde durch entsprechendes Befragen die Über-

zeugung verschafft hat, daß dieses Organ mit den Rechten und Pflichten einer öffentlichen Wache hinreichend vertraut ist. In diesem letzten Punkte hat der Herr Berichterstatter gefunden, seien die Bestimmungen ungemein streng und scharf und die Möglichkeit gegeben, daß die Bezirkshauptmannschaften einzelne kleinere Jagdpächter von der Erlangung einer Jagd ausschließen könnten, weil sie zu strenge Anforderungen an diese Organe stellen würden, und nur Jagdbesitzer, welche ein größeres Terrain besitzen und über größere Mittel verfügen, in der Lage wären, solche Jagdhüter zu halten. Mir ist dieser Einwand völlig unverständlich. Ich kann ein Organ doch nur dann auf Erfüllung seiner Pflichten befehlen, wenn ihm der Umfang seiner Rechte und Pflichten auch wirklich klar ist; daß ist das Minimum, das von demjenigen verlangt werden kann, der überhaupt einen Eid schwört; er muß doch wissen, was er beschwört.

Mir ist es also ganz unverständlich, wie man in dieser Bestimmung eine besondere Rigorosität erblicken kann. —

Es wurde ferner die Verlängerung der Pachtverträge nach Einvernehmung der Gemeinden erwähnt. Auch das ist kein stichhaltiger Grund, denn die heutige Gesetzgebung steht auf demselben Standpunkte, allerdings mit der Ausnahme, daß es der Bezirkshauptmannschaft frei steht, solche Verträge auf das Maximum von fünf Jahren zu verlängern. Etwas Neues ist also in dieser Bestimmung nicht enthalten.

Was die weiteren Einwendungen betrifft, so hat der Herr Berichterstatter noch die Vorschriften über den Schadenersatz und die Jagdpolizei hervorgehoben. Ohne mich in die Details weiter einzulassen, möchte ich nur bezüglich der Bestimmungen über den Schadenersatz hervorheben, daß die böhmischen Verhältnisse, welche der Herr Berichterstatter im Auge hatte, bei uns nicht zu treffen; in Böhmen sind die jagdlichen und die kulturellen Verhältnisse überhaupt ganz andere, wie hier und auch die ganze Organisation der autonomen Behörden ist eine andere. Das Schiedsgericht basirt in Böhmen auf den Aufgaben der Bezirksvertretung.

Wir haben diese Bezirksvertretungen in Krain nicht und haben auch nicht jene Verhältnisse und Umstände, welche es in Böhmen vielleicht notwendig erscheinen ließen, diese Schiedsgerichte einzuführen. Von dem Wildreichthum Böhmens machen wir uns nur schwer einen Begriff, und trotzdem gedeiht in Böhmen die Bodencultur; insbesondere steht der Obstbau dort auf hoher Stufe und gleichzeitig sind die jagdlichen Verhältnisse ungleich günstigere. Wir müssen in Böhmen mit Ziffern rechnen, die man hier kaum je gehört hat oder hören wird. Wenn an einem Tage und auf einer Jagd 1000, 2000 und sogar bis 3000 Stück erlegt werden, so ist das für uns eine enorme Ziffer, die uns gleichzeitig darauf schließen läßt, wie dicht ein Jagdrevier besetzt sein muß und wie häufig die Wildschäden sind, die in diesem Reviere vorkommen, so daß gerade durch die stets sich mehrenden Schadenersatzklagen die Einführung der Schiedsgerichte motivirt sein mag, aber auch damit, daß ein entsprechendes Organ, nämlich der Obmann der Bezirksvertretung vorhanden ist; bei uns aber fehlt sowohl dieses Organ als auch der große Wildreichthum und damit auch die Veranlassung zur Einführung derartiger Schiedsgerichte. Der Herr Berichterstatter hat

weitere noch die Bestimmungen über das Vergleichsverfahren besprochen. In dieser Beziehung würden wir, glaube ich, bei der Specialdebatte im Ausschusse und im hohen Hause selbst zu keinen großen Differenzen gekommen sein, es ist vielmehr dies ein Punkt, über welchen wir ohne Schwierigkeiten hinweggekommen wären und ich hätte meinerseits gern die Hand dazu geboten, da ich glaube, daß diese Bestimmungen keineswegs derartige sind, daß man deswegen zur Einberufung einer neuen Enquete oder Einvernehmung der Grundbesitzer durch den Landesauschuß gezwungen wäre.

Übergehend auf die Einwendungen des Herrn Abgeordneten Ritter von Langer möchte ich nur ganz kurz bemerken, daß die Bestimmungen über die Anmeldung des Eigenjagdgebietes doch keine so crasse Rechtsverletzung involviren, wie es der Herr Abgeordnete Ritter von Langer darzustellen für gut befunden hat. Es ist eben die Rechtsbasis bei dieser Eigenjagd eine variable; das Recht des Grundbesitzers zur Eigenjagd basirt auf dem Eigenthumsrechte von 115 ha. Bei so langen Pachtperioden wie wir sie vor Augen haben, ist es nun leicht möglich, daß ein Wechsel im Besitze eintritt, daß Parzellen wegverkauft werden und das Flächenmaß des Besitzes unter 115 ha sinkt, oder es können Veränderungen auch in der Beziehung eintreten, daß die abverkauften Parzellen den Zusammenhang zerstören, welcher nothwendig ist, um den Anspruch auf die Eigenjagd zu begründen. Dieser Veränderungsfähigkeit der rechtlichen Basis ist die Bestimmung des § 10 zuzuschreiben. Dabei möchte ich darauf aufmerksam machen, daß die Neuanschreibung nicht so complicirt sein wird, sondern der betreffende Grundbesitzer würde einfach anmelden und sagen: Ich habe nichts verkauft und würde einen Grundbuchsauszug und Katastralbögen beibringen, aus denen zu ersehen wäre, ob er etwas wegverkauft hat, oder nicht und damit wäre der ganze Nachweis geliefert. Daß es ein Unding oder ein Nuncum wäre, den periodischen Nachweis eines Rechtstitels zu verlangen, muß ich daher in Abrede stellen. Ich will nur ganz kurz auf einen ähnlichen Fall hinweisen, auf den wiederholten Nachweis des Fortbestandes des Befreiungstitels bei den Wehrpflichtigen; da ist auch die Basis, auf welcher der Rechtsanspruch beruht, eine Veränderliche; der zu Befreiende muß zum Beispiele der einzige Sohn einer verwitweten Mutter sein und muß jährlich nachweisen, daß sie Witwe ist, und überhaupt noch lebt.

Auf diesen Rechtsgrundsatz basirt auch die Bestimmung des § 10. Was die Bestimmung anbelangt, daß ein zusammenhängender Besitz von 115 ha bereits ein Eigenjagdgebiet constituiren soll, so entspricht das den gegenwärtig bestehenden Verhältnissen, 115 ha sind gleich 200 Joch. Warum die Regierung diese Bestimmung in das neue Gesetz wieder aufgenommen, möchte ich kurz damit begründen, daß eine ganze Reihe von Wirtschaftskomplexen, kleineren Gütern, in ihrem Werthe ungemein herabgedrückt würden, wenn man ihnen das gegenwärtig zustehende Jagdrecht dadurch nehmen würde, daß man ein größeres Territorium für das Eigenjagdgebiet verlangt; eine Menge insbesondere kleinerer Schlösser, deren Grundbesitz nicht viel über 200 Joch hinausgeht, die aber jetzt das Eigenjagdrecht haben, würden ihre leichte Verkauflichkeit total verlieren, wenn

man ihnen auf diese Weise das Jagdrecht nehmen würde. Eine Ausnahmsbestimmung bezüglich der unproductiven Hochgebirgsflächen erscheint so schwierig, daß es kaum möglich sein wird, eine Form zu finden, um der Anschauung des Herrn Abgeordneten Ritter von Langer in dieser Beziehung gerecht zu werden.

Ich glaube nunmehr nachgewiesen zu haben, daß die Einwendungen, welche gegen das Gesetz erhoben wurden, keineswegs so weittragender Natur sind, um das Eingehen in die Specialdebatte unmöglich und dessen Zurückweisung an den Landesauschuß als unbedingt notwendig erscheinen zu lassen. Ich glaube wir hätten auf dem Boden des Gesetzes eine Einigung doch finden können und in diesem Sinne möchte ich die Herren bitten, auf die Berathung der Vorlage einzugehen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Kavčič ima besedo.

Poslanec Kavčič:

Visoki zbor! Ker je lovski zakon tako velevažen, osobito za kmetski stan, vezala me je dolžnost, prečitati vladno predlogo kolikor mogoče natančno, ali reči moram, da se mi zdi načrt kakor neko srednjedobno delo. To je torej tista lepa avtonomija, o kateri se je obečalo in govorilo, da jo morajo imeti občine na Kranjskem. Vsa stvar se suče okrog tega, da občinski zastopi, mali davkoplačevalci nimajo nikalih pravic, temveč da ima govoriti le vlada oziroma okrajna glavarstva. Pravice avtonomnih oblastev, občinske pravice se zares čudno sučejo. Kadar gre za koristi davkoplačevalcev, kadar bi občine imele same razsojati, naj se torej samo poprašujejo. Kaj to pomenja, učile so nas skušnje. Če kmet le sliši kaj o okrajnem glavarju, pravi: „godi naj se mi še večja krivica, proti okrajnem glavarju ne bodem ničesar ukrenil“. Proti sedanjemu okrajnemu glavarju našemu se ne pritožujem, žalostne skušnje pa smo imeli z nekdanjim gospodom vitezom Schwarzom in ker nikjer ne stoji zapisano, da bodo nasledniki tudi taki, kakor je sedanji gospod okrajni glavar, bojim se, da bodo občine jako malo smele govoriti, ako se sprejme ta zakon. Že če se potrdi določilo, da se morajo meje lovskega okrožja strinjati z mejami občinskimi, da mora biti lovsko okrožje cela občina, zgodila bi se občinam največja krivica. Nastalo bi razmerje, na katero še misliti ne smem. Kaj bi to pomenilo, vem iz lastne skušnje. Lov, ki je bil trikrat večji, oddal se je v zakup za 2 gld., drugi manjši pa za 210 gld. Če bi se lov dajal v zakup po podobčinah, dobili bi občani, ki so dobili 2 gld., najmanj 160 gld., ali celo 200 gld., za drugi pa bi dobili 40 gld. Ozirati se je na razmere, kajti v enem kraju so lepša polja, gozdi, med tem ko je drug kraj bolj puščavi podoben. Treba je torej gledati na to, da se podobčinam ne dela krivica. Velika lovska okrožja se ne smejo delati, kajti sicer bode celi sodnijski okraj samo lovski okraj. Potem je treba pomisliti, če pride do dražbe, treba je zakupnimo za eno ali dve leti naprej plačati. Če

je lov majhen, če znaša zakupnina kakih 40 ali 50 gld., potem občina lahko draži, če je pa lov velik, ne more toliko denarja založiti. Tako se je n. pr. v občini, kateri imam jaz čast biti župan, oddal lov za 448 gld. 53 kr., sedaj pa se je nam obljubilo in sicer od strani graščine Hasberske 200 gld., ker nihče drug ni hotel položiti toliko denarja. Ako bi pa šlo po katastralnih občinah, kakor dosedaj, rekli so mi možje, da garantirajo, da bi prišel lov celó na 500 gld. Tukaj se vidi krivica, ki se godi davkoplačevalcem. Lep lov je seveda lepa reč, še lepša reč pa je dober kmet in dobro kmetijstvo. —

Drugo neumestno določilo v načrtu zakona je, da sme okrajni glavar lov preklicati za 2 leti. Res je, da se je v nekaterih krajih, kakor je povedal gospod voditelj c. kr. deželne vlade, kaka vrsta divjačine čisto izstrelila, ali pri nas se ni bati, da bi se srne in zajci izstrelili in če bi se tudi izstrelili, kmetje se ne bodo jokali. Če se sprejme tako določilo, utegnulo bi se v kakem kraju pripetiti, da bode okrajni glavar, ki je prijatelj lovu, rekel: „Divjačine je premalo, ustavimo lov, da se zopet zaplodi“ in potem bi bil lov še slabši in škoda še večja. Uprašanje nastane: kdo bode pa potem škode, storjene po divjačini, plačal? Sedaj ima plačevati za škodo tisti, ki ima lov v zakupu, potem bo pa rekel: „Kaj bom jaz plačeval, saj ne smem streljati, pojdi k glavarju“, ki pa iz svojega žepa seveda ne bo ničesar plačal.

Raznih stvari bi bilo treba še omenjati, ali ker je gospodarski odsek sklenil, naj se načrt lovskega zakona vrne deželnemu odboru, našla se bode itak še prilika, govoriti o teh stvareh obširneje in zatorej le prosim visoko zbornico, naj sprejme predlog gospodarskega odseka.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

K besedi je še oglašen gospod poslanec baron Wurzbach.

Prosim glasovati o predlogu gospoda poslanca dr. Tavčarja in prosim gospode poslance, ki so za konec debate, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Besedo ima še gospod poslanec baron Wurzbach. —

Abgeordneter Baron Wurzbach:

Nachdem schon der Antrag auf Schluß der Debatte gestellt und angenommen wurde, verzichte ich auf das Wort.

Deželni glavar:

Gospod poslanec baron Wurzbach se je odpovedal besedi in torej ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Ne bodem polemiziral niti z enim niti z drugim gospodom govornikom, temveč omeniti moram le nasproti prečastitemu gospodu zastopniku deželne vlade, da o enketi, ki se je vršila o načrtu lovskega zakona, nismo mogli ničesar vedeti, ker nam niti od deželnega odbora, niti od slavne deželne vlade ni došlo nobeno poročilo. Vedeli nismo, kedaj je bila ta enketa in kdo je sodeloval, samo to bi rad vedel, kaki interesenti kmet-skih krajev so bili zaslišani.

Glede drugih stvari se tudi ne bom spuščal v razpravo, oziral bi se le na to, da se je prečastitemu gospodu zastopniku slavne vlade zdelo tako čudno, da sem zahteval milejšega določila glede lovskih čuvajev. Kdor je bral zakonski načrt, videl je, da je okrajni glavar upravičen, staviti silno velike zahteve. Zakon bodi jasen in varuj upravičenca pred hudimi zahtevami. Opozarjati hočem le na to, da se pre-pogosto pri cesarskih lovih samih nahajajo organi, ki niso niti izkazali nižjih izpitov in če torej celó erar nima popolnoma sposobnih ljudi, koliko bolj nevarna je pa določba, ki bi omogočila okrajnemu glavarju najstrožje postopanje nasproti zasebnikom.

Gospod voditelj c. kr. deželne vlade mi je očital, da ne poznam razmer na Češkem. Res je, da jih morda ne poznam temeljito, kolikor jih pa poznam, vem, da so drugačne nego pri nas na Kranjskem, drugačne posebno gledé tega, da so tam prijatelji lova, ki imajo ogromne lovske okraje, ki pa tudi skrbe za rejo divjačine. Videl sem, kako je bilo v jaslih razpoloženo seno, da se divjačina krmi. Pri nas tega ni, temveč divjačina se redi na škodo poljedelcev. (Poslanec Kavčič: — Abgeordneter Kavčič: „Senó potrebujemo za živino, pa ne za divjačino!“)

Iz govora častitega gospoda tovariša viteza Langerja sem razvidel, da je on velik prijatelj lovs-tva, ali če je on sam proti temu, da bi se prešlo v specijalno debato, menim, da toliko bolj je opravičeno stališče upravnega odseka in mnenje njegovo, da se stvar še ne more zmatrati kot godna.

Prosim torej, da visoka zbornica izvoli pritr-diti nasvetu upravnega odseka, naj se načrt vrne deželnemu odboru v nadaljno poizvedanje, kajti po-tem bode visoki deželni zbor imel boljšo podlago, natančno in nadrobno se baviti s to stvarjo.

Deželni glavar:

Bodemo glasovali.

Prosim gospode, ki se strinjajo s predlogom upravnega odseka, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji kranjskega društva v varstvo lova za spremembo nekaterih določil načrta lovskega zakona.

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsaus-schusses über die Petition des kranjschen Jagdschutzvereines in Laibach um Aenderung einiger Bestimmungen des Jagdgesetzes.

Poročevalec Povše:

Že pri razpravi o načrtu lovskega zakona je slišal visoki deželni zbor, da je kranjsko društvo za varstvo lova v Ljubljani, podalo posebno peticijo, v kateri ugovarja posebno proti določilom § 71. in 77. ravnokar obravnavanega načrta zakona. Ker je visoki deželni zbor ravno sedaj sprejel nasvet, po katerem se izroči ves načrt deželnemu odboru v daljno poizvedovanje, predlagam v imenu upravnega odseka, da se tudi peticija kranjskega društva za varstvo lova, v kateri se prosi za spremembo nekaterih določeb v načrtu novega lovskega zakona za vojvodino Kranjsko izroči deželnemu odboru v po-rabo pri posvetovanji o načrtu lovskega zakona.

Nasvet se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Peticija kranjskega društva za varstvo lova, v kateri prosi za spremembo nekaterih določeb v načrtu predležečega novega lovskega zakona za vojvodino Kranjsko, izroči se deželnemu odboru v po-rabo pri posvetovanju o lovskem zakonskem načrtu.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, da blagovolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k daljni točki, to je:

9. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:

a) I. posebni prigodki.

9. Mündlicher Bericht des Rechnungsausschusses über den Rechnungsausschussbericht des Landesaus-schusses, und zwar über:

a) I. Besondere Vorkommnisse.

Poročevalec Grasselli:

Visoka zbornica! Odsek za letno poročilo je pregledal uvod letnemu poročilu deželnega odbora

za leto 1892. Ta uvod obseza poročilo o posebnih prilogah in o notranjih uredbah deželnega odbora. Odsek nima povoda spuščati se bližje v to, kar je navedeno v teh dveh oddelkih letnega poročila. Opazil je z zadoščenjem, da je deželni odbor porabil vsako priliko, dati duška lojalnosti naše dežele in zaradi tega predlaga gledé prvega oddelka.

Visoki deželni zbor sklèni:

„Deželni zastop drage volje jemlje na znanje, da je o veselih prilogah v presvetli cesarski hiši deželni odbor izražal čutila neomejene udanosti in vernosti navdajajoča vse prebivalstvo vojvodine Kranjske za vladarsko dinastijo. Deželni zastop navdušeno pritrjuje patriotskim tem pojavom deželnega odbora.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede!

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim glasovanja in prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Druga točka je:

b) II. deželni odbor, itd.

b) II. Landesausſchuſs, 2c.

Poročevalec Grasselli:

Gledé družega oddelka uvoda odsek za letno poročilo nima ničesar omeniti. Spomnil pa se je pri tej priliki, da je v prošli dobi devetih let deželni odbornik ces. svetnik Ivan Murnik neprestano zastopal deželnega glavarja in v tem času vsega skupaj nad eno in pol leta sam vodil opravila deželnega odbora. Nanesla je to okolnost, da je zbolel najprvo deželni glavar grof Thurn in umrl, za njim pa da je zbolel zopet deželni glavar dr. Poklukar in tudi umrl. Za boleznii in po smrti teh dveh deželnih glavarjev bilo je voditi gospodu ces. svetniku Murniku posel deželnega odbora. To je dalo povod odseku za letno poročilo, da stavi nastopni predlog:

Visoki deželni zbor sklèni:

„Deželni zastop izreka hvaležno priznanje gospodu deželnemu odborniku ces. svetniku Murniku, da je od 1883. do 1892. leta trudoljubno in uspešno zastopal deželnega glavarja v deželnem odboru in za te dobe požrtvovalno sam vodil deželnega odbora opravila, vsega nad osemnajst mesecev.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Tavčar oglašil se je k besedi.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Moj namen ni pri tej priliki, niti hvaliti niti posebno grajati naš deželni odbor, ki ima vse dobre lastnosti, katere se morejo zahte-

vati od deželnega odbora. (Veselost v središči. — Heiterfeit im Centrum.) Ali v neki stvari, na neko stran se mi pa vendar vidi potrebno, da temu energičnemu deželnemu odboru jedenkrat izpregovorim jasno besedo. (Smeh v središči. — Gelächter im Centrum.)

Visoka zbornica! Že lansko leto, pri tej ali pri neki drugi jednaki priliki sem s prirojeno mi ponižnostjo (Veselost. — Heiterfeit.) prečastitega gospoda deželnega glavarja in za njim stoječi deželni odbor opozarjal, da se slovensko naše srce izpodtika nad napisi, ki spadajo v področje in oblast deželnega odbora. (Ironičen smeh na desni; — Ironischer Gefächter rechts; poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: „Bravo!“ „Bravo!“) Jaz sem že takrat naglašal, da na napise, kot take, ne polagam posebne važnosti, vsaj ne take, da bi častiti gospod poslanec Luckmann imel priliko „bravo“ klicati. (Veselost v središči. — Heiterfeit im Centrum.) Če pa se postavim na naravno stališče in pomislim, da v deželi naši stanuje 95⁰/₀, ali recimo vsaj 90⁰/₀ Slovencev — če odbijem one Slovence, ki hočejo po vsej sili biti Nemci — moram vendar reči, da je to razmerje tako, da logika in zdrava pamet smeta zahtevati, da bodijo napisi, ki spadajo v področje deželnega odbora našega, v prvi vrsti slovenski, da se na njih najprvo v ozir jemlje jezik, katerega govori 95⁰/₀ našega ljudstva in na drugem mestu — ali pa v sploh ne — jezik nemški. Jaz menim, da smo kazali dovolj dobro in potrpežljivo srce, če smo že toliko in toliko let gledali nad to dvorano napis „Landtagssaal“ in šele na drugem mestu „dvorana deželnega zbora“. Lani sem grajal to stvar, ali naš deželni odbor jo je zopet v kot potisnil in še danes je napis ravno isti. Gospoda moja, ali ni čudno, če vidite na deželni prisilni delalnici napis samo v nemškem jeziku, tako da bi utegnil tujec sklepati, da so samo Nemci v tem zavodu? (Veselost v središči. — Heiterfeit im Centrum.) Zaradi tega mislim, da je zadnji čas, da se v tem oziru izvrši resno dejanje in da se uredi stvar tako, da se kjer ima dežela kak napis, napravi slovenski napis na prvem mestu.

Zidali smo drago in veliko vojašnico za brambovce. Ne postavljam se na stališče, katero je zavzemal mestni zastop Praški, ki je zahteval, da se na vojašnici napravi samo češki napis. Tega mi v svojej prirojeni ponižnosti ne zahtevamo, ker vemo, da bi bilo brezuspešno, ali menim, če dežela zida tako stavbo in če je že treba, da ima tam nemščina prvo mesto, bi se vendar moral odkazati ponižni kotiček tudi jeziku slovenskemu, jeziku tistega naroda, ki v ogromni večini stanuje v deželi.

Ker sem že pri napisih, dovoljena mi bodi še neka opazka, ki se tiče strogega našega deželnega odbora. Naš deželni odbor je energičen, kakor sem že rekel in odločen v nekaterih stvareh in posebno takrat, če mu gospod dr. Schaffer daje utis svojega delovanja. (Živahna veselost v središči. — Lebhaftes Heiterfeit im Centrum.) Vidite gospoda moja, doživeli smo pred nekolikim časom, da je zapustil deželo našo deželni predsednik baron Winkler, katerega smo hvalili in grajali in to po zaslugi, ali deželni odbor naš ga je vedno hvalil in jaz mislim, da ima

vso zavezo ohraniti si gospoda v hvaležnem spominu. Stvar si predočevam tako. Ako pride kdo kot zastopnik vlade v našo deželo, podoben je deski, na kateri je zapisana firma visoke vlade. Gospodu baronu Winklerju so očitali, da je naš mož in o gospodu dvornemu svétniku baronu Heinu se je naprej govorilo in pisarilo po listih — kar pa upam, da ni, res in česar ne verjamem, — da je on nekaka koncesija združeni levici in ekscelenciji gospodu baronu Schweglju. Prej so menili, baron Winkler je deska s firmo vladino v slovenskem napisu in ko je prišel gospod baron Hein, mislili so si, to je deska z vladino firmo s strogo nemškim napisom. (Zivahna veselost v središči. — Lebhaftes Heiterkeit im Centrum.) Ne bodem se spuščal nadalje v to stvar, zdi se mi pa gospoda moja, da je naš visoki ali slavni deželni odbor napačno postopal, ko je prišel prvič v dotiko z novim vladnim zastopnikom. Če smo tudi najponižnejši radikalci, smemo vendar zahtevati, da naš deželni odbor, kadar se predstavi vladnemu zastopniku, stori to v isti obliki, katere se mora držati. Zakaj po mojih mislih deželni odbor ni nič drugega nego pomanjšana fotografija te zbornice in kakor je tukaj v veliki večini zastopan slovenski narod in mi strogo varujemo, da se slovenskemu jeziku daje pravica, istotako mora tudi naš deželni odbor dati pravice našim volilcem in pred vsem slovenskemu jeziku.

Gospoda moja, sedaj je dognana stvar, da je naš visoki deželni odbor — mislim, da mu je takrat gospod dr. Schaffer bil predsednik — (Veselosť v središči. — Heiterkeit im Centrum.) predstavil se gospodu vladnemu zastopniku samo in izključno v nemški obliki. To je morda in gotovo dopadlo gospodu dr. Schafferju, ampak nam, ki mislimo, da je deželni odbor naša pomanjšana fotografija, kaj takega ne more dopasti — vsaj taktneje bi bilo, da bi bil deželni odbor pozdravil gospoda vladnega zastopnika najprej v slovenskem jeziku in potem — pozdrav se mora seveda pravično razdeliti v razmerji 95°/_o : 5°/_o (Smeh v središči in na galeriji. — Gelächter im Centrum und auf der Gallerie.) — šele v nemškem jeziku.

Gospoda moja, kar je preteklo je preteklo, ali moj pogled gre v prihodnost. Deželni predsedniki se menjajo, dokaj smo jih že imeli in jih bomo še imeli in deželni odbor bo še večkrat priliko imel pozdraviti novega vladnega zastopnika. Da bi se torej v prihodnje ne ukoreninila slaba navada, priporočal bi mu jaz, da, kadar ima pozdraviti novega vladnega zastopnika, stopi naj predenj z dvojezičnim, v prvi vrsti slovenskim in šele v drugi vrsti nemškim napisom. Zatorej si usojam predlagati:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Visokemu deželnemu odboru se nalaga, da naj vse v njegovo oblast spadajoče javne napise brez odloga takoj predrugači, da pride slovenščina na prvo mesto; posebno se mu tudi nalaga, da stori takoj vse potrebne korake, da se napravi na vojašnici deželne brambe, kjer se vidi samo nemški napis, tudi slovenski napis.“

(Zivahno odobravanje v središči. — Lebhafter Beifall im Centrum.)

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca dr. Tavčarja, da izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt.

Gospod dvorni svétnik baron Hein se je oglašil k besedi.

Š. k. Hofrath Baron Hein:

Ich weiß nicht, in welchem Zusammenhange meine Person mit den Aufschriften auf der Kaiserne steht, welche den Gegenstand des Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar gebildet hat, ich will mich auch über die Frage dieser Aufschriften gar nicht weiter auslassen, kann aber nicht umhin auf eine Bemerkung zurückzukommen, welche von Seite des Herrn Abgeordneten dahin gefallen ist, daß meine Berufung auf den leitenden Posten der politischen Verwaltung in Krain eine Concession für die Linke oder für den Herrn Abgeordneten Excellenz Baron Schwegel gewesen sei.

Die Bemerkungen des Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar bezüglich jener Ansprache, welcher der Herr Landeshauptmann bei meinem Dienstantritte an mich zu richten so freundlich war, zielen dahin, daß er jenen Tact vermisse, welcher von Seite des Herrn Landeshauptmannes verlangt wird. Gerade diese Betonung jenes Tactgefühles muß in einem Momente sehr eigenthümlich erscheinen, in welchem von Seite des Herrn Abgeordneten selbst die oben erwähnte, der Situation wenig angemessene, und mit Rücksicht auf jene erhabene Person, welche die Gnade gehabt hat, mich an diese Stelle zu berufen, durchaus unpassende Bemerkung gefallen ist. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: darüber hat der Herr Landeshauptmann zu entscheiden!)

Ich muß diese Bemerkung zurückweisen und beschränke mich darauf umsomehr, als ich glaube, daß dieses Gefühl nicht allein von mir, sondern von der ganzen hohen Versammlung getheilt wird.

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Gospod vladni zastopnik se je razkoračil in razljutil nad menoj, ker sem napravil neko čisto nedolžno opazko. Jaz moram gospoda dvornega svetnika barona Heina opozarjati, da je njegova jeza bila popolnoma nepotrebna. Nisem govoril direktno o njem in zato je bilo popolnoma neumestno, umešati Najvišjo osebo v debato in tako olepšati svojo jezo. Rekel sem: „takrat, ko je on prišel v deželo našo, govorilo in pisarilo se je po listih, da je on koncesija združeni levici“, nisem pa rekel, da je to faktum, temveč pristavil sem še: „da jaz tega ne verjamem in upam, da ni istina“.

Če se pa že govori o taktu, moram reči, da je malo taktno, na tak način besede prevračati, ali gospodu baronu ne štejem tega v zlo, ker mislim,

da me ni prav razumel, ker je premalo več slovenskemu jeziku. Gotovo pa ni bilo posebno taktno, če je naš deželni odbor zastopnika vladnega pozdravil jedino le v nemškem jeziku ter popolnoma prezrl jezik slovenski.

(Živahno odobravanje v središči. — Lebhafter Beifall im Centrum.)

Deželni glavar:

Ker se je tukaj očitalo deželnemu odboru postopanje pri priliki, ko se je predstavil gospodu voditelju c. kr. deželne vlade, štejem si v dolžnost, odgovoriti na to, da se deželnemu odboru ne more pripisavati nobene krivde. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Oho!“) V deželnem odboru se ni ničesar o tem sklepalo, v katerem jeziku naj se pozdrav vrši. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Oho!“) Prosim, jaz moram braniti deželni odbor. Deželnemu odboru se ne more ničesar očitati, ker se ni govorilo nobene besede o tem, v katerem jeziku naj se pozdravi gospod vladni zastopnik. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Pa sklepajte v prihodnje!“) Istotako moram odločno zavračati trditev, da je gospod dr. Schaffer v tej stvari upljal le v najmanjšem oziru. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Čast mu!“) on ni upljal niti v tej stvari, niti sploh ne upljal v deželnem odboru v večji meri, nego je po opravljenem redu opravičen, kar morajo potrditi vsi drugi gospodje deželni odborniki. Preidem torej do stvari, o kateri se gre. Če je bil gospod voditelj deželne vlade pozdravljen v nemškem jeziku, prevzamem jaz to vso odgovornost. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Zalostno!“) s tem pa ne rečem, da se čutim dolžnega, kajti v tem slučaju, kakor sploh se je ravnal deželni odbor po prejšnjih sklepih visokega deželnega zbora glede jezikov. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kako to?“) Stvar je ta. Deželni odbor se gospodu vladnemu zastopniku ni predstavil, kakor drugi uradi, da bi se prišel klanjat, ker mu ni podrejen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Tem lažje ste slovensko govorili!“) Prosim gospoda poslanca dr. Tavčarja, jaz njegovega govora nisem pretrgal niti z eno opazko, prosim torej, da miruje če govorim jaz. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ali je Apfaltrern dovolil?“) Jaz zmatram opazke g. poslanca dr. Tavčarja kot interpelacijo, imam pravico na to odgovarjati. Gospod voditelj deželne vlade je dopisal deželnemu odboru v nemškem jeziku in mu (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Seveda!“) naznanil svoj nastop. Deželni odbor je nameraval, na ta dopis odgovoriti istotako pismeno. Potem pa so nekateri gospodje odborniki bili mnenja, da kaže, da se mu še skupno predstavimo, če je prav vsak zase uže bil pri njem. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kaj ste sami za se govorili, je vse eno!“) Ko sem gospoda dvornega svetovalca barona Heina potem pri skupnem pozdravu nagovoril, odgovarjal sem prav za prav le na njegov dopis do deželnega odbora, na katerega sem se izrečno sklicaval. Jaz sem se držal načela,

da se v takem slučaju na nemški dopis odgovarja nemški, s tem pa nisem krčil nikakih narodnih ali jezikovnih pravic, temveč držal sem se le sklepa visokega deželnega zbora z leta 1871., s katerim je uredba deželnega odbora z dne 4. februarja 1870, glede rabe slovenskega in nemškega jezika na pritrtilno znanje vzel. Takrat so bili v tej zbornici, v kateri je imela narodna stranka večino, najodličnejši narodnjaki: dr. Bleiweis, dr. Razlag, dr. Zarnik in drugi in takrat se je pritrtilo, da se ima strankam in uradam na slovenske dopise odgovarjati v slovenskem in na nemške dopise v nemškem jeziku. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Sedaj pa je leto 1893.“) Omenjena uredba je še zdaj v veljavi in ne vem kak povod ima gospod poslanec dr. Tavčar za svoja očitavanja. Jaz se nikdar nisem ustrašil govoriti slovenski in to v onih kritičnih časih, ko se je marsikdo bal črhniti javno le besedično slovensko. Če sem pa zdaj pri gospodu voditelju deželne vlade govoril par nemških besed, to nikakor ni škodovalo domovini. (Poslanec Kavčič: — Abgeordneter Kavčič: „Prezirali ste naš jezik!“) in še na misel mi ni prišlo, da bi se s tem žalil narod slovenski. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Brezobzirnost je bila!“) Še enkrat torej povdarjam, da deželni odbor pri tem nima nikake krivde, jaz sam pa sem se držal ne samo običaja pri takih prilikah, temveč tudi uže pred omenjene uredbe glede rabe slovenskega in nemškega jezika, katera je še zdaj v veljavi in kateri so ob svojem času tudi pritrtili, kakor sem uže rekel, odlični narodnjaki, deželni poslanci: dr. Bleiweis, dr. Razlag in dr. Zarnik. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Na Zarnika se ne sklicujte!“; poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Čakali bodemo, da nam bo vlada prihodnjic slovenski odgovorila!“).

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, preidemo na glasovanje in sicer o predlogu gospoda poročevalca odseka za letno poročilo, katerega bom še enkrat prečital, ker so častiti gospodje poslanci v burni debati, katere ne bi bil pričakoval pri tej priliki, morda že pozabili, kako se glasi.

„Deželni zastop izreka hvaležno priznanje gospodu deželnemu odborniku ces. svetniku Murniku, da je od 1883. do 1892. leta trudoljubno in uspešno zastopal deželnega glavarja v deželnem odboru in za te dobe požrtvovalno sam vodil deželnega odbora opravila, vsega nad osemnajst mesecev.“

Prosim glasovati o tem predlogu in prosim gospode poslance, ki pritrldijo temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Želi gospod poročevalec govoriti k predlogu gospoda poslanca dr. Tavčarja?

Poročevalec Grasselli:

V imenu odsekovem se ne morem izreči o tem predlogu, izpovedati pa moram, da se je odsek bavil

tudi z napisi na deželnih uradih, da je pa pri posameznih oddelkih letnega poročila nameraval staviti predloge. Glede nasveta samega se ne morem v imenu odsekov na tem mestu niti v jednom, niti v drugem zmislu izreči, kakor sem uže iz početka naglašal.

Deželni glavar:

Preidemo sedaj na glasovanje o predlogu gospoda poslanca dr. Tavčarja, ki se glasi: „Visokemu deželnemu odboru“ — odklanjam to odlikovanje in ne rečem visokemu, temveč le „Deželnemu odboru“. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Sem ga hotel samo počastiti!“; klici v središči: „Rufe im Centrum: „Iz prirojene ponižnosti!“; — občen smeh — allgemeines Gelächter.)

Predlog se ima torej glasiti:

„Deželnemu odboru se nalaga, da naj vse v njegovo oblast spadajoče javne napise brez odloga tako predrugaci, da pride slovensčina na prvo mesto; posebno se mu tudi nalaga, da stori takoj vse potrebne korake, da se napravi na vojašnici deželne brambe, kjer se vidi samo nemški napis, tudi slovenski napis.“

Prosim glasovati in prosim gospode poslance, ki pritrdite temu predlogu, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in preidemo torej k daljni točki dnevnega reda, to je:

e) § 1.: Potrjenje zakonskih načrtov.

e) § 1.: Sanction der Gesetzentwürfe.

Berichterstatter Baron Wurzbach:

Im § 1 des vorliegenden Rechenschaftsberichtes für die Zeit seit 1. Jänner bis Ende Dezember 1892 berichtet der Landesauschuß über die Erledigung der der Allerh. Sanction unterbreiteten Gesetzentwürfe und Beschlüsse.

Seine Majestät geruhen folgende Landtagsbeschlüsse allergnädigst zu genehmigen:

1. Mit Allerh. Entschliebung vom 14. August 1892 den Landtagsbeschluss vom 9. April 1892 betreffend die Zuschläge und selbstständigen Auflagen, welche zur Deckung des Abganges beim Landesfonde im Jahre 1892 eingehoben werden sollen.

Diese Allerh. Genehmigung ist unter der Einschränkung erfolgt, daß die Einhebung der Auflage auf den Verbrauch gebrannter geistiger Flüssigkeiten in Gemäßheit der Landesgesetze vom 5. April 1887 (L. G. B. N. 24) und vom 16. Dezember 1888 (L. G. B. Nr. 26) sowie der hiezu erlassenen Durchführungsverordnungen erfolgt.

2. Mit A. h. Entschliebung vom 1. Juli 1892 die in der Landtagsitzung vom 17. März 1892 beschlossene Normalerschulfonds-Umlage.

3. Mit A. h. Entschliebung vom 13. August 1892 den in der Landtagsitzung vom 8. April 1892 beschlossenen Gesetzentwurf, womit die § 3 und 13 des Gesetzes vom 24. April 1888, betreffend den Sanitätsdienst in den Gemeinden, abgeändert werden.

4. Mit Allerh. Entschliebung vom 13. September 1892 den in der Landtagsitzung vom 2. April 1892 beschlossenen Gesetzentwurf, betreffend die Befreiung der Neubauten mit Arbeiterwohnungen von den Steuerzuschlägen.

5. Mit Allerh. Entschliebung vom 8. Juli 1892 den in der Landtagsitzung vom 17. März 1892 beschlossenen Gesetzentwurf, betreffend die Regulierung des Neuringbaches.

6. Mit Allerh. Entschliebung vom 12. Februar 1892 den in der Landtagsitzung vom 22. Jänner 1886 beschlossenen Gesetzentwurf, betreffend die Änderung der Grenzen der Ortsgemeinde Unterjischka und der Stadt Laibach.

7. Mit Allerh. Entschliebung vom 15. August 1892 den Landtagsbeschluss vom 7. November 1890 betreffend die unentgeltliche Überlastung der zum Stammvermögen des Landes gehörigen, vor dem Landesmuseum liegenden, zur Errichtung eines öffentlichen Platzes gewidmeten Grundparzellen der Cat. Gemeinde Kapuzinervorstadt, sowie einer Parzelle der Cat. Gemeinde Untersiska an die Stadtgemeinde Laibach, und

8. Mit Allerh. Entschliebung vom 24. August 1892 den in der Landtagsitzung vom 29. März 1892 beschlossenen Gesetzentwurf, betreffend die Herstellung einer neuen Bezirksstraße vom Podpetsch bis zum Anschlusse an den, gemäß dem Landtagsbeschluss vom 22. November 1890 in die Kategorie der Bezirksstraßen eingereichten, im Gebiete der Stadt Laibach und der Gemeinde Tomischel gelegenen ehemaligen Wirtschaftsweg.

Folgende Landtagsbeschlüsse wurden dem k. k. Landespräsidium mit dem Ersuchen um Erwirkung der Allerhöchsten Sanctionirung übermittelt:

1. Der Landtagsbeschluss vom 6. April 1892 betreffend die Bewilligung zur Aufnahme eines Anlehens per 500.000 fl. für die Landeshauptstadt Laibach.

2. Der in der Landtagsitzung vom 22. November 1890 beschlossene Gesetzentwurf betreffend die Ausscheidung der Catastralgemeinde Orle aus der Ortsgemeinde Dobrunje.

und 3) der in der Landtagsitzung vom 7. April 1892 beschlossene Gesetzentwurf betreffend die Trennung der Ortsgemeinde St. Oswald in zwei selbstständigen Ortsgemeinden.

Bezüglich dieser beiden letztern Gesetzentwürfe theilte das k. k. Landespräsidium mit Note vom 26. August 1892 mit, daß infolge Weisung des k. k. Ministeriums des Inneren vorerst noch die Äußerungen des Oberlandesgerichtes und der Finanz-Direktion bezüglich der in Betracht kommenden justiz- und steueradministrativen Rücksichten eingeholt wurden.

Die Allerh. Sanctionirung des Gesetzentwurfes, betreffend die Ausscheidung der Catastralgemeinde Orle aus der Ortsgemeinde Dobrunje ist inzwischen bereits erfolgt.

Endlich berichtet der Landesauschuß, daß der in der Landtagsitzung vom 8. April 1892 beschlossene Gesetzentwurf betreffend die Verbaugung des Wisenca-Wildbaches der k. k. Regierung nicht vorgelegt wurde, weil das k. k. Landespräsidium mit Note vom 2. Juni 1892 mittheilte, daß es diesen Gesetzentwurf noch bevor er vom hohen Landtage votirt wurde, zur Kenntnis des

f. t. Ackerbauministeriums gebracht hate, dasß aber letzteres hierauf erklärte, nicht in der Lage zu sein, die Allerhöchste Sanctionirung zu beantragen, weil durch die Bestimmung des II. Abzages des § 3 dieses Gesetzes die Kosten für die durch Elementarereignisse während der Ausführung verursachten Mehrarbeiten auf die concurrirenden Factoren nach Maßgabe ihrer ursprünglichen Beitragsleistungen aufgetheilt werden, und somit der staatliche Meliorationsfond mit Verpflichtungen belastet wurde, deren Umfang sich in Vorhinein gar nicht bemessen läßt.

Der Landesausschuß hat nun in dieser Session dem hohen Landtage einen entsprechend geänderten Gesetzentwurf vorgelegt, über welchen bereits in einer der letzten Sitzungen Beschluß gefaßt wurde.

Der Rechenschaftsberichts-ausschuß stellt den Antrag:

„Der hohe Landtag wolle den § 1 des Rechenschaftsberichtes genehmigend zur Kenntnis nehmen.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

d) § 2.: Davki.

d) § 2.: Steuern.

Poročevalec Stegnar:

Visoka zbornica! Letno poročilo nam podaja v § 2. dva davčna izkaza. Na strani 8. in 9. vidimo, koliko davkov se je leta 1891. odpisalo; v drugem izkazu na strani 10. in 11. koliko davkov se je plačalo.

Po prvem izkazu znaša svota 17.802 gld. 19 kr. Leta 1890. je bilo davkov odpisanih 10.699 gld. 1/2 kr. Kranjska dežela bi bila po absolutni primerjavi l. 1891. na boljsem za 7.103 gld. 18 1/2 kr.; a če se ozremo na skupno svoto vseh cesarskih in deželnih davkov, ki je razvidna na drugem izkazu s svoto 2,432.500 gld. 96 kr., tedaj je svota odpisanih davkov v procentih izražena zginjivo majhna, na 1 gld. vseh predpisanih davkov pridejo povprek picle 3/4 krajcarja odpisane davka.

Izmed okrajev, katerim ni bilo nič davkov odpisanih so: Velike Lašiče, ljubljansko mesto, ljubljanska okolica, Trzič, Senožeče in Trebnje. Dočim je leta 1890. bilo 10 okrajev takih, je za leto 1891. samo 6 okrajev brez popusta izkazanih.

Iz izkazov obeh zaporednih let je razvidno, da je 6 okrajev, namreč: Velike Lašiče, Idrija, ljubljansko mesto, Trzič, Senožeče in Trebnje bilo v ugodnem položaji, da se niso poganjali za odpis davkov.

Največ davkov se je odpisalo okrajem:

Metlika 3458 gld. 18 kr.
Mokronog 3056 „ 85 „

Novomesto	2126	„	81	„
Kostanjevica	1314	„	—	„
Krško	1251	„	44	„
Vipava	1131	„	49	„

Druge podrobnosti naj se blagovoljno posnamejo iz izkaza, sicer pa odsek za letno poročilo navsetuje:

„Visoka zbornica naj vzame marg. štev. 1 na znanje“.

(Obvelja. — Angenommen.)

Zanimivejši od prvega izkaza je drugi o neposrednih davkih s prikladami vred za leto 1891. Vkupna svota vseh priklad znaša, kakor sem že prej naglašal, 825.323 gld. 78 1/2 kr., memo one iz leta 1890., ki je znašala 774.723 gld. 66 kr., torej za 50.600 gld. več. V dveh letih je poskočila svota vseh priklad za 78.075 gld. Leta 1889. je bilo teh davkov izkazanih 818.719 gld. 51 kr. V naslednjih letih se je ta svota zmanjšala, a čez 3 leta se je za dobrih 7000 gld. zveksala. Vse torej kaže, da so deželna davčna bremena čedalje večja.

Še bolj se vidi naraščaj davkov, ako vzamemo v poštev tudi cesarske davke s svoto 1,607.177.195 gld. Ako pristejemo k tem davkom še vse priklade, tedaj se kaže vse davčno breme na Kranjskem v znesku 2,432.500 gld. 96 kr.; razdeljeno na 498.958 prebivalcev zadnje štetve na glavo 4 gld. 87 1/2 kr. Leta 1890. so bili vsi davki znašali 2,359.035 gld. 99 kr.; dočim so po zadnjem izkazu za leto 1891. poskočili za 73.464 gld. 97 kr.; vendar je ta svota manjša od one prejšnjega leta, za katero se je izračunilo in o tem v lanskem zasedanji poročalo, da so bili v primeri s prejšnjo dobo iznašali več za 77.574 gld. 40 kr.; torej je cesarskih davkov bilo leta 1891. manj vplačanih nego eno leto popred in sicer za 4109 gld. 43 kr. manj. Od glavne svote vseh cesarskih davkov pripada največ na ljubljansko mesto, namreč: 442.429 gld. 16 1/2 kr., potem na ljubljansko okolico 125.346 gld. 38 kr. in na idrijski davčni okraj 115.628 gld. 93 1/2 kr., v istem razmerji stoje tudi deželne priklade, katere so za imenovane davčne okraje največje, in sicer za glavno mesto: 175.823 gld. 65 1/2 kr., za okolico: 65.870 gld. 70 1/2 kr. in za Idrijski okraj 57.312 gld. 29 1/2 kr. Vsi drugi okraji na Kranjskem plačujejo tako cesarskih davkov, kakor priklad manj. V zadnjih dveh deželnozborskih dobah sem imel čast opozarjati visoko zbornico na rubriko: „Pristojbine za iztirjanje davkov“ in „Zamudne obresti od zastarelih davkov“. Ne morem si kaj, da tudi letos to najtrjo stran v davkovstvu omenjam.

Pristojbine za iztirjanje davkov v letu 1891. znašajo 32.042 gld. 5 kr.; v primeri z onimi iz prejšnjega leta za 1635 gld. 19 kr. manj. Bog daj, da bi se ta zmanjšava kazala od leta do leta, ker ta davek le zakrivijo davkoplačevalci sami po svojem zakasnenji. Da je med zakasnjenci mnogo takih, ki iz gole malomarnosti davkov ne poravnajo, to je gotovo; a velika večina je v neprijetnem položaji, da davkov pravočasno plačati ne more in jih toliko časa ne poravna, dokler ni po eksekutorjih prisiljena. V tiski je torej davkoplačevalec prisiljen dolg narediti, da davčni dolžnosti zadosti. Kako težko so

davkoplačevalci leta 1891. davčno breme zmagovali, vidi se tudi iz svote zamudnih obresti, ki znašajo za omenjeno leto 2396 gld. 84 kr., v primeri z letom 1890. več za 504 gld. 60 kr.

Ker jemljem v misel ravno te vrste davkov, bodi še povedano, kar govori letno poročilo v marg. št. 3 §. 2. Vsled razpisa c. kr. finančnega ministerstva je c. kr. finančno ravnateljstvo naznanilo, da so malim davkoplačevalcem na Kranjskem pri eksekucijah l. 1892. dovoljene bile iste olajšave, kakor leta 1891. Obseg teh olajšav je razviden v letnem poročilu za leto 1890/91. na strani 20. in 21.

Ker se zdravstveni zakon počasi začenja vživetvarjati, zdi se mi umestno, visoko zbornico opozoriti še na predzadnji predelček davčnega izkaza. Tu nahajamo svoto zdravstvene priklade v znesku 17.273 gld. 21 kr. Leta 1890. se je teh priklad izkazalo 19.016 gld. 5¹/₂ kr., torej več za 1742 gld. 84¹/₂ kr. Ako potrebščine za zdravstvo padajo, ni to smatrati kot slabšanje zdravstvenih razmer, marveč kaže pametneje in varčnejše gospodarjenje, kar se ve da ne bode na škodo zdravju naših rojakov.

Kakor v lanskem letnem poročilu, tako tudi v letošnjem za 9 okrajev ni izkazanih zdravstvenih priklad. Poleg teh sta okraja Lož in Kamnik brez izkazanih priklad, dočim je za Radeče izkazanih 662 gld. 85¹/₂ kr., za kateri okraj v prejšnjem letu tudi ni bilo vstavljenih zdravstvenih troškov.

Dne 20. svečana 1892 se je deželni odbor vsled sklepa visoke zbornice v VII. seji dne 4. novembra 1890 obrnil do slavnega c. kr. deželnega predsedstva s prošnjo, da izvoli na primernem mestu izposlovati večji odtegljej od stanarinskega davka v Ljubljani in na Kranjskem sploh.

O tej zadevi pogrešamo v letnem poročilu kakega obvestila o rešitvi te prošnje.

Umevno je, da visoka vlada tekom jednega meseca tako važne stvari ni mogla takrat rešiti v tem ugodnem položaji, da bi bila zaželjeni povišek od 15 na 30% že izposlovala. Vendar upa deželni zastop, da se bode kolikor toliko v tem obziru doseglo, kajti pri sedanjih draginji delavcev in stavbenega materijala je prošnja za večji popust pri stanarinskem davku gotovo opravičena; zato je odsek za presojo letnega poročila tega mnenja, da bode visoka zbornica pritrdila nasvetu za ponovitev one prošnje, ki je bila v lanskem zasedanji dne 19. marca 1892 vnovič sklenjena.

Oziraje se na to svoje poročilo imam čast imenom odseka za letno poročilo visoki zbornici pripočati sledeča predloga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) Marg. št. 2 in 3 § 2. naj se blagovoljno vzameta na znanje.

2.) Visoka c. kr. deželna vlada se vnovič naprosi, da dobrohotno uvažuje težavni položaj obilo obremenjenih hišnih gospodarjev, vsled katerega z dosedanjenimi 15% odtegljeji na korist troškov za popravljanje in vzdrževanje poslopj nikakor ne morejo shajati in da izposluje na visokem mestu primeren povišek od 15 na 30%“.

Deželni glavar:

Želi kdo besede k prvemu ali drugemu predlogu? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, bodemo glasovali in prosim gospode, ki pritrdijo prvemu predlogu, da blagovolijo obsedeti. (Obvelja. — Angenommen.)

Prvi predlog je sprejet.

Prosim gospode, ki se strinjajo z drugim predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Drugi predlog je tudi sprejet in prestopimo k daljni točki, to je:

e) § 4.: Deželne podpore.

e) § 4: Landesunterstützungen.

Berichterstatter Ritter von Langer:

Ich habe die Ehre im Namen des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses § 4, betreffend die Landesunterstützungen zu referiren:

Infolge von Hagelschlag sind im Jahre 1892 — 7692 fl. 65 fr., im Jahre 1891 dagegen nur 1150 fl. an solchen Unterstützungen ausgegeben worden, somit im Jahre 1892 um 6542 fl. 65 fr. mehr, als im vorhergehenden Jahre.

Infolge von Schäden beim Viehstande im Jahre 1892 nichts, im Jahre 1891 75 fl., somit im Jahre 1892 um 75 fl. weniger.

Für Abbrändler sind im Jahre 1892 — 4020 fl. ausgegeben worden, im Jahre 1891 — 8180 fl. demgemäß im Jahre 1892 um 4160 fl. weniger.

Für Schäden durch Sturm im Jahre 1892 nichts, im Jahre 1891 — 400 fl. somit sind im Vergleiche zu 1891 um 400 fl. weniger ausgegeben worden.

Infolge von allgemeinen Nothstandes sind im Jahre 1892 — 200 fl. ausgegeben worden, im Jahre 1891 nichts, somit im Jahre 1892 um 200 fl. mehr.

Infolge von Überschwemmungen sind im Jahre 1892 — 2600 fl. ausgegeben worden, im Jahre 1891 — 3438 fl. 76 fr., somit gegenüber 1891 um 838 fl. 76 fr. weniger.

Außerdem ist im Jahre 1891 für Kropp eine Unterstützung von 100 fl. bewilligt worden, während dies im Jahre 1892 nicht stattgefunden hat.

Es ist also an Unterstützungen im Jahre 1892 ein Betrag um 14512 fl. 65 fr. ausgegeben worden, davon ist aber ein Betrag von 706 fl. 24 fr. auf Rechnung des für 1891 bewilligten Crediten verbucht, so daß auf das Jahr 1892 die Summe von 13806 fl. 41 fr. entfällt.

An vom hohen Landtage bewilligten Unterstützungen ist im Jahre 1892 der Betrag von 8690 fl., im Jahre 1891 dagegen ein solcher von 10070 fl., somit Jahre 1892 ein Betrag von 1380 fl. weniger ausgegeben worden.

Die Hauptposten dieser vom hohen Landtage bewilligten Unterstützungen sind:

Für den slovenischen dramatischen Verein	3000 fl.
" " Vincenzius-Verein	1000 "
" " Cyrill- und Method-Verein	1000 "
" " Verein Pravnik	500 "
" " Verein Narodna šola	200 "
Zusammen 5700 fl.	

Nur der Rest per 2990 fl. kam Anderen zu gute. Die Summe sämtlicher Unterstüzungen pro 1892 beträgt 23202 fl. 65 fr. gegenüber dem Betrage von 23413 fl. 76 fr. pro 1891 und sind demgemäß im Jahre 1892 um 211 fl. 11 fr. weniger ausgegeben worden, als im Jahre 1891.

Der Rechenschaftsberichts-ausschuss stellt den Antrag:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„§ 4 des Rechenschaftsberichtes wird genehmigend zur Kenntnis genommen.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

10. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Hribarja glede drugovrstnih železnic.

10. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Hribar betreffend die Secundärbahnen.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! V jedni poslednjih sej je rekel častiti gospod tovariš Kavčič, da od besed se nikdo ni debel postal. To je resnica, kateri se ne da ugovarjati in zaradi tega ni zadosti, če vedno in vedno konstatujemo, da se narodu našemu slabo godi, da obrtnija peša, da kmetijstvo ne more napredovati, temveč skrbeti moramo in delati na to, da pripravimo našemu ljudstvu večje blagostanje. Za narodno-gospodarsko vzgojo našega naroda moramo skrbeti; narodno-gospodarska vzgoja je neobhodno potrebna, ako hočemo, da ljudstvo naše dovedemo do večjega blagostanja. Po katerih potih, gospoda moja, pa bi se dal doseči ta smoter? Po mojih mislih bi se to dalo doseči pred vsem s tem, da navadimo narod slovenski postaviti se na lastne noge, da ga navadimo, opirati se na lastne moči (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: „Tako je!“) in ga učimo spoznavati, kako velika naravna bogastva ima dežela naša in kako bi izkoriščati mogel ta bogastva s svojim izrednim umom, ki mu je tudi od narave podan.

Zaradi tega, gospoda moja, moramo pri vsaki priliki, ki se nam ponuja, misliti na to, kako ustanovljati institucije, katere bi dovedle narod slovenski do samostojnega delovanja; misliti na institucije, katere bi zamogle pospeševati obrtnijo in povzdigniti narodno gospodarstvo. Moral bi nas pa do takih misli privedi tudi pogled na deželni proračun. Od leta do leta rastejo naše potrebščine in od leta do leta množe se cesarski davki in naravno je, da v jednaki meri, ker so deželne priklade odvisne od cesarskih davkov, tudi rastejo naklade za deželne potrebe in gospoda moja, te naklade zmagovati, je težavno; vendar pa si pri vsem tem ne moremo in ne smemo prikrivati, da se tudi v bodočnosti ne bodo zmanjšale naše potrebščine, če še tako štedimo pri malenkostnih stvarih; temveč od leta do leta bode dežela morala izdajati več kakor je izdajala dosedaj. Zaradi tega pa, ker ne smemo pričakovati, da se bode v prihodnje znižala naša potrebščina, moramo skrbeti za to, da ustanovljamo institucije, katere bi zamogle povzdigniti davčno zmožnost prebivalstva naše dežele, da mu bode omogočeno, lažje zmagovati čedalje večje potrebščine in prenašati vedno težavnega bremena samouprave. Reči moram, da smo že mnogo storili v tem oziru. Mnogo smo storili že s tem, da smo sprejeli zakon o deželnih cestah in mnogo storimo s tem, da skoraj v vsaki seji dovoljujemo podpore za naprave novih občinskih in okrajnih cest ter tako skrbimo, da se napravljajo dovodne žile do deželnih in glavnih cest. Če pa napravo teh dovodnih žil kolikor mogoče podpiramo, storimo to zaradi tega, ker vemo, da se s podpiranjem občil prebivalstvu po deželi omogoči, da lažje spečava svoje produkte in jih hitreje spravlja naprej. Ali deželne ceste same in občinska pota sama, ki peljejo do teh cest, dandanes ne morejo pripomoči, da se promet razvije tako, kakor bi bilo neobhodno potrebno, ko po vseh krajih v drugih deželah tečejo železnice. Treba nam je torej misliti, kako bi si priskrbeli v izdatni meri ona občila, katera bi omogočila veliko bolj, nego morejo to storiti ceste, da bi se promet v naši deželi povzdignil.

Občila, katere najbolj pospešujejo promet, so železnice, in v tem oziru smo na Kranjskem, če pogledamo v sosedne dežele in primerjamo, kako je tam razvito železništvo, silno zaostali. Če torej hočemo promet v deželi kranjski pospeševati in povzdigniti, moramo veliko pažnjo obračati na gradnje železnic. Hvaležni moramo biti vladi, da je z velikodušno pripomočjo nam zagotovila dogradnjo Dolenjske železnice in želeti moramo le, da bi tako ravnala tudi v bodoče v polni meri pri gradnji drugih železnic. Vendar pa ne smemo prezirati, da ima vlada sama na železniškem polji ozko potegnjene meje. Ona prevzame pred vsem garancijo za glavne železniške proge, katere vežejo eminentno važna mesta s središčem državnim ali z velikimi obrtnimi centri in gradi proge, katere so važne v vojnem oziru; vendar vlada dosedaj še ni prišla do gradnje malih drugovrstnih železnic, katere imajo pred vsem namen, da služijo lokalnim potrebam in pospešujejo lokalni promet. V namen pospeševanja lokalnega prometa je pred vsem treba, da skrbimo

za grajenje drugovrstnih železnic. Mnogo krajev imamo na Kranjskem, kjer je precej razvita obrtnija, katera bi se pa dala še popolniti, ki bi se dala spraviti na višjo stopinjo in povzdigniti tako, da bi prinašala prebivalstvu dotičnih krajev veliko večjih dohodkov, nego jih prinaša sedaj. Mnogo krajev imamo, kjer je veliko produkcije, ali ljudje ne morejo izvažati svojih pridelkov, ker jim manjka železnic in vožnja po cestah preveč stane, dokler se ne pride do glavne železniške proge. Skrbeti nam je torej treba, da se gradijo na Kranjskem lokalne železnice in kakor je več drugih dežel začelo skrbeti za gradnjo takih lokalnih železnic, tako je tudi dolžnost naše dežele same in dolžnost deželnega zbora kot poklicanega faktorja, storiti potrebne korake, da bi se tudi pri nas začele graditi drugovrstne železnice.

Kakošne so lokalne železnice in kakemu namenu imajo služiti, to je sploh znano; vendar naj mi bode dovoljeno tudi v tem nekoliko besedi. Razloček med glavnimi in lokalnimi železnicami je pred vsem ta, da lokalne železnice vežejo kraje, ki so oddaljeni od glavnih železnic s temi glavnimi železniškimi progami, da so torej, kakor so občinska pota in okrajna pota dovodne žile deželnih in glavnih cest, lokalne železnice dovodne žile glavnih železnic.

Lokalne železnice se pa zidajo v poslednjem času zlasti tudi zaradi tega, ker so veliko cenejše in se dajo tudi veliko lažje napravljati nego glavne železnice, katere stanejo veliko denarja in katere je težavneje napravljati. Poleg tega je treba še pomisliti, da promet zlasti pri ozkotirnih lokalnih železnicah ne stane toliko nego pri glavnih železnicah. Pred seboj imam knjigo „Röll, Encyclopädie des Eisenbahnwesens“ in v njej nahajam na strani 504. sestavljene upravne in obratne troške pri železnicah v raznih državah Evropskih. Zlasti pregledno je Francija podala svoja pojasnila in iz teh podatkov videti je, kakošno razmerje je med obratnimi troški pri glavnih železnicah in med obratnimi troški pri lokalnih železnicah. Med tem ko znašajo obratni troški na kilometr pri glavnih železnicah na Francoskem 16.477 mark, znašajo obratni troški za kilometer in leto na lokalnih železnicah 3725 mark ali 22.6% obratnih troškov na glavnih železnicah. Po tem takem je torej videti, da so lokalne železnice, kar je v naravi teh železnic ležeče in je izraženo tudi indirektno v našem državnem zakonu z leta 1887., ne le kar se tiče naprave veliko cenejše kakor glavne železnice, temveč da je cenejši tudi promet.

Lokalne železnice imajo pa tudi to prednost pred glavnimi železnicami, da imajo ožji tir in da lažje premagujejo večje ovinke. Ovinčji radius je za glavne železnice določen na 150 metrov, med tem ko je pri lokalnih železnicah dopuščeno znižati radius na 60 metrov in tako se zgodi, da se na ozkotirnih lokalnih železnicah vlak, če je dolg, večasih po dvakrat ovije in da se celo pri nekež lokalnej železnici na Angleškem prigaja, da se vlak po tri ali štirikrat ovije, ne da bi se kedaj prigodila kaka nesreča. Jako važno je, da lokalne železnice, ker lahko premagujejo hude ovinke, zamorejo prihajati v vsak najmanjši kraj, da se dajo izpeljati mimo večjih eta-

blissementov in v vsako tudi bolj obljudeno dolino. Ugovori se dajo pač tudi navajati proti lokalnim železnicam in najpoglavitejši ugovor je ta, da se vsled tega, da se morajo tovari iz vozov lokalne železnice prekladati na vozove glavne železnice, povšajajo troški za prevažanje blaga.

Resnično in naravno je, da se vsled prekladanja vozni troški pomnože; dokazano je pa s statističnimi podatki, da znašajo za 1000 kg največji troški za prekladanje samo 9 kr., da se pa ti troški večkrat znižajo celo na 5, 4 in 3 kr.

Ker že govorim o lokalnih železnicah, moram prestopiti tudi k zgodovini teh železnic. Leta 1850. se je zgradilo nekaj lokalnih železnic v Alzaciji, ki so bile prve take železnice v Evropi. Potem se je leta 1861., ko se je videlo, da te lokalne železnice v Alzaciji jako dobro uspevajo, vršila zasebna enketa v Parizu, ki se je imela posvetovati o zidanji lokalnih železnic na Francoskem in ki je vstvarila načrt zakona, kateri je predložila zbornici poslancev. Ta načrt je bil sprejet in je postal zakon dne 12. julija leta 1865. Do leta 1890. se je potem na Francoskem dozidalo 2800 kilometrov lokalnih železnic. Leta 1870. pa, ko je vojna uprava francoska spoznala in ko so to spoznale tudi vse druge države, kako važnost imajo železnice zlasti tudi v vojnem oziru in sicer glavne železnice kakor tudi take železnice, katere posredujejo promet do glavnih, namreč lokalne železnice z normalnim tirom ali lokalne železnice druge vrste in lokalne železnice z ozkim tirom ali tretje vrste, sprejel je tudi minister Freycinet zidanje železnic v svoj program. Istotako sta za njim to storila Leon Say in Gambetta in sklenilo se je zidati 16.000 kilometrov glavnih in 40.000 kilometrov postranskih železnic. Ker je pa na Francoskem bilo 6 železniških družb, ki so bile koncesijonovane na več let, bilo je treba dogovora s temi družbami in res se je sklenila med državo in temi železniškimi družbami pogodba, po kateri so se železniške družbe zavezale 9000 kilometrov lokalnih železnic sezidati takoj in sicer proti temu, da se je država zavezala plačati za vsak kilometer 25.000 frankov in vse potrebne troške za obrat. Dovolila se je železniškim družbam koncesija za 79 let, za katero dobo jim država garantuje 5% dohodka in potem preidejo te lokalne železnice popolnoma v državno last.

Na podlagi prej omenjenega sklepa zgradilo se je razun pogodbe s temi 6 železniškimi družbami v Franciji do konca leta 1890. 3325 kilometrov lokalnih železnic popolnoma na državni račun in pa na podlagi pogodbe z železniškimi družbami 8774 kilometrov, tako da je od leta 1870. do konca leta 1890. na Francoskem bilo skupaj zidanih 12.099 kilometrov lokalnih železnic.

Kakor je Francija spoznala važnost lokalnih železnic, istotako je spoznala važnost teh železnic tudi Italija in tam je minister Genalla sklenil s tremi železniškimi družbami italijanskimi, katere imajo posebno koncesijo in posebne privilegije, pogodbo, po kateri so se družbe zavezale zgraditi 6000 kilometrov železnic, med katerimi je 1153 glavnih in 4847 lokalnih železnic. Italijanski zakon deli železnice v tri razrede, v glavne železnice, katere država ali vlada

zida na svoje troške, v lokalne železnice prvega razreda, za katere priplačujejo občine 10% napravniških troškov in v lokalne železnice drugega razreda, katerim priplačujejo občine 20% k napravniškim troškom. Do leta 1900. je bilo proračunjeno, da bode italijanska vlada za zgradbo železnic izdala 1,266,000,000 lir; od leta 1880.—1890. pa se je v istini izdalo 1,300,000,000 lir. Poleg tega pa je italijanska vlada tudi napraviti dala in predložila poslanski zbornici v potrjenje načrt zakona, ki se je tudi sprejel, po katerem se tem trem železniškim družbam na 40 let dovoljuje koncesija za grajenje lokalnih železnic tretje vrste, vicinalne železnice, parne tramvaje in za take železnice, ki imajo teči po glavnih državnih, deželnih in okrajnih cestah. Vsled določil tega zakona se smejo lokalne železnice tretje vrste zidati po vsaki taki cesti samo s tem pogojem, da za 5 metrov prostora ostane za navadni promet. Takih železnic je bilo do konca leta 1890. zgrajenih 124 v skupni dolžini 2540 kilometrov.

Poglejmo sedaj nekoliko v Belgijo in pogledjmo, kako se je tam razvilo lokalno železništvo. Belgija je tista država evropska, katera ima rešeno vprašanje o lokalnih železnicah na najpopolnejši način. Dne 24. junija l. 1885. se je izdal v Belgiji zakon, po katerem se je koncesijonovalo društvo, katero ima graditi lokalne železnice v Belgiji in katero v ta namen dobiva državne podpore. Ker se bodem še pozneje ozrl na Belgijo in primerjal belgijske z našimi razmerami, respektive iz njih povzel pouk za našo deželo, prišel bodem še pozneje na to, da povem, kak železniški zakon je tam v veljavi in kako se tam zidajo lokalne železnice. Za sedaj le še omenjam, da je bilo do konca leta 1890. zgrajenih v Belgiji 93 železnic v dolžini 2044 kilometrov.

Tudi Nemčija ima lokalne železnice in sicer so jih imeli na Pruskem koncem leta 1890. 9577 kilometrov. Koliko važnosti se na Nemškem polaga na lokalne železnice, dokazal je minister Thielen, ko je leta 1892. v debati o državnem proračunu zagovarjal kredit 51,977.760 mark, ki je določen za podpore za zgradbo železnic, poleg katerega je bilo že poprej dovoljenih 500,000,000 mark, ki še niso bile porabljene in ko je povedal, da bode država morala žrtvovati še večje svote v ta namen. Od leta 1880. do konca leta 1890. izdalo se je na Nemškem za zgradbo lokalnih železnic 593,257,000 mark. Istotako se je na Nizozemskem, Švedskem, Norveškem, v Švici in v Ogrski, ki nas kot sosedna država zlasti zanima, jako veliko storilo za zidanje lokalnih železnic in v tem oziru je Ogrska jako napredovala, da lahko rečem, da je Avstrijo prekosila vsaj za trikrat. Do konca leta 1890. se je dozidalo v Ogrski 3530 kilometrov lokalnih železnic za 110,000,000 gld. Še le, ko se je povsodi drugod začelo tako lepo razvijati lokalno železništvo, zganila se je tudi naša vlada in predložila je poslanski zbornici zakonsko osnovo, ki je bila sprejeta in je zakon postala dne 17. junija l. 1887. S tem zakonom se določujejo nekatere olajšave za napravo in obrat lokalnih železnic. Ako prestopim k razmotrivanju načel, katera so veljavna glede grajenja lokalnih železnic v posameznih državah, vidimo, da je Francija jako

veliko storila, da so se omogočile zgradbe lokalnih železnic s tem, da je v Franciji dovoljeno že municipalnemu, oziroma občinskemu svetu, da sme dati koncesijo za zgradbo lokalnih železnic, katere bi tekle v obvodu dotičnega municipija ali dotične občine; da sme dati tako koncesijo generalni svet, ako bi imela teči železnica v obvodu jednega departementa in da je ministru pridržana pravica za koncesijonovanje še le, ako tečejo železnice po dveh ali več departementih.

V Belgiji je neka železniška družba „Société nationale des chemins de fer vicinaux“. Ta družba ima pravico, vse železniške zgradbe zvrševati in je koncesijonovana na 90 let in sicer je stvar urejena tako, da jedno tretjino troškov plačajo interesentje, dve tretjini akcij pa prevzame država, ali provincija ali občina in potem se zida železnica, katera po preteku 90 let preide v last države. Posebno važno v belgijskem železniškem zakonu je načelo, po katerem je občinam omogočeno, da plačajo svoje doneske v obrokih in da morajo toliko časa plačevati po 6% obresti, dokler niso izplačali svojega deleža.

Država, respektive dotična pooblaščen družba, pa izda rento v železniških obligacijah, ki se lahko spravi v denar. Na tak način se omogočuje občinam, da plačujejo od svojega deleža po 6% obresti vseh 90 let ali pa, da splačajo ta delež tekom te dobe v poljubnih manjših obrokih.

Zelo je tudi Ogrska vlada podpirala razvoj lokalnih železnic in sicer z dvema zakonoma, z zakonom z leta 1880. in z zakonom z leta 1888. Ta dva zakona, zlasti član XXXI. prvega in IV. drugega zakona dovoljmeta trgovinskemu ministru, da sme za 50 let dovoliti lokalnim železnicam pavšal v dvojnem znesku one svote, katero prihrani, ako dá pošto voziti po lokalnih železnicah. Vsled tega določila se je do konca leta 1890. izplačalo za lokalne železnice 6,423.370 frankov.

Po članu VII. zakona z leta 1888 sme trgovinski minister na leto 300.000 frankov postaviti v proračun za podpore za grajenje lokalnih železnic, od česar se sme za vsako lokalno železnico, ki se ima zidati, dovoliti podpora 10% ustanovnega kapitala.

Kot tretja točka dovoljuje se v članu VIII. c. zakona z leta 1880., da se sme ves material za zgradbo lokalnih železnic po ogrskih državnih železnicah prevažati zastonj in kot 4. točka je v članu VII. zakona z leta 1888. določeno, da se dovoljuje municipalijem in občinam, za podpiranje zgradbe lokalnih železnic pobirati posebne municipalne, respektive občinske davke.

S tem sem na kratko povedal, kako pospešujejo druge države razvoj in popolnitev lokalno železniških mrež.

Poglejmo, kako se godi pri nas v Avstriji.

V Avstriji imamo zakon z dné 17. junija l. 1887. Dokler tega zakona ni bilo, bilo je res pri nas v Avstriji težko misliti na železnice druge vrste, — na lokalne železnice in zaradi tega se jih tudi do tistega časa ni napravilo več nego jedna sama. Po tem zakonu je še le omogočeno interesentom, da se morejo lotiti zidanja lokalnih železnic.

V članu I. določa ta zakon, da sme vlada pri koncesijonovanji novih lokalnih železnic dovoljevati primerne olajšave gledé pričetnih del, zidanja in oprave in da sme dovoljevati olajšave gledé varnostnih in obratnih določil, katera veljajo v zmislu zakona z dne 16. novembra 1851, drž. zak. št. 1 ex 1852.

Član II. tega zakona oprasha lokalne železnice od prevažanja pošte in večjih troškov vsled policijskega in carinskega nadziranja in brezplačnega napravljanja in vzdrževanja uradnih prostorov.

Kakor znano, so glavne železniške proge po zakonu z dne 16. novembra 1851 drž. zak. št. 1 ex 1852 zavezane, da morajo prevažati pošto in da morajo erarju plačati odškodnino za večje troške za policijsko in carinsko nadziranje ter skrbeti za napravo in vzdrževanje potrebnih uradnih prostorov.

Član III. določa, da se smejo lokalne železnice izvzeti od prepisov zakona z dne 15. julija 1877, drž. zak. št. 64, o maksimalnih tarifah za prevažanje oseb.

Član IV. in V. oprashačata lokalno-železniška podjetja koleka in pristojbin za vse pogodbe, zemlje-knjižne vpise, vloge in druge listine, in član VI. določa, da so lokalne železnice proste vsake odškodnine in vsakega prispevka za soporabo železniških naprav in postajne službe na kolodvorih državnih železnic.

Član X. končno določuje, da se smejo za zidanje lokalnih železnic uporabljati državne ceste in z dovoljenjem dotičnih upravnih teles tudi druge ceste.

Najpoglavitejša točka pa je v članu VII., kjer vlada izreka, da je pripravljena, tudi denarno podpirati zgradbe lokalnih železnic. Obžalovati je le, da se, kakor v drugih deželah, pri nas ni v procentih izrekla obveznost države, po katerih bi morala podpirati za važne spoznane zgradbe lokalnih železnic. Vsled tega ima vlada popolnoma v rokah, katero lokalno železnico hoče podpirati in katero ne in tako se zgodi, da se večkrat podpora za zidanje lokalne železnice zmatra za nekak „Tauschobjekt“, katerega se vlada spomni, kadar je v škripcih, da si pridobi potrebnih glasov v parlamentu. Vsled tega neugodno zastopana dežela, ki nima, kakor n. pr. Kranjska, velikega števila poslancev, ne more priti do lokalno železniških zvez, katere bi bile morda bolj potrebne nego lokalne železnice, ki se zidajo v deželah, katere imajo številnejše in bolj uplljivo zastopstvo v državni zbornici.

Ker se je razvidelo, da ima naš državni zakon ta nedostatek, prišla je dežela Štajerska, katera nam mora v tem oziru biti uzor, do prepričanja, da bi bilo tu najbolje, ravnati se po načelu: „Pomagaj si sam“ in vzgled, katerega nam je dala Štajerska, moral bi tudi nas privedi do prepričanja, da je to načelo pravo. Zaradi tega je štajerski deželni odbor v VII. zasedanji leta 1889., predložil deželnemu zboru zakonski načrt, kateri naj bi sprejel in po katerem naj bi dežela sama začela zidati lokalne železnice, ako bi v ta namen dobila od države in od interesentov gotove prispevke. Ta zakonski načrt je bil v deželnem zboru sprejet in je postal zakon dne 11. februarja l. 1890.

Od tistega časa se je lokalno železniško vprašanje na Štajerskem, kakor razvidim iz poročila štajerskega deželnega odbora, katero imam pred saboj, rešilo tako ugodno, da imajo na Štajerskem dve lokalni železnici, kateri že stojita v obratu in kateri se jako dobro rentujeta; nadalje, da se zida sedaj tretja železnica in da se vrše pripravljavna dela za zgradbo 5 drugih železnic, med tem ko je 8 daljnih lokalno-železniških projektov dogotovljenih v načrtih.

Po tem takem vidimo, da je zakon, kateri je štajerski deželni zbor sprejel, bil v istini prišel iz pristne potrebe dežele in da je oživil lokalno-železniško vprašanje na Štajerskem v polni meri. Zakon ta ima glavno določbo v tem, da se ustanovi posebni lokalno-železniški zaklad, kateri upravlja dežela. Ta lokalno-železniški zaklad se sestavlja:

1. Iz posojila, katero si najme dežela Štajerska do zneska 10 milijonov za 4% obresti in katero se ima amortizovati v 90 letih;

2. Iz obratnih prebitkov lokalnih železnic, katere so se na podlagi tega zakona zidale od dežele, respektive dohodkov od lokalno-železniških prvinskih delnic, katere je prevzela dežela;

3. iz prispevkov in doneskov države in interesentov;

4. iz obresti neporabljenih glavnici;

5. iz skupil za lokalne železnice, katere je dežela na podlagi tega zakona sama zidala in morebiti pozneje kaki družbi ali državi prodala;

6. spadajo v lokalno-železniški zaklad dohodki iz povračila ali prodaje prvinskih obliacij, katere je dežela prevzela in končno

7. spadajo v ta zaklad skupila za prodane prvinske obliacije.

V zakonu je izrečeno načelo, da ima pred vsem dežela sama zidati lokalne železnice, da pa sme zgradbe lokalnih železnic oddajati tudi podjetnikom.

V štajerskem deželnem zboru se je ventilovalo vprašanje, ali bi bolj kazalo, da bi dežela zidala lokalne železnice v svoji režiji, ali pa naj bi podpirala družbe, katere jih hočejo zidati. Po vsestranskem razmotrivanji tega vprašanja se je prišlo do prepričanja, da bi bilo bolje, ako bi dežela zidala lokalne železnice v svojej režiji. Korist od tega, če jih gradi dežela v lastni režiji, je očitna. Ako privatna podjetna družba zida železnico, mora računati na dobiček in ker pri privatnih družbah ni nikake posebne garancije, da se bodo akcije, katere izda, obrestovale, morajo se prioritete izdajati po nižji ceni, pri čemur se izgubi 10—15%. Železniški podjetniki se ne zadovoljujejo z manjšim nego 5% dobičkom in ker nimajo kapitala, morajo si ga najeti, za kapital pa morajo plačati 5—10% obresti in tako se podražujejo železnice, zidane po železniških podjetniških, tako silno, da morebiti železnica, ki bi sicer, ako bi jo zidala dežela sama, katera ima vedno kapitala, večjo garancijsko zmožnost in prodaja svoje obveznice po višji ceni nego jih morajo prodajati privatne družbe, veljala 1 milijon, stane 1¼ milijona, med tem ko dežela, ako gradi železnico sama, če računamo 2—3% za izgubo pri kurzu, po katerem oddaja železniške obveznice in pa če računamo, da

izgubi na obrestih med železniško stavbo 2—3⁰/₁₀, izgubi pri kurzu in na obrestih samo k večjemu 6⁰/₁₀, tako da je dežela za vsaj 190.000 gld. še vedno na boljsem. To je spoznal deželni zbor štajerski in to je dovedlo deželni zbor do prepričanja, da bi bilo najbolje, ako bi se lokalne železnice zidale na deželne troške. Zaradi tega je na Štajerskem ustanovljen posebni lokalnoželezniški urad, pri katerem je dosedaj samo jeden uradnik namreč ravnatelj Wurmbe nameščen definitivno, drugi uradniki pa so nastavljeni le provizorno, tako da jim dežela v vsakem času lahko odpove službo, ako bi jih toliko ne potrebovala.

Tudi je omeniti, kar se tiče normalnih železnic zidanih v lastni režiji, da jih ima dežela, če jih je sama zidala, tudi popolnoma v rokah, da sama določuje tarife itd., med tem ko ima dežela pri železnicah, zidanih po privatnih podjetnikih, samo jeden glas, interesenti pa večinoma še glasu ne dobijo, tako da ima družba vse, kar je združeno z obratom, v svojih rokah.

Gledé zidanja lokalnih železnic obstoje na Štajerskem dve alternativni, katerih je treba omeniti, ker sta s predlogom, kateri bodem stavil, v tesni zvezi.

Prva alternativa je ta, da dežela zahteva od interesentov, da vplačajo najmanj jedno tretjino vseh troškov au fond perdu, ali pa da prevzamejo za ta znesek glavinske delnice dotičnega podjetja za nominalno vrednost; vse drugo plača dežela.

Druga alternativa pa je, da ves ustanovni kapital pride na lokalnoželezniški fond, da se pa interesenti ali država zavežejo, da garantujejo vsaj tri osminke ali 1¹/₂⁰/₁₀ cele letne potrebščine, ako bi obratni presežki ne zadostovali v pokritje 4⁰/₁₀ obresti in amortizacije ustanovnega kapitala.

Obe alternativni sta lahko izvedljivi, zlasti ker je, kar se tiče prve alternative, pri kateri imajo interesenti jedno tretjino cele potrebščine vplačati au fond perdu, pričakovati, da se bode država sama tudi udeležila z državnim doneskom, ker so lokalne železnice gotovo tudi v interesu države in, ako dežela prevzame dve tretjini troškov, končno ne pride toliko na državo, nego bi morala prispevati, ako bi sama zidala železnico.

Kar se tiče pa druge alternative, je garancija, ako je dotični projekt dobro preudarjen, sama formaliteta, če se pomisli, koliko bi utegnil nesti obrat in kako se bode pomnožila davčna zmožnost dotičnega okraja, ki bode imel lokalno železnico, kajti 4⁰/₁₀ obrestovanje prvinskih delnic se da lahko doseči.

Potem takem je občinam in samoupravnim okrajnim zastopom lahko mogoče, da prevzamejo tako obvezo.

Ko se je videlo, kake koristi dajejo ekonomično zidane železnice in spoznalo tudi indirektno koristi lokalnih železnic, je tudi v Češkem deželnem zboru leta 1889. poslanec dr. Mattuš s tovariši stavil predlog, da istotako, kakor ima dežela štajarska že zakon o pospeševanju lokalnih železnic, naj bi tudi deželni zbor češki sklenil tak zakon, katerega načrt je ob jednom predložil. Ta načrt postal je zakon, kajti dne 2. aprila l. 1892. je bil načrt zakona sprejet v češki deželni zbornici in dné 17. decembra l. 1892. je dobil Najvišjo sankcijo.

Da bi bilo mogoče tudi neerarske ceste, — okrajne in občinske — uporabljati za stavbe lokalnih železnic, predložil je deželni odbor češki deželnemu zboru še drug zakonski načrt, ki je bil tudi sprejet in je zakon postal dné 18. novembra l. 1890.

Ta zakon z dné 18. novembra 1890 o porabi javnih cest in potov — razun erarskih — za gradnjo železnic, določuje, da sme, ako bi občine ali okrajni zastopi ne dovolili gradnje lokalne železnice na kaki občinski, respektive okrajni cesti, deželni odbor dati to dovoljenje. Videlo se je bilo namreč, da so marsikateri take korporacije ovirale zidanje lokalnih železnic prav po nepotrebnem.

Kar se tiče češkega zakona o pospeševanju lokalnih železnic, omeniti moram, da so njegove določbe bistveno skoraj ravno take, kakor določbe štajerskega deželnega zakona. Razložek je le ta, da po češkem zakonu grejo le 25⁰/₁₀ doneski interesentov au fond perdu in pa, da dežela prevzame garancijo za 70⁰/₁₀ rente iz prioriteten delnic.

Treba je še omeniti, da se je češki deželni zbor postavil na stališče, da je boljše, ako se dajo graditi lokalne železnice po privatnih podjetnikih, ko da bi jih gradila dežela sama, to pa mislim vsled tega, ker imajo na Češkem posebno deželno banko, med tem ko na Štajerskem takega zavoda ni in se bode po letos sprejetem predlogu še le ustanovil. Ko se bode pa na Štajerskem ustanovila deželna banka, potem je mogoče, da dežela tudi ne bo več gradila železnic sama, temveč da jih bode dala graditi po privatnih podjetnikih, kateri bodo pod patronatom deželnega bančnega zavoda.

Ker sta že dve deželi v Avstriji, videč, kako malo stori država za gradnjo lokalnih železnic, postavili se na lastne noge ter se sami zavzeli za gradjenje takih železnic, mislim, da bi bilo tudi za nas potrebno, da jih posnemamo.

Glede države same je še posebno treba omeniti, da jej je dandanes, ko ima ona skrbeti, da se nekatere večje privatne železniške proge podržavijo in si bode v ta namen morala naložiti silno velika finančna bremena, skorej nemogoče, da bi za gradnjo lokalnih železnic toliko storila, kakor storijo v tem oziru druge države. Zaradi tega bode pa vlada vesela, ako bode videla, da se druga samoupravna telesa, katerim je na tem ležeče, da se lokalni promet pospešuje, zlasti deželni zastopi, ki so v to v prvi vrsti poklicani, ozirati se na lokalne razmere in potrebe dotičnih dežel, lotijo lokalnoželezniškega vprašanja in jih bode gotovo tudi kolikor mogoče podpirala pri grajenju lokalnih železnic, katere bodo pozneje gotovo kot dovodne žile državnih glavnih železnic na korist tudi državi sami in katere bi morala pozneje graditi ona sama z velikimi troški, med tem ko jej bode sedaj mogoče, doseči isti cilj z veliko manjšimi sredstvi.

Ako pogledamo na zemljevid kranjske dežele, vidimo, da moramo skrbeti v prvi vrsti za Dolenjsko železnico, za katero je dežela prevzela garancijo, da bode dobila izdatnih dovodnih prometnih žil, katere bodo dohodke Dolenjske železnice pomnožile in nje rentabiliteto povzdignile, da dežela ne pride v nevarnost, da bi morala preveč doplačevati za garan-

cijo, temveč da izgine nevarnost, da bode kedaj deželi kaj plačati za to železnico.

O indirektnih koristih, katere bi lokalne železnice prinašale deželi gledé na to, da bi se povzdignila obrt, da bi se povzdignil promet in pomnožila davčna zmožnost prebivalstva, sem že popreje govoril in mislim, da mi o tem ni treba več in obširneje govoriti; menim pa, da je vsakdo izmed nas prepričan, da je v tem oziru na Kranjskem še veliko treba storiti in da je naša dolžnost, skrbeti za to, da dovedemo prebivalce dežele naše, kateri vsi enakomerno nosijo svoja bremena in imajo vsled tega tudi pravico zahtevati, da se enakomerno na nje ozir jemlje, do višje stopinje blagostanja.

In tako, gospoda moja, prehajam k projektom, kateri bi se po mojem mnenji kakor hitro mogoče morali izvršiti, da se prometne zveze v naši deželi popolnijo in da storimo za promet, kolikor imajo prebivalci naše dežele pravico tirjati.

Jaz sem železniške proge, katere bi se po mojem mnenji pri nas morale graditi v zmyslu zakona, kateri bi deželni odbor kasneje imel predložiti visoki zbornici in ki bi se imel približno tako glasiti, kakor se glasi zakon štajerski, razdelil na tri vrste. V I. vrsto sem dejal one železnice, o katerih se mi zdi, da bi bilo neobhodno potrebno, da se jih takoj prične graditi in sicer deloma kot normalnotirne, deloma kot ozkotirne lokalne železnice; v II. razred sem dejal ozkotirne lokalne železnice, katere bi bile sicer manjše važnosti nego one, ki sem jih dejal v I. vrsto, ki bi bile pa vendar še dosti važne, ker bi se utegnile takoj dobro rentovati; v III. razred končno sem dejal lokalne železnice z ozkim tirom manjše važnosti, katere niso tako neobhodno potrebne kakor železnice I. in II. vrste in bi se tudi ne rentovale takoj, katere ima pa prebivalstvo vendar pravico zahtevati, da se jih zida, ako gradimo lokalne železnice v drugih krajih. V nekoliko letih bi se gotovo tudi te železnice rentovale, ali kakor stvari stoje, se ne bodo izplačale tako, kakor železnice II. vrste in ne takoj. Na vsak način smemo od njih pričakovati dobička — vsaj indirektnega.

Prehajajoč na posamezne železniške proge, moram seveda iti od točke do točke in razmotrivati vsako posebej.

Prvi projekt onih lokalnih železnic, katere sem dejal v I. razred, bi bila lokalna železnica od Novega Mesta čez Stražo in Metliko in naprej do Hrvaške meje in sicer se ima ta železnica graditi, da se proga Dolenjske železnice od Ljubljane do Novega Mesta, katera bi sicer ostala zagata, združi z veliko Hrvaško črto in potegne na se promet ondotnih krajev, kateri bi izdatno pomnožil rentabiliteto Dolenjske železnice.

Ta proga bi po zemljevidu, kateri imam pred saboj, bila dolga 39 km. in ker se mora računati, da se bode imela tako graditi, kakor Dolenjska železnica od Ljubljane do Novega Mesta veljal bi 1 km 60.000 gld. Cela zgradba bi torej stala 2,340.000 gld. Za teh 2,340.000 gld. bi bilo treba deželi plačevati obresti in amortizacijo, ker imam v mislih, da bi se imelo posojilo, katero bi se najelo amortizovati v 90 letih, kakor je to urejeno na Štajerskem in Češkem.

90letna doba ima za amortizacijo koeficient 0,0412 in torej bi znašali troški za 1 km na leto 1648 gld. ali za 39 km. 64.272 gld. Obratne troške računim kakor pri Dolenjski železnici.

Pri Dolenjski železnici znašajo obratni troški, kakor sem izprevidel iz poročila državne uprave lokalnih železnic, za 1 km na leto 1800 gld. in torej mislim, da bodedo izhajali skupno s 2448 gld. potrebščine na kilometer. Skupna potrebščina bi torej na leto iznašala 134.472 gld. Dohodke računim po istem merilu, kakor so se bili izračunili za Dolenjski železnici: namreč 3155 gld. na kilometer. Skupni dohodki bi torej iznašali 123.045 gld. tako da bi bilo nedostatka 11.427 gld.

Druga lokalna železnica, katero bi imeli graditi, bi bila železnica Kamnik-Motnik. Zidati bi se imela tako kakor je zidana proga Ljubljana-Kamnik, torej z normalnim tirom. Ta proga je sedaj zaradi tega velike važnosti, ker je štajerski deželni zbor sklenil, da se v prihodnjem letu ima graditi proga Polzelje-Motnik. Ko bode ta proga dozidana ali bržkone še prej, vprašala nas bode štajerska dežela gotovo, ali ne bi mi hoteli zidati železnico od Kamnika naprej do Motnika, ali pa čehočemo dati primeren prispevek, da bode Štajerska sama zidala to progo. Kaj bi bilo boljše za nas? Po mojih mislih bi bilo vsekako boljše, da ne damo nobenega prispevka, temveč da sami zidamo to železnico, kakor jih dežela štajerska zida sama, kajti če Štajerci nahajajo svoj račun pri tem, če sami gradijo lokalne železnice, potem bi gotovo ne bilo pametno od nas, ako bi se ne hoteli sami lotiti jednacega podjetja.

Proga Kamnik-Motnik bi bila dolga 26 km. Graditi se mora z normalnim tirom in napravni troški bi znašali, kakor pri Dolenjski železnici Ljubljana-Novomesto 60.000 gld. na km, torej skupaj za celo progo 1,560.000 gld. Za teh 1,560.000 gld. bi bilo treba plačevati obresti in amortizacijo. Koeficient je 0,0412 in torej pripada na km 1648 gld. troškov za obresti in amortizacijo.

Obratne troške računim tako kakor pri Dolenjski železnici. Izhajali bodedo s 1800 gld. na km in leto, tako da bodo ti troški in troški za obresti in amortizacijo iznašali skupaj 3448 gld. za km in leto. Skupna potrebščina bi torej znašala 89.648 gl. na leto.

Dohodke računim kakor pri progi Celje-Velenje in sicer za km in leto 4355 gld. ali okroglo 4000 gld. Skupni dohodki znašali bi torej na leto 104.000 gld. tako da bi bilo prebitka 14.352 gld.

Kadar bi bila dozidana na jedni strani lokalna železnica Kamnik-Motnik, katera bi nas po progi Polzelja-Velenje-Dravobor-Zeltweg-Wolfsberg zvezala s Štajersko in drugimi slovenskimi deželami in bi bila na drugi strani napravljena nova zveza državne železnice na progi Ljubljana-Trbiž s Trstom, respektive z Gorico, postala bi jako nujna proga Kamnik-Kranj. Ta transverzalna proga bi tekla po rodovitnem obljudenem svetu in bi bila dolga 24 km. Veljala bi 35.000 gld. na km, namreč računajoč tiste troške, kakor so se izdali za Ljubljansko-Kamniško železnico. Skupni napravni troški bi znažali torej 840.000 gld., rentovala pa bi se z 2918 gld. na km in leto, ako računimo, da bode nesla toliko, kakor

železnica Ljubljana-Kamnik, dasiravno smemo pričakovati, da se bode rentovala izdatno bolje. Vzemimo pa kljubu temu okroglo le 2500 gld. za km in leto in potem bi skupni dohodki iznašali 60.000 gld. Za obresti in amortizacijo potrosilo bi se za km in leto 961 gld. 36 kr., obratni troški bi iznašali 1240 gld. za km in leto. — Skupaj bi se torej za km in leto potrebovalo 2201 gld. 36 kr., tako da bi skupni troški na leto iznašali 52.832 gld. Prebitka bi torej bilo 7168 gld.

Kot četrto proggo dejal sem v I. razred lokalno železnico, katere važnost posebno naglašam. Bila bi to ozkotirna lokalna železnica, katera bi morala iti od Postojine preko Razdrtega do Ajdovščine in bi bila dolga 33 km. Za zidanje ozkotirnih lokalnih železnic znašajo troški 60°/_o potrebščine za napravo normalnotirnih lokalnih železnic. Potemtakem, ker bi lokalna železnica z normalnim tirom stala 40.000 gld. na km, znižali bi se troški za ozkotirno na 24.000 gld. na km, tako da bi skupna potrebščina znašala 792.000 gld.

Ta železnica bi tekla po obljudenih krajih in bi bila važna zlasti za Vipavsko dolino, kjer bi veliko prometa na se potegnila zlasti pozneje, kadar bode Ajdovščina zvezana z Gorico, ker promet potem ne bode več šel v Gorico via Postojina in Brežino, temveč skozi Ajdovščino.

Gledé te železnice je omeniti, da je v Ajdovščini velika predilna tovarna, katera pošilja vse svoje blago v Gorico, in za katero se mora sedaj premog na vozeh prevažati iz Postojine. Že ta tovarna bi dala železnici Postojina-Razdrto-Ajdovščina veliko zaslužka; dalje pa bi se prevažalo veliko lesa z Čavna in z Hrušice po njej. Ta železnica se da, kakor se mi zdi, primerjati z Zagorsko železnico na Hrvatskem. Jaz sem to storil in ker daje Zagorska železnica na km in leto dohodka 2323 gld., računil sem rentabiliteto lokalne železnice Postojina-Razdrto-Ajdovščina okroglo na 2300 gld. za km in leto in ker je progga dolga 33 km znašali bi skupni dohodki 75.900 gld.

Za obresti, amortizacijo in obratne troške treba bode, ako računimo obratne troške pri Zagorski železnici, dasiravno se bodo pri ozkotirni železnici izdatno znižali, 1899 gld. 20 kr. na km in leto. Skupni troški bi torej na leto iznašali 62.673 gld. 36 kr.

Potemtakem bi dajala ta železnica čistega preostanka 13.227 gld. 64 kr. na leto.

Govoril sem sedaj o projektih, katere sem postavil v I. razred in o katerih sem rekel, da so najnujnejši.

(Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Kaj pa železnica Sevnica-Trebnje?“)

Častiti gospod tovariš Klun me opozarja tudi na proggo Sevnica-Trebnje. Po mojih mislih bi ne bilo srečno, ako gradimo to proggo, ker bi se odvrnilo s tem preveč prometa od Dolenjske železnice na južno železnico, pač pa nam je treba misliti na gradnjo lokalne železnice iz Trebnjega preko Mirne do Mokronoga, o kateri bodem še pozneje govoril, ako gospod poslanec Klun nekoliko potrpi.

V II. razred sem dejal tiste lokalne železnice, katere sicer niso tolike važnosti, kakor železnice I. vrste, o katerih sem ravnokar govoril, ki so pa ven-

der tudi jako važne in se utegnejo takoj — ali vsaj kmalu — dobro rentovati.

Prvi projekt teh železnic, ki bi se imele graditi z ozkim tirom — bi bila progga Rakek-Cerknica-Lož-Šneperk. Tukaj mi bodeite morebiti rekli, da sem postal nezvest načelu, katero sem ravno izrazil, da nam ni treba prometa na južni železnici pospeševati, temveč da moramo skrbeti, da obračamo kolikor mogoče prometa na Dolenjsko železnico.

Ali tukaj so razmere drugačne, ker iz Ložke doline ni lahko mogoče priti na Dolenjsko železnico, kajti ako bi hoteli izpeljati železnico po tistih pustih krajih, imeli bi se strahovito boriti s terenom.

Ložka dolina, Šneperk, Cerknica pa so tako važni kraji, da smemo biti prepričani, da bi se ta železnica dobro rentovala. Prvič bi bilo jako veliko osobnega prometa, drugič pa imate na Šnepergu in v gozdih kneza Schönburg-Waldenburga graščine silno veliko lesa, kateri se sedaj izvažajo po vozovih. Poleg tega pa, da bi bilo jako težavno zvezati tiste kraje po železnici z Dolenjsko železnico, bi tudi ne bilo pravično, ako bi silili prebivalce Ložke doline, da gredo na daljšo proggo, na Dolenjsko železnico, med tem ko imajo do južne železnice na Rakek veliko bližje. Ako bi tudi zidali tako zvezo z Dolenjsko železnico, vozila bi železnica le prazne vozove, ker bi prebivalci Ložke doline izvažali slej ko prej svoje produkte po vozovih na Rakek. Mislim torej, da bi bila progga, katero imam jaz v mislih in v svojem projektu, vsekako in v vsakem oziru ugodnejša.

Progga iz Rakeka preko Čirknice in Loža v Šneperk bi bila dolga 22 km. Ker bi imela biti lokalna železnica z ozkim tirom, znašali bi napravni troški, računajoč na km 24.000 gld., to je 60°/_o napravnih troškov pri normalnotirnih železnicah, 528.000 gld. Rentovala bi se ta železnica kakor progga Dolenjske železnice iz Ljubljane v Novo Mesto, katera nese 3155 gld. na km in leto, vendar pa zaradi boljšega in varnejšega računa računam samo 2300 gld. na km in leto, tako da bi skupni dohodki iznašali 50.600 gld. Za obratne troške bi bilo potrebno toliko kakor pri proggi Postojina-Razdrto-Ajdovščina, torej 1240 gld. za km in leto, za obresti in amortizacijo pa 659 gld. 20 kr. na leto ali skupaj 41.782 gld., tako da bi ta lokalna železnica imela prebitka 8818 gld. na leto.

Drugi projekt v II. razredu bi bila progga Škander-Vrhnika. Kakor veste se Vrhnicianci silno zanimajo za zvezo z južno železnico, tako da so mislili že na to, da bi bili napravili postajo pri južni železnici visoko v gozdu. Pozneje pa jih je prešinila misel, da bi utegnili južna železnica, ako bi se pokazalo, kako slab je most pri Borovnici, preložiti proggo proti Trstu, da bi tekla preko Vrhnike. Jaz mislim, da bi bil prvi projekt Vrhnicianom ustregel, drugega pa da ne morejo in ne bodo nikdar dosegli, kajti da bi se sedaj hotelo preložiti železnico, katera je v dobrem stanu, in za katero bode država, če jo prevzame, že tako imela velikanske troške, na to niti misliti ni. Pač pa bi bilo Vrhnicianom pomagano s tem, ako dobijo od kakega primernege kraja na južni železnici do Vrhnike lokalno železnico, katera bi stala

malo denarja in za katero bi Vrhničani, ki imajo veliko obrti, sami lahko pripomogli z večjo svoto.

Ta železnica bi se imela pri Škandru odcepiti od južne železnice in potem izpeljati do Vrhnike. Dolga bi bila 14 km in zidala bi se s tistimi troški, kakor se je zgradila proga Poličane-Konjice, namreč z 21.000 gld. na km, ker bi se lahko prav veliko državne ceste porabilo, tako da bi se vsega skupaj porabilo 294.000 gld. kapitala. Železnica iz Poličan na Konjice je v prvih dveh mesecih nesla brutto 1404 gld. na leto in km. Pričakovati smemo, da se bode železnica Škander-Vrhnika gotovo tudi s tako svoto rentovala, če ne morebiti še z večjo, ker se z Vrhnike sedaj veliko blaga prevaža po vozovih, katero bi se potem, ko bode zgrajena železnica, utegnilo prevažati po železnici. Računim torej, da bode nesla ta železnica 1500 gld. na km in leto ali skupaj 21.000 gld., — troški pa bi iznašali in sicer obratni na km in leto 1240 gld. in za obresti in amortizacijo pa 576 gld. 80 kr., torej skupaj 25.435 gld., tako da bi ta železnica imela nedostatka 4435 gld.

Vender pa smemo pričakovati, da se bode ta nedostatek izdatno znižal, ker bode promet iz Vrhnike postal veliko večji, kadar bode zgrajena železnica.

Tretji projekt, kateri se mi zdi tako važen, da sem ga dejal v II. vrsto, bi bila zgradba lokalne železnice iz Trebnega preko Mirne v Mokronog, katera bi bila dolga 15 km in bi veljala, računajoč 24.000 gld. za km., 360.000 gld. Ta železnica bi se rentovala vsaj kakor proga Rakek-Cerknica-Lož-Sneperk ali Postojina-Razdrto-Ajdovščina, ker bi tekla po rodovitnih in obljudenih krajih, kjer nahajate velika gospodarstva, mnogo vina, katerega bode pozneje še več, kadar bodo vinogradi prenovljeni z ameriškimi trtami. Ako se računajo dohodki kakor pri progii Postojina-Razdrto-Ajdovščina, nesla bode na km in leto 2300 gld. ali skupaj 34.500 gld. Troški bi iznašali in sicer obratni 1240 gld. in amortizacijski 65 gld. 20 kr. na km in leto, torej skupaj 28.488 gld., tako da bi bilo preostanka 6012 gld.

Končno prestopam še k lokalnim železnicam III. vrste, namreč k onim železnicam, o katerih vem, da v dobi nekoliko let ne bodo donašale toliko dohodkov, da bi se kapital, ki se bode zanje porabil, obrestoval, od katerih pa smemo pričakovati, da bodo obrt, kupčijo in promet v dotičnih krajih tako povzdignile, da se bodo v nekoliko letih tudi rentovale.

Prvi projekt v III. vrsti bi bila lokalna železnica, katera bi se od glavne proge Dolenjske železnice odcepila ali pri Semičih ali pri Verčičah in bi držala potem do Črnomlja. Ta železnica bi bi bila ozkotirna, 11 km dolga in veljala bi, računajoč 30.000 gld. na km, 330.000 gld. Rentovati pa bi se utegnila tako, kakor se rentuje proga Radgona-Ljutomer, katera je dala v prvem letu dohodka 998 gld. na km in leto. Računati smemo torej, da bode nesla okroglo 1000 gld. na km in leto ali skupaj 11.000 gld. Za amortizacijo in obresti bi bilo treba 824 gld. na km in leto, za obratne troške pa 1240 gld. ali skupaj 22.440 gld. na leto, tako da bi bilo izgube pri tej železnici 11.440 gld. Drug projekt v III. vrsti bi bila zgradba lokalne železnice iz Hudega v Žužemperk. Dolga bi bila 18 km, veljala pa bi, raču-

najoč 24.000 gld. na km in leto, 432.000 gld. Ta železnica bi se utegnila rentovati kakor proga Verčiče-Črnomelj in bi torej nesla 1000 gld. na km in leto, ali skupaj 18.000 gld. Troški bi pa znašali in sicer obratni troški 1240 gld. na km in leto, troški za obresti in amortizacijo pa 619 gld. 20 kr., torej vsega skupaj potrebovali bi za to železnico 34.185 gld. na leto, tako da bi izguba znašala 16.185 gld.

Končno omenjam kot zadnjo železnico, katero bi nam po mnogih mislih bilo treba graditi, progo Novo Mesto-Brežice. Ta železnica bi tekla po lepem terenu, dolga bi bila 35 km in napravni troški bi bili tisti, kakor pri progii Poličane-Konjice. Računajoč 21.000 gld. za km, veljala bi torej ta železnica 735.000 gld. Dohodki bi znašali, računajoč 1000 gld. na km in leto, 35.000 gld.; potrebščina pa in sicer za obresti in amortizacijo 576 gld. 80 kr. na km in leto, za obratne troške pa 1240 gld. ali vsega skupaj 63.588 gld., tako da bi bilo pri tej železnici nedostatka 28.588 gld. Ako torej računamo, da bi imeli za gradnjo vseh teh železnic, kar sem jih naštel, izdati 5.474.000 gl. in da bi, če se vzame izguba, kakor sem jo proračunil, v znesku 72.075 gld. ter od tega zneska odtegne dobiček, kateri znaša po mojem računu 49.577 gld., ostane izgube še 22.498 gld.

Ta račun pa še ni popolen, kajti ni dosti, da se železnice le zidajo, temveč treba jim je tudi še preskrbeti voznega parka. Koliko nam bode treba izdati za vozni park na vseh teh železnicah, je težko reči. Za merilo služila so mi pri mojem računu pravila, katera postavlja Röhl v svojej „Encyclopädie des Eisenbahnwesens“ in po katerih se za napravo voznega parka pri normalnotirnih lokalnih železnicah na km potrebuje 10.000 gld., pri ozkotirnih pa 5000 gld. Potemtakem bi potrebovali za napravo voznega parka za normalnotirne lokalne železnice, katere bi imele skupno dolžino 89 km, 890.000 gld. in za 114 km ozkotirnih lokalnih železnic 740.000 gld., torej skupaj za vse proge 1.630.000 gld., tako da bi bilo deželi treba izdati, da se vse te železnice dozidajo in preskrbijo z voznim parkom, vsega skupaj 7.104.000 gld. Potemtakem zviša se potrebščina za obrestovanje in amortizacijo za ono svoto, katere bi bilo treba za obresti in amortizacijo teh 1.630.000 gld., namreč za 67.156 gld., tako da bi dežela 89.654 gld. ali okroglo 90.000 gld. na leto morala priplačevati za železnice, katere bi zidala v svojej režiji. 90.000 gld. je sicer velik znesek; ali če pomislimo, da s to žrtvijo omogočimo napravo tolikih železnic, reči moram, da 90.000 gld., pa naj jih dežela — ker ni misliti, da bi se železnice čez nekaj let ne rentovale — plačuje tudi 10 let, ni tako velika svota, da bi nas, z ozirom na velike indirektno koristi, katere bode od njih imela, z ozirom na to, da se bode povzdignila davčna zmožnost prebivalstva, da se bode povzdignila trgovina in obrtnija, in da bode ljudstvu našemu omogočeno lažje odprodajanje poljedelske produkcije, smela preveč strašiti, kajti kar bode dežela imela stroškov za železnice, povrnilo se jej bode na drugi strani v davkih. Sme se pa računati, da se bode ta znesek v nekaterih letih tako ali tako izdatno znižal, ker bodo železnice gotovo v kratkem času postale aktivne. Izkušnja uči, da vse železnice, tudi če tečejo

po nerodovitnih krajih, same od sebe povzdigujejo in oživljajo promet. Pred seboj imam pregled po sestavi državne železniške uprave, iz katerega je razvidno, kako se je od leta 1882. do 1891. razvilo železništvo v naši državi; toda ker že predolgo grešim na potrpežljivost častitih gospodov tovarišev, ne bodem iz njega navajal vzgledov, kateri dokazujejo resničnost moje trditve, da se železnice same od sebe povzdigujejo.

In sedaj preidem k zadnji in najpoglavitnejši točki, kak bi namreč v naši deželi moral biti dotični zakon o pospeševanju železnic druge in tretje vrste. Po mojih mislih bi se vsekako naš zakon moral držati v okviru dotičnega štajerskega in češkega deželnega zakona.

Vender pa mislim jaz, da bi se pri sklepanju takega zakona tudi mogli ozirati na izkušnje, katere imajo v drugih deželah, oziroma državah in tu bi nam v nekem oziru Belgija imela biti uzor. Opozarjam visoko zbornico še jedenkrat na to, da velja v Belgiji zakon, po katerem morejo interesentje kapital, katerega so dovolili za gradnjo kake lokalne železnice in kateri more znašati do polovice vseh napravnih stroškov, plačevati v obrokih. Ako v Belgiji interesentje plačujejo svoje doneske le v 6% obrestih, nastane vprašanje, ali ne bi bilo tudi pri nas, kjer so občine in okrajni večinoma jako revni, mogoče, da bi stvar tudi tako uravnali. Mislim, da bi bilo to jako primerno. Pa še 6% interesentom ne bi bilo treba plačevati, temveč 5% bi že zadostovalo, ter bi pri tem 1% še vedno ostal za amortizacijo. Recimo, da bi se zastopniki kakega okraja ali kake občine zavezali, da bodo za to ali ono železnico plačevali prispevek 100.000 gld., oni pa tega zneska ne morejo plačati takoj, ker denarja nimajo in si ga tudi s prikladami ne bi mogli priskrbeti, ker je davčna zmožnost dotičnih prebivalcev premajhna. Stvar bi se torej dala urediti tako, da se zavežejo plačati samo 5% obresti od svojega doneska, kar bi ne bila prehuda zaveza, ker bi smeli pričakovati, da se bode teh 5% obresti, kadar bode železnica postala aktivna, dalo pokriti z dohodki železničnimi in bi torej interesenti sploh ne imeli ničesar več plačevati, kajti ako nese železnica 5% se lahko obrestuje kapital v prioritetah delnicah in poleg tega se prioriteta delnice amortizujejo v 90 letih. Zaradi tega mislim, da bi bilo jako dobro, ako bi se v naš zakon sprejela določba, po kateri bi interesenti zamogli plačati samo obresti od svojih prispevkov, in da bi se tej določbi še pristavilo, da če bi se železnica tako dobro rentovala, da bi dohodki presegali 5%, da odpadejo potem doneski interesentov: posamičnikov, občin ali okrajnih zastopov. Končno še misel, katero smatram za jako važno. Po računu katerega sem si sestavil, imela bi dežela izdati za gradnjo lokalnih železnic, katere sem poprej navedel, 7,104.000 gld. Potrebno je torej, da se v zakonu določi, da si sme dežela na-

jeti posojilo 7,000.000 gld., katero bi se obrestovalo s 4% in iz katerega bi se napravil deželni lokalno-železniški zaklad. Ali s tem, da se mi zavežemo, obrestovati in amortizovati tako veliko svoto, prevzeli smo jako veliko breme, med tem ko se bodo železnice rentovale še le našim potomcem. Mi bodemo nosili veliko breme, katero bode še le s časom postalo manjše, pozneje pa našim potomcem dajalo dohodka in pripomoglo deželnim financam. Jaz bi vam na srce polagal, da razmišljate, ali ne bi bilo pametno, ako bi mi, namesto da bi najeli 7,000.000 gld. samo za železnice, katere se bode še le pozneje potomcem našim rentovale, najeli rajše 8,000.000 gld. ter porabili 1,000.000 gld. za druge investicije, katere bi že nam samim koristile.

Kar se tiče amortizacije tega posojila 7,000.000 gl., ali recimo takoj 8,000.000 gld., bi se morala urediti stvar tako, da bi se vračalo v anuitetah, katere bi bile od leta do leta večje. Na tak način bi mi imeli plačevati manjše, potomci pa vedno večje anuitete, kar bi bilo popolnoma pravično, ker bodo potomci za bremena, katera bodemo morali nositi mi, imeli samo koristi.

To so stvari, katere sem hotel omenjati, utemeljuje svoj predlog. Stvar bode še tako pozneje prišla v razgovor; zato se sedaj omejujem le še na to, da izrečem gospodom dr. Dečku v Celji in deželnemu odborniku dr. Schmidererju v Gradcu, kakor gospodu poslancu dr. Podlipnemu v Pragi zahvalo za podatke, katere so mi radovoljno odstopili. Vam pa priporočam, da v formalnem oziru odkažete moj predlog v posvetovanje združenemu finančnemu in upravnemu odseku. (Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar predlaga v formalnem oziru, da se njegov predlog izroči združenemu finančnemu in upravnemu odseku.

Prosim gospode poslance, ki pritrdé temu predlogu, da izvolijo ustati.

(Obvelja — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Ura je že pozna in ker ima upravni odsek sejo danes ob 1/26 uri, bodemo sklenili.

Odsek za letno poročilo ima sejo danes ob 7. uri; finančni odsek jutri ob 1/210. uri dopoldne in upravni odsek, kakor sem že rekel, danes ob 1/26. uri popoldne.

Na dnevni red prihodnje seje postavim sledeče točke:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Prihodnja seja bode jutri ob 10. uri dopoldne. Skleпам sejo.

Konec seje ob 3. uri 40 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 3 Uhr 40 Minuten nachmittags.

